

MAK Krais lo Peri Heneruwe, Mak leseteye ape ne

Mak Peri Tutawe

One towe eite meni ta, iyape Jon Mak, leseye. Le Jisas lo meni disaipel pefine a'i ta'ama. Le omo Jerusalem sahe iroteye. Serai le Jisas lo peri, sosu etiri werese Jisas omo Jerusalem sahe iroteye ape, siyeteye. Nowe me'iyeye su le Pita, sosu Pol au pati ta'aneteye. Le Rom lo lu taune ma'e au leseye. Le lowe ma'e te'eye. Meni ape Jisas, le Owane Sitewi lo meni eime ne. Le meni kairefi pefine a'i ne. Lu taune u tahe se, le lowe au ta'ane fara'uweteye. Lu taune sepei luwaru a'i iroteye ape, le sepei luwaru a'i lowe lo au ta'ane sasariteye. Sosu fiyaru, sa'i ei erasi a'i ne, lowe peri lo wanu umasiteye. Jisas ne, le meni ape hi awei ma'e itorai ape ne.

Jon sa'i au hu siye meni lu taune sa'i au huteye.

(Matyu 3:1-12; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

¹ One towe eite sahe Jisas lo peri heneruwe wisere a'i irosiya. Jisas Krais lai meni erasi pefine a'i tene! Jisas lai Owane Sitewi lo meni eime pefine a'i ne.

² Tu naifa weriyeye meni ta Owane Sitewi lo peri leseye. Meni ape, iyape Aisaia, one towe ta se apou leseye, “Owane Sitewi lai meni eime topo lo awei hi ma'e eimawe arosairowa.” *Mal 3:1*

³ Meni ape pani ariye a'i sahe peri au te'e areiye fiyarisiya. Le apou eiye, “Fene meni ape lo yo, aiyeyei ape, au ta'uwe naneite.” Meni ape lai lu taune werese ma'e peri erasi au te'e fiyarirowa. “Lu taune werese wanute! Fene etiri luwaru werese a'i fu

arunatire. Owane Sitewi lo meni eime pefine a'i aiyerowa.” *Ais 40:3*

⁴ Meni ape, Owane Sitewi eimawesai ape, iyape Jon pani ariye a'i sahe ironamiteye. Le Owane Sitewi lo peri au te'e fiyariteye. Le lu taune werese ma'e apou au te'e areiye fiyariteye, “Fene yo seni luwaru a'i fu arunatire. Yo seni luwaru a'i fene lo arunatiyei su, fene sa'i sahe ani huwei ne aiyere. Fene sa'i sahe ani huraiyei su, lu taune werese marepi hepene he'i a'i fene lo ma'e siye so'oruwerowa.” *[Ap 13:24; 19:4]*

⁵ Lu taune tomu ne'ese, omo pani Judia ma'e fai ape, sosu omo weniyei Jerusalem, iroteye ape, arunatiyewe, meni ape wanunarai. Lowe Jon lo peri wanuwe su, lowe ta'u yo seni luwaru a'i lowe lo ape au te'e areiyeye. Lowe yo seni luwaru a'i ape mo arunati su, Jon lai lowe Sa'i Jordan sahe au ani huwe.

⁶ Meni ape Jon fe kamel lo tahe towe tou aniyewe, ipari tahe lo iwisiye. Le awiye mo'une tahe watipi sahe ti tawesiye. Le ya'e timene ateye. Le ineniye sa'i ateye. *[2 Kin 1:8; Mt 11:8]* ⁷ Serai le lu taune ma'e apou au te'e areiyeye, “Meni erasi ta iyape se nowe ataheyewa. Ane meni yahowa'i ne. Meni ape iyape erasi a'i se. Ane lowe uporo ape'i onurowata. Ane lowe tahe wafei lo ape au ani erau ta'ama. *[Ap 13:25]* ⁸ Ane fene sa'i sahe au ani husiya. Meni Owane Pefine a'i lai lu taune werese ma'e Owane Sitewi lo Hepene Wara'i a'i se au ani hurowa.”

Jon lai Jisas sa'i au huwe.

(Matyu 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Sosu a'i pe Jisas omo Nasaret Galili lo pani sahe arunatiyewe, Sa'i Jordan ma'e itorai. Sosu Jon lai meni ape sa'i sahe au ani huwe. ¹⁰ Jisas sa'i ani hu tepa'asiye su, le sa'i papu wirai. Le sa'i papu arunatiyewe, wirai su, ni'arawe hire ma'e ponei erauwiye. Ni'arawe ponei

erauwiye su, Owane Sitewi lo Hepene Wara'i a'i irowe sapuwe wou hire ma'e itoraiyewe, Jisas lo iyo'o hire sahe onurai. ¹¹ Sosu peri erasi ta ni'arawe ma'e apou te'e areiye, "Ne a'i lai meni eime ano ta'i pefine a'i ne. Ane ne a'i tote wawesiyenamisiya." [Sng 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18; Mk 9:7]

Satan Jisas areareyei ne toteteye.

(Matyu 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Sosu Owane Sitewi lo Hepene Wara'i a'i Jisas ma'e apou eiye, "Pani ariye a'i ma'e ire!" Sosu Jisas pani ariye a'i ma'e fiyewe, onuteye. Le onuteye su, pani ape sahe iroteye. You erawe, fe erawe, tomu ne'ese pani ape mase iroteye. ¹³ Jisas pani ariye ape sahe poweiye pasi lu hesi ereti lowe werese woto a'i iroteye. Jisas le a'i lai woto a'i iroteye su, sepei luwaru aite iyape Satan, Jisas ma'e te'endarai. Le Jisas ma'e peri ta te'e areareyei ne toteye. Le apou eiye, "Jisas, ne lau erasi irosiya. Serai ne peri ano wanu umasire. Ne ayei etiri ta fara'u ta'anere, sosu ne are!" Ahowa, Jisas lai le ma'e itiya'u eiye. "Ahowa, ane peri no wanu umasirowata." Owane Sitewi lo ipari wisere a'i (Ensel) Jisas ma'e itorai. Lowe Jisas ma'e au noweinoweiteye. [Sng 91:11-13]

Jisas wiyawi lo omo pani Galili sahe ta'aneteye.

(Matyu 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Sosu a'i pe nowe me'iye su, ai atu siye lu tamo, Jon ereti lowe lo wafei se ti tawesiyewe, kalabus wesi papu ma'e ani fu arosawi. Sosu Jisas omo pani Galili sahe lu taune ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e areiye fiyarinarai. [Mk 6:17] ¹⁵ Le apou au te'eye, "Nowe ape henerai tepa'asiye Owane Sitewi lai, lu taune werese ne au noweinoweiyei ape, ataheyewa. Fene werese yo seni

luwaru a'i fene lo fu arunatire. Fene Owane Sitewi lo peri werese wanu tote tawesi umasire.” [Mt 3:2]

Jisas lu hesiyo hesiyo le ma'e umasiyei ne ei aniye.

(Matyu 4:18-22; Luk 5:1-11)

¹⁶ Sosu a'i pe Jisas hare ite Galili tewiye sahe iteye su, le lu hesi, hare honaiye fu aro ape, siyeye. Lu hesi ape lo iyape Saimon, sosu pa'ise lo iyape Andru. ¹⁷ Jisas lowesi ma'e apou eiye, “Fenesi ane mase aiyere! Ane fenese ma'e wiyawi he'i a'i ta aurowa. Wiyawi ape fenese ta'aneyei ape, fenese lu taune werese Owane Sitewi ma'e hene anirowa. Ane lai yo ape fenese ma'e au atuaturowa.” ¹⁸ Sosu pereye a'i lowesi hare honaiye arunatiyewe, lowesi Jisas aiwawe a'i fi. ¹⁹ Yo sahe tewi oso ape iteye su, sosu le lu hesi tere'e siyeye. Lu hesi ape iyape Jems, sosu pa'ise lo iyape Jon. Lu hesi ape Sebedi lo eimane hesi. Lowesi hare honaiye lo yo ape ti iwisiyeye. ²⁰ Jisas lowesi ma'e apou eiye, “Fenesi ane mase aiyere!” Sosu lowesi lo aite ape, Sebedi lu tere'e tamo mase wai sahe arunatiyewe, lowesi Jisas aiwawe a'i fi.

Jisas lai sepei luwaru a'i au sasarisawi.

(Luk 4:31-37)

²¹ Jisas lu hesiyo hesiyo mase omo Kaperneam ma'e heneri. Nowe amou (Sabat) se Jisas ta'uweyei wesi papu wiri. Saro ahe Jisas lu taune werese ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e areiyeye. ²² Lu taune peri ape wanuwe su, lowe hepene se su'ariye, lowe apou te'e tiyatiteye, “Meni ape lu owane, one towe leseteye ape, wou ta'ame. Peri lo ape tu nomo so'oru ta'ama. Le meni owane wou a'i peri ape au te'e areiyeye. Meni iyape se.” [Mt 7:28-29]

²³ Sosu a'i pe meni ta sepei luwaru a'i lire papu iroteye ape, le Owane Sitewi lo ta'uweyei wesi ape papu wirai. Le hareyei erasi irowe. Apou hareye, ²⁴ “Jisas, Ne piyene fai

awere? Ne Jisas omo Nasaret lo meni tene! Ne nomo aine tera'eyei ne fai awere? Nomo ne siye so'oruweteye. Ne a'i lai Owane Sitewi lo meni eime pefine a'i tene!" [Mk 5:7]
²⁵ Sosu Jisas sepei luwaru a'i ma'e apou eiye, "Peri sawa! Meni eite arunatire." ²⁶ Jisas sepei luwaru a'i ma'e te'eye su, sepei luwaru a'i ape hareyei erasi irowe. Le meni ape lo tahe erasi a'i auseriye irowe, meni ape arunati fi. [Mk 9:26]
²⁷ Lu taune, etiri ape siyeye su, lowe hepene se su'ariye. Lowe apou peri ta te'e tiyatiteye, "Sawi Amou! Meni ape peri he'i a'i au te'e atuatusiya. Le iyape erasi se. Sepei luwaru a'i ape peri lo ape wanuwe su, le peri lo umasiye."
²⁸ Sosu witane a'i lu taune werese Galili lo pani sahe peri heneruwe ape wanuwe. [Mt 4:24]

*Jisas lu taune tomu ne'ese u se ape au ta'ane fara'uweye.
 (Matyu 8:14-15; Luk 4:38-39)*

²⁹ Nowe mo'o su Jisas lu feni hesi lo, Jems, Jon, lowe Owane Sitewi lo ta'uweyei wesi arunatiyewe, Jisas lu feni werese lo aiwawe a'i, lowe Saimon, sosu pa'ise lo Andru lo wesi ma'e fi. ³⁰ Wesi ape ma'e henerai su, Saimon lo mai pape tahe umeri a'i iroteye. Lu taune tamo wesi papu iroteye ape, Jisas ma'e apou te'eye, "Menitani eite tahe umeri a'i irosiya." ³¹ Sosu Jisas menitani ape ma'e fi. Le menitani ape lo ereti sahe isawi hetesiyewe apou eiye, "Ne sine teire!" Sosu Jisas peri ape te'eye su, menitani ape lo tahe umeri a'i fara'uweyewe, arunati.

*Jisas lu taune u tahe se au ta'ane fara'uweye.
 (Matyu 8:16-17; Luk 4:40-41)*

³² Sosu a'i pe Jisas lo peri heneruwe omo pani werese au te'e fiyarisawi. Serai nowe neriwei su lowe lu taune tomu ne'ese u tahe se wesi ape sahe henetai. Lu taune u tahe se ape, lu taune sepei luwaru a'i lire papu iroteye ape mo, lowe aiwawe a'i lu taune werese wesi ma'e henetai.

³³ Lu taune tomu ne'ese omo pani werese ape sahe iroteye ape mo, lowe wesi ape yo tewiye sahe ta'uwerai. ³⁴ Serai Jisas lu taune tomu ne'ese u tahe se ape mo au ta'ane fara'uweye. Le sepei luwaru tomu ne'ese a'i au ta'ane sasarisawi. Sosu sepei luwaru a'i lu taune arunati su, le lowe werese ma'e apou eiye, “Fene ane ne owe ape te'e fiyarire!” Piyene awere? Sepei luwaru a'i ape mo Jisas ne so'oruweteye tene! Serai Jisas lowe lo peri au te'e amouweye. [Mk 3:10-12]

Jisas omo pani Galili sahe uweiteye.

(Luk 4:42-44)

³⁵ Esi pasi su Jisas woto a'i wesi ape arunatiyewe, ipo lu ta'ama ape ma'e fi. Owane Sitewi ma'e peri au te'eyei ne fi. [Mt 14:23; Mk 6:46] ³⁶ Nowe me'iye su, Saimon, lu tamo mase le ani nehiyei ne fi. ³⁷ Lowe Jisas siyeye su, lowe le ma'e eiye, “Owane, lu taune werese ne ne ei toweriyei ne fai.” ³⁸ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, “Nomo omo eite arunatirowawe, omo tere'e ma'e iyei. Peri heneruwe wisere a'i ape lu taune werese ma'e au te'e fiyariyei.” ³⁹ Serai le omo ta'i ta'i a'i ma'e omo pani Galili sahe Owane Sitewi lo ta'uweyei wesi papu wiye. Le lu taune werese ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e areiyeye. Le lu taune sepei luwaru a'i marepi hepene papu iroteye ape, au ta'ane sasarisawiteye. [Mt 4:23; 9:35]

Jisas lai meni ta u tahe lepra au ta'ane fara'uweye.

(Matyu 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Sosu a'i pe meni ta enite kairefi a'i tomu ne'ese se Jisas ma'e lowe uporo ape'i onurai Sosu le apou eiye, “Ne ane ne marepi erasi a'i ferafereiyei su, ne enite kairefi werese ano fara'u au ta'ane niyemaiyere.” ⁴¹ Sosu Jisas meni ape ne marepi ferafereiyei ne toteye. Serai le ereti tesisawiyewe, meni ape hire ma'e fuwe. Sosu le ma'e eiye,

“Ane ne ne au feraferesiya. Ane enite kairefi werese no au ta'ane niyemaiyerowa.” ⁴² Sosu Jisas meni ape enite tahe hire lo sahe fuwe su, enite kairefi a'i werese niyemaiyeye. ⁴³ Jisas meni ape peri kairefi a'i se apou eiye, “Ne lu taune werese ma'e ane ne owe ape te'ete. Ne Juda lo meni owane ma'e enite kairefi werese no au atuatuwei ne ire. Ne iyeyi su, etiri tamo meni ape ma'e au heseyei ne aitire.” ⁴⁴ Tu naifa weriyeyi meni ta iyape Moses peri ta apou leseye, “Enite kairefi a'i no niyemaiyeyeyi su, etiri ta Juda lo meni owane ma'e au heseyei ne aitire. Serai lu taune werese enite kairefi a'i niyemaiyeyeyi ape siyerowa.” Sosu Jisas le ma'e apou tame eiye, “Ne lu taune werese ane ne ma'e owe ape te'ete!” [Wkp 14:1-32] ⁴⁵ Meni ape Jisas arunatiyewe, fi su, le lu taune werese au te'e fiyariteye. Le apou eiye, “Jisas a'i lai enite kairefi a'i ano au ta'ane niyemaiyeye.” Serai lu taune werese peri lo ape wanuwe su, lowe Jisas ma'e siyenarai. Lowe werese Jisas ma'e henerai su, Jisas omo tere'e tere'e ma'e i ta'ame. Lu taune tomu ne'ese yo lo ape au einamiye. Serai le omo nowe ma'e irotete. Lu taune tomu ne'ese omo pani tere'e tere'e ma'e fai ape, Jisas ma'e siyenarai.

2

Jisas lai meni ta lo lowe nono'oweyeyi a'i au ta'ane fara'uweye.

(Matyu 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Me'iye poweiye ta se, Jisas omo Kaperneam ma'e si tame fi. Jisas wesi ta sahe irotete. Lu taune tomu ne'ese Jisas, wesi ape sahe irotete ape, wanunarai. ² Witane a'i lu taune tomu ne'ese wesi ape ma'e Jisas siyeyeyi ne ta'uwerai. Lu taune tomu ne'ese, Jisas irotete ape, wesi ape papu teme'eriye. Lu taune tamo wesi nowe ma'e saro teiteye. Lu tamo wesi yo ape he'e tawesiye. Lu tere'e

tamo wesi ape papu wirowata. Jisas lu taune werese siyeye su, le Owane Sitewi lo peri lowe ma'e au te'e areiyeye. ³ Sosu lu hesiyo hesiyo, lowe meni lowe nono'oweyei a'i ape wari se sutaitetai. ⁴ Lu taune tomu ne'ese yo he'e tawesiye. Ahowa, serai lowe meni ape Jisas ma'e wesi papu sutaite wi ta'ame. Serai lowe meni ape wesi me'iyeye hire ma'e sutaite wiye. Lowe wesi me'iyeye hire ma'e yo ta aine apeti toso fuwe. Lowe yo ape aine apeti toso fuwe su, sosu lowe meni lowe nono'oweyei ape wesi papu Jisas onuteye ape sahe, ani arowe. ⁵ Jisas meni ape siyeye su, le apou toteye, "Lu ape mo Owane Sitewi lo peri tote tawesisiya." Sosu Jisas meni ereti lowe nono'oweyei a'i ape ma'e eiye, "Meni, ane yo seni luwaru a'i no ani sasari pamoweyei."

⁶ Juda lo lese siye lu tamo Jisas lo peri wanuwe su, lowe apou toteye, ⁷ "Sawi amou! Meni eite Owane Sitewi Pefine aiwawe a'i awere? Wawero! Meni eite meni luwaru a'i poto! Owane Sitewi ta'i a'i lai yo seni luwaru a'i au ta'ane sasari pamowesiya." ⁸ Ahowa, Jisas marepi lowe lo siye so'oruweye su, le lowe ma'e apou ei toweriye, "Fene piyene marepi apou ape totesiya awere? ⁹ Peri ano au te'eye ape, ane wiyawi ta'ane tohoteyeye awere? Piyete awere? Ane meni ape ma'e apou au te'eye su, 'Ane yo seni luwaru a'i no ani pamoweyei.' Atu tohoteyei awere? Fetane a'i awere? Ane peri ape au te'eye su, ane wiyawi orese se ta'ane ta'ame. Ane meni ape ma'e au te'eyeye su, 'Ne hire sine teire! Ne hawaiiye no hese howeiteye ape, aniwawawe, aiwawe sutetire.' Peri ape atu tohoteyei siya awere? Ahowa, fetane a'i tene! ¹⁰ Serai ane fene ma'e au so'oruwe atuaturowa. Ane a'i lai, meni hire ma'e itorai ne. Ane fara'u yo seni luwaru a'i ani sasari pamoweyei tene!" ¹¹ Sosu Jisas meni ereti lowe nono'oweyei a'i ape ma'e eiye, "Meni, ne sine teire! Ne hawaiiye no, hese howeiteye

ape, anirowawe, aiwawe wesi no ma'e sutetire.” ¹² Jisas peri te'e tepa'asiye su, meni ape witane se sineteye. Le hawaiiye lo aniyewe, sosu wesi topo lo ma'e suteti. Lu taune werese, wesi papu iroteye ape, lowe hepene erasi se su'ariye. Lowe apou te'eye, “Nomo peri wisere a'i Owane Sitewi ma'e au te'e wisereyeyei. Tu nomo pe etiri he'i apou ape eiwerai siye ta'ame! Nomo he'i a'i siyeye.”

Jisas meni Matyu ei aniye.

(Matyu 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Sosu a'i pe Jisas hare ite tewiye ma'e si tame fi. Lu taune tomu ne'ese le ma'e peri lo wanuwei ne ta'uwerai. Sosu Jisas lowe ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e areiyet-eye. ¹⁴ Peri te'e tepa'asiye su, le hare ite tewiye sahe fi. Le meni ta siyeye. Meni ape lo iyape Livai, Alfius lo meni eime. Livai wesi oso a'i ape sahe onuteye. Wiyawi lo ape takis ma'aru aniteye. Meni ape ta'arei a'i meni. Sosu Jisas le ma'e apou eiye, “Livai, ne ane mase aiyere!” Sosu Livai hire sineyewe, wesi oso lo ape arunatiyewe, Jisas mase fi.

¹⁵ Me'iye su, Jisas lu disaipel lo mase Livai lo wesi ma'e ene ayei ne fi. Takis ma'aru ani siye lu tamo, lu tamo yo seni luwaru a'i ironamiteye ape, lowe aiwawe wesi ape sahe iroteye. Jisas lowe mase aiwawe ene ateye. Lowe Jisas mase nati wafei wou ne. ¹⁶ Lowe ene a tepa'asiye su, lu tamo so'oruweyeyei erasi toteteye ape, lowe Jisas siyenarai. Lu tewi ape Farisi lo yo seni umasiteye. Sosu lu ape mo Jisas lo lu disaipel ma'e apou te'e toweriye, “Piyene Jisas lu luwaru a'i ape mase onu ateye aware? Lu ape mo ta'arei lu ne, lowe yo seni luwaru a'i werese ironamisiya.” [Mt 11:19] ¹⁷ Jisas peri lowe lo ape wanuwe su, le lowe ma'e itiya'u apou eiye, “Ane dokta wou a'i ne. Lu ta u tahe se tamo irosiya ape su, ane lowe au ta'ane fara'uwerowa. Sosu lu ta u tahe wara'i a'i ape, lowe dokta ma'e irowata. Ane lu

wisere a'i ei aniyei ne fai ta'ama. Ahowa, ane lu taune yo seni luwaru a'i ape, ei aniyei ne fai.”

Ayei siyenamiyei lo peri.

(Matyu 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Sosu a'i pe Jon lo lu feni, sosu lu Farisi werese, lowe ene ayei siyenamiye. Lowe Jisas ma'e heneraiyewe. Peri ta Jisas ma'e te'e toweriyei ne fai. Lowe apou te'e toweriye, “Siyere! Jon lo lu feni, lu Farisi werese, lowe ene ayei siyenamisiya. Piyene lu disaipel no ayei werese siyenamiye ta'ame.” ¹⁹ Sosu Jisas itiya'u eiye, “Meni ta tani lo naituwe'i su, lu taune werese ta'uwerai ape, lowe werese fara'u ene arowa. Ayei werese siyenamirowata. Lu tamo meni ape henetisawiyei su, tani lo ape lu taune werese mase ewiteyei erasi teriteyei. Lowe fara'u ayei werese siyenamirowa. ²⁰ Nowe ta su meni ape tani lo naituwe'i ape sato irotorowata. Nowe ape se lu taune werese ayei siyenamirowa.”

²¹ Sosu Jisas apou te'eteye, “Ipari tahe papa'u a'i irosiya ape, ipari tahe he'i tewi se iwisirowata. Ahowa, me'iyē su ipari tahe papa'u a'i sa'i se au huwei. Le ipari tahe ape taitiyē su, ipari tahe apetiyei. Yo erasi heneraiyei. ²² Menitani ta ene towē su, le nau wahu wisere a'i se ani asiyei. Menitani nau wahu papa'u a'i sahe sa'i ani terosowē su, wahu ape erauwirōwawe, nau ape awei peperī ma'e apa'asi itorōwa.”

Jisas lai nowe amou (Sabat) ape ne au te'e atuatuwe.

(Matyu 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Sosu a'i pe nowe amou (Sabat) se, Jisas lu disaipel lo mase ta'aneyē awei kewi so sahe iteye. Lowe ta'aneyē awei sahe iteye su, lu disaipel lo ape kewi so une aniteye, sosu ene ateye. ²⁴ Sosu Jisas lo lu disaipel kewi so tamo ene ateye su, lu Farisi tamo lai lowe ma'e siyeye. Lowe

Jisas ma'e apou eiye, “Sawi amou! Siyere! Lu disaipel no kewi lo'u tamo aniyewe, sosu ene ateye. Wiyawi ape nowe amou (Sabat). Nowe poweiye eite se lu taune werese wiyawi ta'anerowata.” [Lo 23:25] ²⁵ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u apou eiye, “Fene etiri ta i'anenatiye awere? Meni owane fene lo, iyape Devit, le lau mase iroteye su, le lu disaipel lo mase Owane Sitewi lo wesi papu wiye. [1 Sml 21:1-6] ²⁶ Le lu disaipel lo mase Owane Sitewi lo nau ta'ase amou ateye. Owane Sitewi lai nau ta'ase amou ape lu taune werese ma'e nau ta'ase lo ape au siyenamiye. Au heseyei lu owane, le ta'i a'i fara'u nau ta'ase amou ape ene arowa. Au heseyei lo meni owane tutawe iyape Abiatar. [Wkp 24:5-9] ²⁷ Nowe amou (Sabat) ape ta'aneyeyei su, le lu taune ne nowe ape tei fetaneyeyei ne ta'aneyeyei. Ahowa, nowe ape lai lu taune werese ma'e au noweinoweirawata. [Lo 5:14] ²⁸ Ane Meni Owane ape, Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawe arosai ape, ane a'i lai nowe amou (Sabat) ape au noweinoweinamitorowa.”

3

*Sabat se, Jisas lai meni ereti luwaru a'i au ta'ane fara'uweye.
(Matyu 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Nowe amou (Sabat) poweiye ta se Jisas ta'uweyeyei wesi ape ma'e tame fi. Wesi ape sahe meni ereti luwaru a'i ta iroteye. ² Lu tamo Jisas ma'e siye etiyeyei ne toteye. Nowe amou (Sabat) poweiye ape se, lu taune werese wiyawi ta'aneyeyei ne amouweteye. Lowe apou toteye, nowe amou (Sabat) ape se, Jisas yo peri nomo lo arisiyeyei su, nomo le etirowa. Jisas meni ereti luwaru a'i ape au ta'ane fara'uweyeyei awere? Piyete awere? ³ Sosu Jisas meni ereti luwaru a'i ape ma'e apou eiye, “Meni, ne ponei sahe sine teira!” ⁴ Sosu Jisas lu werese ma'e apou ei toweriye, “Nowe amou (Sabat) lo eite se, nomo fara'u etiri wisere a'i wiyawi

ta'aneyei amouweyei awere? Nomo fara'u etiri luwaru a'i wiyawi ta'aneyei amouwerowa awere? Nomo lu taune ferafereiyei amouwe tiyatirowa awere? Piyete awere?" Serai lowe werese peri te'e se ta'ame. [Lu 14:3]

⁵ Sosu Jisas lu werese ma'e ai marepi atati siye etiyeye. Le ahi tahe tomuwe. Jisas lu ape lo marepi kororu a'i siyeye su, le marepi ewiteye erasi a'i toteye. Sosu le meni ereti luwaru a'i se apou eiye, "Ne ereti tesi fareraiyerel!" Sosu meni ereti luwaru a'i tesi fareraiyeye su, Jisas ereti luwaru a'i ape au ta'ane fara'uweye. ⁶ Lu ape mo siyeye su, lu Farisi werese ta'uweyei wesi ape arunatiyewe, lowe Herot lo lu feni ma'e etiyeye ne au te'eteye. Lowe Jisas aine tera'eyei ne toteye. [Mt 22:15-16]

Lu taune tomu ne'ese Hare Ite Galili ma'e ta'uweye.

(Luk 6:17-19)

⁷ Sosu Jisas meni ereti luwaru a'i au ta'ane fara'uweye su, le lu disaipel lo mase ta'uweyei wesi ape arunatiyewe, hare ite tewiye ma'e fi. Lu taune tomu ne'ese Galili lo omo pani sahe le mo'o fi. Lu taune Judia lo omo pani sahe le mo'o aiwawe a'i fi. ⁸ Lu taune tomu ne'ese omo pani tere'e tere'e ma'e fai ape, lowe Jisas lo wiyawi erasi a'i ta'anteye ape, wanuwe. Serai lowe Jisas ma'e siyeyei ne fai. Lu taune tamo omo Jerusalem ma'e fai. Lu taune omo pani Idumea ma'e fai. Lowe omo pani Sa'i Jordan feni eire ma'e fai. Sosu lu taune omo pani Tair sosu Saidon ma'e fai. ⁹ Sosu Jisas lu taune werese siyeye su, le lu disaipel lo ma'e apou eiye, "Fene wai ta ta'uwe naneite. Lu taune tomu ne'ese ane ma'e hare ite sahe ani erete itesawi. Ane wai papu arowatowei su, lu taune werese ape ane ma'e tei ataheyerairowata." ¹⁰ Mi mi werese Jisas lai lu taune u tahe se au ta'ane fara'uweye. Serai lu taune tomu ne'ese u tahe se, enite kairefi a'i se lowe lo ereti se Jisas lo tahe sahe anite teriteyei ne aiyeteye. [Mt 14:36] ¹¹ Lu taune tomu

ne'ese, sepei luwaru a'i marepi hepene papu iroteye ape, Jisas siyeye su, lowe awei sahe ape'i onuwewe, sosu peri erasi apou hareye, “Jisas, ne a'i lai Owane Sitewi lo meni eime wiyeme a'i tene!” [Lu 4:41] ¹² Sosu Jisas sepei luwaru a'i ma'e ai marepi se apou au itawiye, “Peri sawa! Fene iyape ano owe ape te'e fiyarite!” [Mk 1:34]

*Jisas lu disaipel pefine a'i lo ei ariariyeye.
(Matyu 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Sosu a'i pe Jisas omo hire ta ma'e yaneyewe, tapiye sahe onuwe. Le lo lu feni ta'i ta'i a'i, le lai au ariariyeye ape, ei aniye. Sosu lu disaipel lo ape le ma'e wanuwei ne fai. ¹⁴ Sosu le lu ereti feni hesi lowe hesi a'i (12 disaipel) ei ariariyeye. Lowe lai le mase ironamiteyei. Lowe peri lo wanu umasiteyei su, lowe lu taune werese ma'e peri lo ape au te'e areiye fiyarirowa. ¹⁵ Lowe meni ta, sepei luwaru a'i marepi hepene papu iroteye ape, siyeyei su, lowe kairefiiyeyei lo aniyewe, sepei luwaru a'i werese ape mo au ta'ane sasarirowa. ¹⁶ Le lu disaipel lo ereti feni hesi lowe hesi a'i (12) au ariariyeye. Iyape lowe lo apou a'i ne. Meni ta Saimon. Jisas meni ape iyape tere'e au eiye, Pita. [Jo 1:42] ¹⁷ Meni tere'e lo iyape Jems, Sebedi lo meni eime. Jems lo pa'ise, Jon. Jisas lai lowesi iyape tere'e au eiye, Boanerges. Iyape ape lo si tewi apou ape, pesiyei lo eimane. [Lu 9:54] ¹⁸ Lu tere'e le lai ei ariariyeye, Andru, meni tere'e Filip, meni tere'e Bartolomyu, meni tere'e Matyu, meni tere'e Tomas, meni tere'e Jems, Jems lo aite Alfius. Meni tere'e iyape Tadius, meni tere'e lo iyape Saimon. Meni ape omo Selot lo meni owane. Le Rom lo lu owane ai atuwei ne tiyatiteye. ¹⁹ Sosu le Judas Iskariot ei ariariyeye. Meni ape lai Jisas ai lu tamo ma'e areare henetirowa.

Lu owane Jisas ne au toteye, Jisas sepei Belsebul se au ta'aneteye.

(Matyu 12:24-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase omo hi ma'e itorai wesi ta ma'e fi. Lu taune tomu ne'ese le ma'e peri lo wanuwei ne ta'uwerai. Serai Jisas lu disaipel lo mase piye nowe se ene arowata. ²¹ Sosu lu tewi topo lo tamo omo Nasaret ma'e fai ape, etiri werese wanuwe su, lowe Jisas ne apou toteye, "Jisas lo marepi meremereye irowe. Nomo le omo sitewi topo lo ma'e henetiyei." ²² Lu tamo, Owane Sitewi lo yo peri siye so'oruwe etiteye ape, lowe omo Jerusalem arunatiyewe, Jisas ma'e itorai. Lowe apou toteye, "Sepei luwaru iyape Belsebul* Jisas lo marepi hepene papu ironamisiya. Le Belsebul lo kairefiyeyei se sepei luwaru a'i au ta'ane sasarisawisiya." [Mt 9:34; 10:25] ²³ Sosu Jisas lu tewi ape le ma'e ei aniye. Le lowe ma'e peri anowe se au te'eye. Le lowe ma'e apou eiye, "Fene eiwerou totesiya awere? Sepei luwaru, Satan lai fara'u le ta'u marepi hepene papu au ta'ane sasarirowa awere?" ²⁴ Omo ta lo lu owane, lowe ai atu tiyatiyei su, omo ape tei kairefiyerowata. ²⁵ Aiwawe a'i meni owane lai eimane lo ma'e ai atu tiyatiyei su, lowe werese tei kairefi irorowata. ²⁶ Sosu aiwawe a'i sepei luwaru a'i, Satan le a'i lai sepei luwaru a'i tere'e tere'e se ai atu tiyatiyei su, marepi lowe lo ponei erauwiyei. Serai le tei kairefiyerowata. Ahowa, le sepei luwaru a'i (Satan) lo aiwawe a'i po'uterowa. ²⁷ Wanure! Meni ta lai meni kairefi lo wesi ma'e etiri ta ta'arei aniyei ne toteyei su, le tu meni kairefi a'i wafei se ereti lowe ti tawesirowa. Serai le wesi lo ape papu wirowawe, etiri werese lo ta'arei anirowa. ²⁸ Peri ano wiyeme a'i tene. Wanure! Yo seni luwaru werese a'i, lu taune irowei ape, Owane Sitewi lai au

* 3:22: 22 Belsebul lo iyape tere'e sepei Satan

ta'ane sasarirowa. Aiwawe a'i lu taune peri naruwe Owane Sitewi tai nomo lo ma'e au te'e naruwei su, Owane Sitewi lai yo seni luwaru a'i ape au ta'ane sasarirowa. ²⁹ Ahowa, lu taune tamo Owane Sitewi lo Hepene Wara'i ma'e au te'e naruwei su, Owane Sitewi lai yo seni luwaru a'i lowe lo au ta'ane sasarinamirowata. Serai lowe yehe omo ma'e mi mi pasi pasi ironamitorowa. ³⁰ Lu tewi ape mo peri ape apou te'eye, "Jisas sepei luwaru a'i marepi hepene papu ironamisiya." Serai Jisas peri ape ne au te'e areiyeye.

*Jisas lo mai, sosu lu pa'ise lo, eiwerai awere?
(Matyu 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Sosu a'i pe Jisas lo mai, pa'ise werese lo aiwawe a'i wesi ma'e henerai. Sosu lowe wesi nowe ma'e teiteye su, lowe peri ta le ma'e te'esawi. [Mk 6:3; Jo 2:12; Ap 1:14] ³² Lu taune tamo Jisas atahe a'i onuteye ape, lowe Jisas ma'e eiye, "Wanure! Mai no, pa'ise no, einei werese no, lowe nowe ma'e irosiyawe, ne ma'e peri te'eyei ne fai." ³³ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Mai ano, pa'ise ano, einei ano, eiwerai awere?" ³⁴ Sosu Jisas lu taune werese, onuwe ape, atahe a'i yose siye etiyeye. Sosu le apou eiye, "Siyere! Lu taune eite mo, lowe werese mai ano, pa'ise ano, einei ano wiyeme a'i tene!" ³⁵ Lu taune ape mo peri werese ano wanu tote tawesi umasiyeyi su, lowe mai ano, lowe pa'ise ano, lowe einei ano wiyeme a'i tene!"

4

*Meni ta me so ta'aneyei awei sahe ani teroso arowe.
(Matyu 13:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase hare ite tewiye ma'e si tame itori. Le lu taune tomu ne'ese ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e fiyariteye. Lu taune tomu ne'ese le ma'e peri lo wanuwe ne ta'uwerai. Lu taune werese tei ataheyeteye. Jisas eiwerou ma'e teirowata. Le wai ta

papu arowatowewe, wai pihatu sahe onuwe. Lu disaipel lo wai ape sa'i ma'e tewi itesawi. Sosu Jisas lu taune werese ma'e, hare ite tewiye sahe teiteye ape, peri anowe ta au te'eteye. [Mk 3:7-9; Lu 5:1-3] ² Sosu Jisas lu taune werese ma'e peri anowe tamo au te'eteye. Le lowe ma'e apou au te'eteye, [Mt 13:34; Mk 4:33-34] ³ “Fene werese peri anowe eite wanure! Meni ta me so ta'aneyei awei ma'e ani terosowe ne fi. ⁴ Meni ape me so ani teroso fiyariteye su, me so tamo yo tewiye ma'e winetaiye. Witane a'i irowe tamo lai yo tewiye ma'e sine itoraiyewe, me so werese a tepa'asiye. ⁵ Me so tamo awei tapiye a'i sahe winetaiye. Awei peperi tewi oso a'i. Serai me so witane a'i perati wirai. ⁶ Sosu poweiye wirai su, poweiye lai wamu oso ape ti haroharoweye. Napi lo tapiye sahe tewi itori. Serai wamu werese ape ti haroharoweye ⁷ Sosu me so tere'e tamo wafei saneyei ni'ari a'i ponei winetaiye. Wafei saneyei luwaru a'i ape wiraiyewe, me so ape napetu tawesiye. Serai me so lo meni patiye erasi a'i teirowata. Me so werese ta'erowata. ⁸ Sosu me so tamo ta'ane awei wisere a'i sahe winetaiye. Me so ape peratiye su, me so werese erasi a'i etineye. Me so tamo wisere erasi a'i ta'eye. Me so tamo erasi a'i ta'eye. Me so tamo tewi oso a'i ta'eye. ⁹ Lu taune apaniye se, fene peri anowe eite wanu tote tawesire.”

*Jisas peri anowe lo sitewi au te'eye.
(Matyu 13:10-17; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Sosu a'i pe lu taune werese omo towafi lowe lo ma'e fiyariti. Jisas lu disaipel lo, sosu lu taune tamo le mase iroteye. Lowe le ma'e peri anowe lo sitewi ne apou te'e towerirai, “Peri anowe ape, ne lu taune werese ma'e au te'eye ape, piye peri lo sitewi te'esiya awere?” ¹¹ Jisas itiya'u eiye, “Owane Sitewi lo marepi werese ape, ane lu taune ma'e peri anowe se au te'e fiyariye. Ane pereye fene

ma'e au te'e areiyerowa. Lu taune tere'e tere'e peri anowe lo sitewi wanu so'oruwerowata. ¹² Tu naifa meni ta apou leseye.

'Lu taune tamo Owane Sitewi lo marepi siye so'oruweyei su, lowe Owane Sitewi lo marepi wanu tote tawesirowata. Lowe Owane Sitewi lo peri wanuwei su, lowe Owane Sitewi lo peri lo sitewi ape wanu tote tawesi umasirowata. Lu taune tamo Owane Sitewi lo peri lo sitewi wanu tote tawesi umasiyei su, lowe Owane Sitewi ma'e si tame aiyeye su, sosu Owane Sitewi lai yo seni luwaru a'i lowe lo au ani ta'ane sasari pamowe.' ” *Ais 6:9-10*

Kewi so lo peri anowe lo sitewi.

(Matyu 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Sosu le lowe ma'e apou ei toweriye, “Peri anowe lo sitewi fene wanu so'oruweye awere? Ane fene ma'e peri anowe tamo au te'eyei su, fene peri anowe lo sitewi werese wanu so'oruweyei awere? ¹⁴ Wanure! Ane peri anowe lo sitewi ape fene ma'e au te'e areiyerowa. Meni ape me so ta'aneyei awei ma'e, ani teroso fiyariteye ape, me so ape mo Owane Sitewi lo peri aiwawe a'i au te'e fiyarisiya. ¹⁵ Me so tamo yo mai tewiye ma'e winetaiyei su, apou wou a'i lu taune tamo Owane Sitewi lo peri wanuwei. Sepei luwaru a'i (Satan) lu taune ape mo ma'e witane a'i aiyeye su, Owane Sitewi lo peri ani tepa'asi aniorowa. Serai lowe Owane Sitewi lo peri wanu tote tawesi umasirowata. ¹⁶ Aiwawe a'i me so tamo awei tapiye sahe winetaiyei su, apou wou a'i ne. Lu taune tamo Owane Sitewi lo peri wanuwei. Lowe Owane Sitewi lo peri wanuwei su, lowe marepi wisere a'i se wanu toteyei. ¹⁷ Sosu nowe me'iye su etiri luwaru a'i lowe ma'e heneraiyei, lu tamo yo seni luwaru a'i lowe ma'e irowei su, lowe Owane Sitewi lo peri arunatirowawe, lowe yo seni luwaru ape ma'e si tame

umasirowa. ¹⁸ Me so tamo wafei saneyei ni'ari a'i ponei sahe winetaiyei apou wou a'i ne. Owane Sitewi lo peri lu taune tamo ma'e au te'e fiyariyei su, lowe Owane Sitewi lo peri ape wanu toteyei. ¹⁹ Sosu awei lo yo seni tamo marepi hepene werese lire papu wirowa. Lowe ma'aru lo marepi, arearesiya ape, erasi a'i toterowa. Awei lo etiri tere'e tere'e lai lu taune ape mo papu wirowa. Serai awei lo yo seni, ma'aru lo marepi, sosu etiri tere'e tere'e, lowe lai Owane Sitewi lo peri napetu leyau tupa'asirowa. Serai lu taune ape mo Owane Sitewi lo peri wanu tote tawesi umasirowata. Sosu lowe tei kairefiyerowata. [Mt 19:23-24] ²⁰ Me so tamo awei wisere a'i ma'e winetaiyei apou wou a'i ne. Lu taune tomu ne'ese Owane Sitewi lo peri wanuwei su, lowe peri ape wanu tote tawesi umasinamirowa. Lowe Owane Sitewi lo marepi ape se tei kairefiyerowa. Serai lowe Owane Sitewi lo wiyawi werese irorowa. Lu taune tamo Owane Sitewi lo wiyawi oso a'i anirowa. Lu taune tamo Owane Sitewi lo wiyawi erasi a'i anirowa. Aiwawe a'i lu taune tamo Owane Sitewi lo wiyawi erasi pefine a'i au ta'anerowa.”

*Meni ta yehe erei wahu unahi papu owe ape fu fareyarere.
(Luk 8:16-18)*

²¹ Sosu Jisas lowe ma'e apou ei toweriye, “Fene yehe lam taiso fu mitaiyeyei su, fene wahu ta unahi papu fu fareyareyei awere? Ahowa, fene wari unahi fu fareyareyei awere? Ahowa, fene yehe lam taiso fu mitaiyeyei su, fene hire amerame a'i au teire. Serai lu taune werese wesi papu iroteye ape, yehe mitaiyeyei amerame a'i siyerowa. [Mt 5:15; Lu 11:33] ²² Lu taune tamo etiri ta fareyareyei ne toteyei su, Owane Sitewi lai etiri ape amerame a'i au atuatu areiyerowa. Aiwawe a'i lu taune tamo peri te'e fareyareyei ne toteyei su, Owane Sitewi lai peri ape amerame a'i au te'e fiyarirowa. [Mt 10:26; Lu 12:2] ²³ Lu

taune apaniye se, fene peri ano ape fa wanu tawesire.”
²⁴ Sosu le lowe ma'e apou au te'eye, “Weiyai! Fene peri tere'e tere'e tamo wanuwei ape, fene peri ape tote etire. Peri tamo wisere a'i ne. Peri tamo luwaru a'i ne. Fene peri luwaru a'i owe ape tote umasire. Fene lu taune lo yo seni siye eti tiyatiyei su, Owane Sitewi lai yo seni fene lo siye etirowa. Sosu Owane Sitewi yo seni fene lo luwaru a'i siye so'oruweyei su, le etiri orese erasi a'i fene ma'e aurowa. [Mt 7:2] ²⁵ Lu taune tamo Owane Sitewi lo marepi erasi a'i tote tawesiyeyi su, Owane Sitewi lai lowe ma'e yo seni aseparo lo erasi a'i aurowa. Lu taune tamo Owane Sitewi lo marepi me'iyeni ma'e atati aruwei su, Owane Sitewi lai etiri werese lowe lo ani tepa'asi anirowa.” [Mt 13:12; 25:29; Lu 19:26]

Me so peratiyei lo peri anowe.

²⁶ Sosu a'i pe Jisas peri anowe ta lowe ma'e apou au te'eye. “Owane Sitewi lo marepi apou wou a'i ne. Meni ta me so tamo ta'aneyei awei ma'e fu ani teroso fiyarisawirowa. ²⁷ Le me so ape awei sahe aine teroso fiyarisawirowa su, le wesi topo lo ma'e pasi a'i nihe howeiyeyi ne irowa. Nowe me'iyeyi su me so ape perati wirairowa, wamu hire ma'e wirairowa. Me so perati wirairowa ape, meni ape eiwerou toterowa awere? Le so'oru ta'ama. ²⁸ Awei ape lai me so ape perati wiyeyi ne irorowa. Tu me so ape peratirowa. Sosu wamu lo ape hire ma'e wirairowa. Me'iyeyi su, me so tei kairefiyerowa. Sosu erasi teirowa su, me so ape erasi a'i ta'erowa. ²⁹ Me so ayei siyeyeyi su, meni ape ipari mene'e lo me so lo meni patiyeyi papa'u foro'oweyeyi ape, aine tou fusawirowawe me so ape mo wesi ma'e aitirowa.” [Jol 3:13; KTH 14:15]

Saiyoho so lo peri anowe.

(Matyu 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Sosu a'i pe le apou te'eye, "Owane Sitewi lo marepi, eiwerou ane fene ma'e au te'e atuaturowa awere? Piye peri anowe ta ane au te'e atuaturowa awere? Serai fene Owane Sitewi lo marepi amerame a'i wanu tote areiyerowa. ³¹ Owane Sitewi lo marepi saiyohe so wou a'i ne. Saiyohe so ta'aneyei awei sahe ani teroso fiyariyei su, me so ape oso oso a'i ne. Me so tere'e werese erasi a'i ne. ³² Saiyohe so ape awei sahe ani terosowe su, le perati wirairowa. Saiyohe lo meni patiyee erasi a'i teirowa. Saiyohe nei erasi a'i irorowa. Serai irowe tamo nei lo sahe onurowa. Aiwawe a'i lowe uri lowe lo saiyohe nei ape sahe ta'anerowa."

Jisas peri anowe se lu taune ma'e au te'eteye.

(Matyu 13:34-35)

³³ Sosu a'i pe Jisas lowe ma'e peri anowe tomu ne'ese au te'e fiyariteye. Le Owane Sitewi lo peri, peri anowe se au te'eye. ³⁴ Le lowe ma'e au te'eye su, le peri anowe a'i au te'eye. Le peri amerame a'i au te'e ta'ame. Sosu Jisas lu disaipel lo mase a'i iroteye su, le peri anowe lo sitewi lowe ma'e au te'e areiyeteye.

Jisas sa'i ei erasi einamiye.

(Matyu 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Jisas peri anowe te'e tepa'asiye su, neriwei a'i le lu disaipel lo ma'e apou eiye, "Nomo hare ite tewiye feni ma'e iyatutiyei." ³⁶ Lowe lu taune werese hare ite tewiye sahe arunatiyewe, hare ite ponei ma'e iyatuti. Jisas wai si ma'e onuwe. Wai tere'e tere'e aiwawe a'i lowe mase sa'i ape ma'e iyatuti. ³⁷ Lowe sa'i ponei sahe iroteye su, fiyari erasi ta henerai. Sa'i ei erasi a'i wai ani awetu awetowe. Sa'i erasi a'i wai papu teme'eriye. ³⁸ Sosu Jisas wai si ma'e me tuto'u sahe nihe howeiteye. Lowe sa'i ei erasi siyeye su, lowe atoweiyee erasi a'i irowe. Lowe le eisoweiyee,

apou eiye, “Meni Owane, sa'i ei lai nomo ani aporuwa. Ne nomo werese ne ewite se ta'ama awere? Nomo temeniye ataheyewa.” ³⁹ Sosu Jisas nihe lo petaneyeye su, le fiyaru, sa'i ei erasi ma'e apou eiye, “Fiyaru, sa'i ei titanere.” Pereye a'i fiyaru sa'i ei titane temeniyeeye. ⁴⁰ Sosu Jisas lowe ma'e eiye, “Fene piyene atoweiyesiya awere? Fene Owane Sitewi lo marepi tote tawesi se ta'ama awere?” ⁴¹ Lowe peri lo wanuwe su, lowe marepi atoweiyeye erasi irowe. Lowe a'i lai apou te'e tiyatiteye. “Meni eite eiwerai awere? Fiyaru, sa'i ei eite peri lo wanu umasiyeye.”

5

Jisas sepei luwaru a'i ta au ta'ane sasarisawi.

(Matyu 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Sosu a'i pe sa'i ei temeniye titaneyeye su, lowe hare ite tewiye ma'e iyatuti. Lowe wai sa'i tewiye ma'e furi. Omo pani ape ma'e, iyape Gerasa, wai lowe lo furi. ² Le wai ape arunatiyewe, awe sahe arowatowe. Witane a'i meni ta sepei luwaru a'i marepi hepene papu iroteye ape, le ma'e itero itorai. Meni ape fisiye yo sahe iroteye. ³ Meni ape fisiye yo papu howeinamiteye. Le meni kairefi a'i ne. Owe lu tamo ereti lowe wafei kairefi a'i se ti tawesirowata. ⁴ Lowe ereti lowe wafei se ti tawesiye su, le wafei ape ani erau tepa'asiye. Lu werese meni ape wafei se ti tawesirowata. Meni kairefi a'i ne. ⁵ Mi mi pasi pasi meni ape, fisiye yo sahe iroteye ape, hare erasi uteye. Le tahe topo lo sahe tapiye se aine touwe. ⁶ Meni ape Jisas eyeri ma'e siyerai su, le Jisas ma'e iterotaiyewe, le ma'e lowe uporo ape'i onuwe. ⁷⁻⁸ Jisas meni ape siyeye su, le sepei luwaru a'i ma'e apou eiye, “Sepei luwaru a'i, ne meni ape arunatire. Ne howe ma'e hene tahesa!” Sosu sepei luwaru a'i ape Jisas ma'e hare erasi uteye, “Jisas, ne Owane Sitewi Pefine lo meni eime a'i ne. Ne nomo

ma'e piye irowei awere? Owane Sitewi lo iyape se, ne nomo ma'e owe ape au luwaruwere.” [Mk 1:24] ⁹ Sosu Jisas le ma'e apou ei toweriye, “Iyape no eiwerou awere?” Sepei luwaru a'i le ma'e itiya'u eiye, “Iyape nomo lo tomu ne'ese a'i. Sepei tomu ne'ese meni marepi hepene papu ironamisiya.” ¹⁰ Le Jisas ma'e peri ta ei toweriye, “Ne omo pani nowe ma'e owe ape eimawesawire!” ¹¹ Sepei luwaru a'i ape fe tomu ne'ese omo to'u nepesi ma'e siyeye. Lowe awei peperu ene ateye. ¹² Le Jisas ma'e ei toweriye, “Ne nomo fe tomu ne'ese ape ma'e eimawesawire. Serai nomo fe papu wirowa.” ¹³ Jisas lowe ma'e eiye, “Fene fe ape mo ma'e ire!” Sepei luwaru a'i werese a'i meni ape arunatiyewe, fe tomu ne'ese ape papu wiye. Sepei luwaru werese a'i fe papu wiri su, fe werese, omo to'u nepesi ene ateye ape, omo hi sa'i ma'e itero itori. Fe tomu ne'ese (2,000) sa'i papu tenise temeniyeye. ¹⁴ Lu ape, fe au noweinoweiyeye ape, fe werese lowe lo sa'i papu tenise temeniyeye su, lowe omo towafi lowe lo ma'e atoweiyeye iteroti. Lowe lu taune werese omo tere'e tere'e ma'e te'e fiyariteye. Sosu lu taune werese fe ape siyeyei ne witane se fai. ¹⁵ Lowe Jisas ma'e henerai. Lowe meni ape sepei luwaru a'i, marepi hepene papu iroteye ape wisere a'i siyeye. Le Jisas ma'e atahe a'i onuteye. Le ipari tahe ani asiteye. Marepi lo fara'u a'i toteteye. Lowe etiri werese siyeteye. Serai lowe atoweiyeye erasi iroteye. ¹⁶ Lu tewi ape, fe au noweinoweiteye ape, lowe peri werese lu taune ma'e au te'e fiyariteye. Lowe meni sepei luwaru a'i papu iroteye ape ne au te'eye. Sosu fe werese ape mo, sa'i papu tenise temeniyeye ape ne au te'e fiyariteye. ¹⁷ Lu taune peri lowe lo wanuwe su, lowe Jisas ma'e peri erasi se eiye, “Ne omo pani nomo lo fu arunatire.” ¹⁸ Serai Jisas peri lowe lo wanuwe su, le lu feni mase wai papu arowatowe. Meni tu sepei luwaru a'i iroteye ape, le ma'e peri kairefi

se apou ei toweriye, “Ane fara'u ne mase irowa awere?”
¹⁹ Jisas le ma'e itiya'u apou eiye, “Ahowa, ne wesi no ma'e, lu tewi no ma'e aiwawe a'i ire. Ne lowe werese ma'e te'e fiyarire. Meni Owane Pefine lai ne au ta'ane ferafererei fara'uweye. Ne ferafereyei lo ape ne au te'e fiyariteye.”
²⁰ Sosu meni ape Jisas arunatiyewe, lu taune werese ma'e omo pani Dekapolis sahe au te'e fiyariteye. “Jisas lai ane au ta'ane fara'uwe wisereyeye.” Lu taune werese peri lo wanuwe su, lowe hepene se su'ariye. Lowe Jisas ne marepi erasi a'i toteteye.

Jisas menitani ta u tahe se au ta'ane fara'uweye.
(Matyu 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Jisas, lu disaipel lo mase, hare ite ponei iyatu toneri. Sa'i feni ma'e heneri su, lu taune werese Jisas lo peri wanuwe ne ta'uwerai. Jisas hare ite tewiye atahe sahe iroteye. ²² Ta'uweyeyei wesi meni owane ta Jisas ma'e henerai. Meni owane lo iyape Jairus. Le Jisas siyeye su, le le ma'e lowe uporo ape'i onuwe. ²³ Le Jisas ma'e peri kairefi se apou ei toweriye, “Owane, eime taune ano u tahe erasi se, temeniyeyei ne ataheyewa. Ne wesi ano aiyere. Ereti no eime taune ano hire ma'e isawe hetesiyere. Serai u tahe erasi lo ape au ta'ane fara'uwere. Sosu le si tame sinerowa.” ²⁴ Sosu Jisas meni ape mase wesi lo ma'e fi. Lu taune tomu ne'ese lowesi aiwawe mo'o umasiteye. Lowe Jisas sahe ataheye iteye.

²⁵ Lowe fi su, menitani ta u fisa'i weryeyei iroteye. Iyu menei ereti feni hesi lowe hesi a'i (12) fisa'i nowe ma'e henerai. ²⁶ Menitani ape dokta tomu ne'ese ma'e siyenari. Lowe le ma'e fofowei erasi au ta'ane irowe. Le ma'aru werese lo dokta tomu ne'ese ma'e au po'uteye. Ahowa, fisa'i lo weryeyei ironamiteye. Menitani lo u tahe erasi a'i ironamiteye. Foro'owe ta'ame. ²⁷⁻²⁸ Le Jisas lo peri heneruwe wanuwe su, le lu taune werese ponei sahe

me'iyeni ma'e fai. Le apou toteye, “Ane ipari tahe lo sahe ereti se isawe hetesiyerowa su, u tahe ano au ta'ane fara'uwerowa.” Serai menitani ape Jisas lo ipari tahe sahe ereti se isawe hetesiyeye. ²⁹ Witane a'i se fisa'i lo apuwe foro'owe. Menitani ape apou toteye, “Fisa'i ano apuwe foro'owe tepa'asiye. Ane fara'u wisere a'i ne.” ³⁰ Aiwawe a'i witane a'i se Jisas apou eiye, “Kairefiyeyei ano tewi a'i tahe pa'are ano arunati.” Le me'iyeni ma'e atati siyeteye. Le apou ei toweriye, “Eiwerai ipari tahe ano sahe isawe hetesiyeye awere?” [Lu 6:19] ³¹ Lu disaipel lo apou eiye, “Meni Owane, ne lu taune tomu ne'ese siyesiya awere? Lowe ne ma'e tei ataheyesiya. Ne piyene apou ei toweriye awere? ‘Eiwerai ipari tahe ano sahe isawe hetesiyeye awere?’ ” ³² Sosu Jisas atati siye etiyeye. Le menitani ape siyeye. ³³ Ahowa, menitani ape atoweiyeye erasi irowe. Ereti lowe lo pere'eyeye. Le u tahe lo, wisere a'i irowe ape, so'oruweye tene! Le Jisas ma'e lowe uporo ape'i onurayewe, le ma'e apou eiye, “Ane lai apou toteye, ‘Ane ipari tahe no sahe isawe hetesiyerowa su, u tahe ano fara'u wisere a'i henerairowa.’ ” ³⁴ Sosu Jisas le ma'e itiya'u eiye. “Menitani, ne ane ne tote tawesiye su, tote tawesiyei no lai u tahe no ape au ta'ane fara'uwe wisereye tepa'asiye. Ne wesi no ma'e marepi fetane a'i se ire!” [Mk 10:52; Lu 7:50; 17:19]

³⁵ Jisas peri ape te'e tepa'asiye su, lu tamo Jairus ma'e henerai. Lowe apou eiye, “Eime taune no temeniyeye po'uteye. Ne Meni Owane Jisas owe ape heneta.”

³⁶ Ahowa, Jisas peri lowe lo wanuwe su, le ta'uweyeye wesi meni owane ma'e apou eiye, “Ne atoweiyeye sawa! Ne ane ne tote tawesire!” ³⁷ Sosu le lu taune werese werese ma'e apou au amouweye, “Fene ane owe ape umasita. Ane lu feni ano Pita, Jems, Jems lo pa'ise Jon, lowe hesi heta a'i lai ane meni Jairus mase aiwawe a'i iyeyi.” ³⁸ Le Jairus lo wesi

ma'e henerai su, le no'u erasi wanuwe. Lowe luwei erasi a'i wanuteye. ³⁹ Le lu disaipel lo mase wesi papu wiyewe, lowe ma'e apou eiye, "Fene piyene lusiya awere? Fene no'u erasi piyene irosiya awere? Eime taune ape temeniye ta'ame. Le nihe howeisiya." ⁴⁰ Lu taune werese wesi papu ta'uweteye ape, le ma'e niyeyei irowe. Serai le lowe werese nowe ma'e eimawesawi. Sosu le eime taune lo aite mai, Pita, Jems, Jon, lowe tewi wesi papu eime taune ape howeteye ape sahe wiye. ⁴¹ Le ereti lo se eime taune ape sahe aniteriyewe, eime taune ape ma'e eiye, "*Talita kum.*" Peri ape lo sitewi apou te'eye, "Eime taune oso, Ane ne se eiwa. Ne sinere!" [Lu 7:14] ⁴² Witane a'i eime taune ape sineyewe, uweteye. Eime taune lo iyu menei apou ereti feni hesi lowe hesi a'i ne (12). Lu taune werese eime taune ape uweiyei siyeye su, lowe hepene se su'ariye. ⁴³ Sosu Jisas lowe werese ma'e peri kairefi se apou eiye, "Fene werese lu taune werese ma'e eime taune ape uweiyei lo peri ne owe ape te'e fiyarire!" Sosu le eime taune ape lo aite mai ma'e eiye, "Fenesi eime taune fenesi lo ape ayei ta au are!"

6

*Jisas omo Nasaret sahe lu taune ma'e au te'e atuututeye.
(Matyu 13:53-58; Luk 4:16-30)*

¹ Sosu a'i pe Jisas wesi ape arunatiyewe, le omo si tewi topo lo ma'e fi. Lu disaipel lo ape aiwawe a'i mo'o umasiye. ² Nowe amou (Sabat) ta henerai su, Jisas ta'uweyeyi wesi papu Owane Sitewi lo peri te'eyeyi ne wiye. Lu taune peri lo wanuwe su, lowe hepene se su'ariye. Lowe te'e te'e tiyatiteye, "Eiwerai meni ape ma'e peri lo au te'e atuututeye awere? Eiwerai marepi wisere a'i le ma'e auwe awere? Le wiyawi erasi pefine a'i ta'aneteye ape, eiwerai le ma'e marepi wisere a'i auwe awere? [Jo 7:15]

³ Meni ape le wesi ta'ane siye meni. Menitani, Maria, meni ape auteiye. Nomo pa'ise werese lo so'oruwe tepa'asiye. Pafe Jems, Henei Josep, Waro Judas, Ere Saimon. Nomo lowe werese so'oruwesiya tene! Einei werese lo omo nomo lo saro irosiya.” ⁴ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, “Owane Sitewi lo peri au te'e siye meni ta Owane Sitewi lo peri au te'e fiyariyei su, lu taune omo tere'e tere'e sahe le ma'e au te'e wisereyerowa. Ahowa, le Owane Sitewi lo peri omo si tewi sahe au te'eyei su, lu taune werese le me'iyeni ma'e arunatirowa. Lu tewi lo aiwawe a'i le ne me'iyeni ma'e atati arunatirowa.” [Jo 4:44] ⁵ Jisas Owane Sitewi lo peri omo si tewi lo sahe au te'eteye su, lu taune werese le ne me'iyeni ma'e atati arunati. Serai le wiyawi erasi pefine a'i ta'anerowata. Lu taune tewi oso a'i, u tahe iroteye ape, le ereti lo se lowe hire ma'e fuwewe, au ta'ane fara'uweye. ⁶ Lu taune werese Jisas ne tote tawesi se ta'ame. Serai le lowe ne marepi erasi a'i tote ewiteye.

Jisas lu disaipel lo Owane Sitewi lo peri te'eyei ne eimawesawi.

(Matyu 10:5-15; Luk 9:1-6)

Sosu a'i pe Jisas omo sitewi lo arunatiyewe, le omo tere'e tere'e ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e fiyari. ⁷ Sosu Jisas lu disaipel lo le ma'e ei aniye. “Ane fene hesi a'i hesi a'i lu taune ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e fiyariyei ne eimawesawire. Ane fene ma'e kairefi erasi a'i ano aurowa. Meni ta sepei luwaru a'i iroteyei ape, fene kairefi ano se sepei ape au ta'ane sasarisawire. ⁸ Fene iyei su, fene etiri tomu ne'ese owe ape aitire. Ahowa, fene ayei tamo mase owe ape aitire. Niye fene lo werese, ma'aru werese owe ape aitire. Fene me epi ta'i ta'i a'i fara'u anitetire. ⁹ Lowe tahe ta'i a'i fara'u ani asitire. Fene ipari tahe hesi se owe ape ani asire.” ¹⁰ Sosu le lowe ma'e eiye, “Fene wesi ta wiyei su, fene wesi ta'i a'i ape sahe irore. Fene wesi

tere'e tere'e owe ape ire. ¹¹ Fene omo ta Owane Sitewi lo peri au te'e fiyariyei ne iyei su, lu taune ape mo peri fene lo wanu ta'ame, fene omo ape arunatire. Omo nowe ma'e iyei su, fene awei peperi lowe tahe sahe iroteyei ape ani ato periperenatiyei su, lu taune werese etiri ape siye so'oruwerowa. Owane Sitewi lai lowe ma'e ai marepi erasi a'i totesiya." [Lu 10:4-11; Ap 13:51] ¹² Jisas lowe ma'e te'e tepa'asiye su, lowe hesi a'i hesi a'i fi. Lowe lu taune werese ma'e apou au te'e fiyariteye, "Fene awei lo yo seni luwaru a'i arunatire. Sosu Owane Sitewi lo marepi ne tote tawesi umasire!" ¹³ Lowe lu taune tamo sepei luwaru a'i iroteye ape, lowe sepei werese ape mo au ta'ane sasarisawiteye. Lowe lu taune u tahe se iroteye ape, lowe u tahe lowe lo au ta'ane fara'uweye. Lu taune enite se lowe me mapu lo fito wapo se enite sahe ani teroso arowewe, enite werese au ta'ane niyemaiyeye. [Je 5:14]

Jon sa'i au hu siye meni temeniyeye.

(Matyu 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Nowe me'iyeye ta se Herot wiyawi erasi pefine a'i, Jisas ta'anedeyeye ape, wanuwe su, le lu tewi owane tamo lo ma'e ei toweriye, "Meni ape, lu taune u tahe se au ta'ane fara'uweteyeye ape, eiwerai awere?" Lu owane tamo le ma'e itiya'u eiye, "Meni ape Jon sa'i au hu siye meni. Ne meni ape lo mato aine tou aniye. Sosu Owane Sitewi lai meni ape si ta'ane norohuwe sineye. Serai le lai wiyawi erasi pefine a'i ape mo au ta'anedeyeye." [Mt 16:14; Mk 8:28; Lu 3:19-20] ¹⁵ Lu tere'e tamo Meni ape ne te'eye, "Meni ape Elaija." Lu tere'e apou te'eye, "Meni ape Owane Sitewi lo peri au te'e siye meni. Le Owane Sitewi lo peri au te'e siye lu, tu naifa iroteye ape, wou a'i ne." ¹⁶ Ahowa, Herot Jisas lo wiyawi erasi pefine a'i ne ta'aneyeye wanuwe su, le apou toteye, "Wiyeme a'i meni ape Jon sa'i au hu

siye meni tene! Ane lai Jon lo mato aine tou tera'eye tene. Sosu Owane Sitewi lai le au ta'ane norohuwe si sineye.” Sosu Herot marepi erasi a'i atoweyenamiteye. ¹⁷ Serai Jon lai Herot ma'e apou eiye su, “Ne pa'ise Filip lo naituwe i au luwaruweye.” Herot ai atu siye lu tamo Jon ma'e eimawesawiyewe, ereti lo wafei kairefi a'i se ti tawesiye. Sosu lowe Jon kalabus wesi pani ma'e hene arunari.

¹⁸ Sosu a'i pe Jon sa'i au hu siye meni awe i lo meni owane Herot ma'e apou eiye, “Ne pa'ise Filip lo tani naituwe su, ne yo seni luwaru a'i irowe. Ne pa'ise lo naituwe ape au luwaruweye. Ne aiwawe a'i Owane Sitewi lo yo seni ape wanu arisiye.” [Wkp 18:16] ¹⁹ Serai menitani ape, Filip lo tani iyape Herodias, Jon ne ai marepi erasi a'i totenamiteye. Le Jon aine tera'eyei ne toteye. Ahowa, menitani ape Jon aine tera'erowata. ²⁰ Herot Jon lo yo seni aseyaro a'i siyeye. Le Jon, Owane Sitewi lo yo seni wara'i a'i umasinamiteye ape, siye so'oruweyei ne toteteye. Serai le Jon kalabus sahe owe ape au luwaruwe irore. Nowe mi mi tomu ne'ese Herot Jon kalabus sahe peri lo wanuwei ne itori. Herot Jon lo peri wanuwei su, marepi lo orese erasi a'i toteteye. Ahowa, le peri lo ne marepi wisere a'i wanuteye. ²¹ Nowe me'iyeye ta se Herot ene a hereiyeye erasi ta, nowe ape mai le auteiyeye ape, au hereiyeye. Le awe i lu owane werese, ai atu siye lu owane tamo, sosu Galili lu owane tamo le lowe werese wesi lo sahe ei ta'uwe aniye. ²² Sosu menitani Herodias lo eime taune lowe ma'e yakowei wisere a'i iroteye. Eime taune ape yakowei wisereye iroteye su, Herot lu owane werese aiwawe a'i marepi wisere a'i toteteye. Yakowei ape tepa'asiye su, Herot eime taune ape ei aniye, apou eiye, “Ane yakowei no siyeye su, marepi ano wisereyete. Serai ane ne se eiye, ‘Ne etiri ta ane ma'e ei toweriyeye su, ane lai ne ma'e aurowa.’” ²³ Sosu le menitani ape ma'e

peri kairefi a'i se tame eiye, “Wanure! Ane ne se tame eiye, Ne ane ma'e etiri ta ei toweriyei su, ane lai wiyeme a'i ne ma'e aurowa. Marepi no apou a'i totereme su, ‘Ane awei pani ponei tewi a'i no aniyei.’ Wiyeme a'i ane lai awei pani ponei tewi a'i ano ne ma'e aurowa.” ²⁴ Sosu eime taune ape ene a hereiyei arunatiyewe, mai lo ma'e ei toweriyei ne fi. Le mai lo ma'e apou ei toweriye, “Ane piye aniyei ne ei toweriyei awere?” Sosu Herodias itiya'u apou eiye, “Ne Herot ma'e Jon lo mato aine touwei ne ei toweriyei.” ²⁵ Sosu menitani ape owane Herot ma'e witane a'i se si fiyewe, le ma'e ei toweriye, “Jon sa'i au husiye meni, kalabus irosiya ape, pereye a'i ane meni ape lo mato aine tou anirowawe, wahu sahe fuwei ne aitaire.” ²⁶ Herot eime taune lo peri wanuwe su, le marepi orese erasi a'i toteye. Ahowa, le eime taune ape ma'e peri te'e naneiyei, lu owane lo nihe se, au te'eye su, le apou toteye, “Ane peri ano fu umasirowa.” ²⁷ Serai Herot meni ta kalabus ma'e eimawesawi. Le meni ape eiye, “Ne Jon lo mato aine toure.” Sosu meni ape kalabus ma'e fiyewe, Jon lo mato aine tou po'uteye. Le Jon lo mato wahu papu fuwe. ²⁸ Sosu Jon lo mato wahu papu fuwe su, le eime taune ape ma'e aiti. Sosu eime taune ape wahu ape, Jon lo mato papu iroteye ape mai ma'e auwe. Herodias apou eiye, “Wisere a'i tene! Ane pereye etiri eite siye so'oruwesiya. Jon sa'i au hu siye meni temeniyeye.” ²⁹ Sosu Jon lo lu feni peri ape wanuwe su, lowe kalabus ma'e fiyewe, Jon lo tahe pa'are aniyewe, fisiye yo ma'e towasinari.

Jisas ayei tamo lu taune tomu ne'ese au nonetiye.

(Matyu 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Sosu a'i pe Jisas lo lu disaipel si tame fai. Lowe Jisas ma'e ta'uwerai su, wiyawi ape mo ne lowe ta'aneye ape, lowe peri Jisas ma'e au te'eye. [Lu 10:17] ³¹ Lu taune tomu ne'ese Jisas ma'e ta'uwerai. Jisas lowe ma'e wiyawi

erasi pefine a'i au ta'aneteye. Lowe ene ayei nowe se ta'ama. Serai Jisas lu disaipel lo ei aniyewe lowe ma'e eiye, “Nomo pani lu taune ariyeye ape ma'e irowawe, nomo saro ahe onu fetaneyeteyei” ³² Sosu lowe lu taune werese arunatiyewe, hare ite ma'e itori. Lowe wai papu arowatowe su, sa'i feni ma'e iyatu toneri. Lowe a'i lai onu fetaneyeteye. ³³ Lu taune tomu ne'ese lowe, siyesawi su, lowe apou toteye, “Lowe sa'i feni eire ma'e iyatutisiya.” Serai lowe omo towafi lowe lo arunatiyewe, Jisas mo'o hare ite tewiye ma'e iteroti. Lowe sa'i feni eire ma'e tu heneri. ³⁴ Jisas lu disaipel lo mase wai yo seni tewi furi su, lowe lu taune tomu ne'ese siyeye. Le lowe siyeye su, le lowe ne marepi erasi a'i ewiteye. Lowe fe sipsip wou a'i ne. Lowe meni owane ta lowe au noweinoweiyeyi se ta'ama. Serai le lowe werese ma'e Owane Sitewi lo peri au te'e areiyeteye. [Nam 27:17; Mt 9:36] ³⁵ Nowe neriwei su Jisas lowe ma'e au te'e fiyariteye su, Jisas lo lu disaipel le ma'e peri ta te'eyeyi ne fai, “Meni Owane, pani eite ariye a'i ne. Poweiyeyi itori tepa'asiye. [Mk 8:1-9] ³⁶ Ne lu taune werese omo towafi lowe lo ma'e eimawesawire. Serai lowe ayei tamo fara'u etere.” ³⁷ Ahowa, Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, “Fene lowe werese ayei tamo au are.” Lu disaipel lo le ma'e itiya'u eiye, “Nomo omo ta irowawe, 200 Denarai* se nau ta'ase eteyeyi awere? Sosu nomo lowe ma'e ene ayei au ayei awere?” ³⁸ Sosu Jisas lowe ma'e apou ei toweriye, “Fene nau ta'ase eiwerou a'i irosiya awere? Fene irowawe, nehi siyere.” Lowe siye tepa'asiye su, lowe Jisas ma'e si faiyewe, apou te'eye, “Nomo nau ta'ase ereti feni werese, sosu hare oso hesi a'i irosiya.” ³⁹ Sosu le lu taune werese ma'e apou eiye, “Fene werese senarepe saro onuti. Fene lu taune tewi a'i tewi a'i sato onura. Lu taune tewi a'i

* 6:37: 37 Denarai apou wou a'i, meni ta wiyawi poweiyeyi ta'i ta'aneyeyi su, lowe ma'aru Denarai ta'i a'i aniye.

tewi a'i yaro ma'e onuri.” ⁴⁰ Lu taune weneri tewi tamo apou onuwe. Lu taune weneri tamo (100) ne. Lu taune weneri tamo (50) ne. ⁴¹ Sosu Jisas nau ta'ase ereti feni aiwawe ape aniye. Hare oso hesi a'i ape aniye. Le Owane Sitewi lo omo ma'e aute siyeye, sosu nau ta'ase hare oso hesi ape Owane Sitewi ma'e au te'e wisereyeye. Mo'o su, le nau ta'ase tewi oso oso a'i ani topotowe. Sosu lu disaipel lo ma'e auwe. Lowe lu taune werese ma'e au none isafiyeteye. Sosu le hare oso hesi a'i ape ani topotowewe, sosu lu disaipel lo ma'e au none isafiyeteye. ⁴² Lu taune werese ene a tepa'asiye su, lire lowe lo teme'eriyeye. Serai lowe marepi wisere a'i toteye. ⁴³ Lu taune werese ene a tepa'asiye su, lu disaipel lo nau ta'ase hare tewi a'i ipi sahe foruwe iroteye. Lowe ipi ereti feni hesi lowe hesi a'i (12 disaipel) nau ta'ase hare tewi a'i foruwe irowe ape, si ani asiteye. ⁴⁴ Lu (5,000) nawiteye ape, nau ta'ase hare tewi a'i ene aye.

Jisas hare ite hire sahe awesetaiteye.

(Matyu 14:22-33; Jon 6:16-21)

⁴⁵ Pereye a'i se, Jisas lu feni ma'e apou eiye, “Fene wai papu arowatore. Fene omo Betsaida feni eire ma'e iyatu tonere. Ane lu taune werese omo towafi lowe lo ma'e eimawesawirowa. Sosu mo'o ane fene umasitairowa.” ⁴⁶ Sosu Jisas lu taune werese eimawesawi tepa'asiye su, le lu disaipel lo wai se iyatuti ape, siyesawi. Sosu Jisas omo hire ma'e yaneyewe, Owane Sitewi ma'e peri au te'eteye. [Lu 5:16] ⁴⁷ Nowe pasiyeye su, wai ape hare ite ponei sahe iyatuteye. Jisas hare ite tewiye sahe iroteye. ⁴⁸ Fiyaru erasi a'i hare ite sahe henerai. Jisas sa'i ei wai pihatu ma'e apa'asiye siyeye. Sa'i ei ape lai lowe ani torutoro awetu awetowe. Lu werese wai papu iroteye ape, lowe wai ape iyatu tohoteye. Esi pasi su lowe wai se iyatuteye. Lowe yo senitewi ma'e iyatu furi ta'ame. Sosu Jisas hare

ite hire awesetaiteye. Le wai ape awera'iyenatiyei ne toteye. ⁴⁹ Ahowa, lu ape mo meni ape siyeye su, lowe atoweiyeye erasi iroteye. Lowe meni ape sepei siye toteye. [Lu 24:37] ⁵⁰ Lu werese ape meni ape siyeyewe, marepi atoweiyeye erasi irowe. Ahowa, Jisas witane a'i lowe ma'e apou eiye, “Fene taweiru sawa! Ane lai ne. Marepi kairefiyere!” ⁵¹ Sosu Jisas wai papu arowatowe su, fiyaru erasi a'i temeniye po'uteye. Serai lowe werese marepi erasi a'i hepene se su'ariye. [Mk 4:39] ⁵² Jisas nau ta'ase lu taune werese ma'e isafiye noneye su, lu disaipel lo Jisas lo kairefi tote i'aneye. Marepi lowe lo kairefiye luwaruweye. Serai lowe marepi erasi a'i hepene se su'ariye.

Jisas lu taune u tahe se au ta'ane fara'uweye.

(Matyu 14:34-36)

⁵³ Sosu a'i pe lowe wai iyatu toneriyewe, omo pani Genesaret lo yo senitewi ma'e furi. ⁵⁴ Jisas lu fene lo mase wai arunatiyewe, hare ite tewiye ma'e teiteye, lu taune werese lowe siye so'oruweye. ⁵⁵ Witane a'i lowe omo omo lu taune u tahe se ape mo me wari se Jisas ma'e sutaitetai. ⁵⁶ Jisas omo omo werese ma'e fi su, lu tamo lai lu taune, u tahe se ape, lowe ta'uweyei ponei tewi amerame a'i ta sahe sutaite fuwe. Lowe Jisas ma'e te'e toweriye, “Fara'u lu taune werese u tahe se ape, ipari tahe tewi a'i no ereti lowe lo se isawe hetesiyeyei awere?” Serai lowe ipari tahe tewi no ma'e isawe hetesiyeye su, u tahe lowe lo au ta'ane fara'uweye.

7

Owane Sitewi lo yo peri ya'ariyei lo peri ani ararowe.

(Matyu 15:1-9)

¹ Sosu a'i pe lu Farisi tamo, sosu lu owane, Owane Sitewi lo yo peri siye te'e etiteye ape, lowe omo Jerusalem

arunatiyewe, Jisas ma'e ta'uwerai. ² Lowe Jisas lo lu disaipel ereti unou a'i se ene ayei siyeye. Lowe ereti lowe lo sa'i au hu ta'ame. [Lu 11:38] ³ Lu Farisi werese, sosu Juda lo lu taune werese ene ayei su, lowe ya'ariyei lo peri umasiteye. Lowe ereti lowe lo sa'i sahe au ani taine huwe. ⁴ Sosu aiwawe a'i lowe ayei lo maket pani amerame a'i ma'e fai su, lowe tepi tahe werese lowe lo sa'i sahe au huwe sasariye. Sosu mo'o lowe fara'u ene ayei. Lowe ya'ariyei lo peri werese umasiteye. Lowe sa'i pa'are oso tapiye pa'are erasi, etiri tere'e tere'e sa'i au huteye. [Mt 23:25] ⁵ Sosu lu Farisi ape, Owane Sitewi lo peri siye te'e eti siye lu ape mo, lowe Jisas ma'e peri ta apou te'e toweriye, "Lu disaipel no piyene lowe nomo lo ya'ariyei lo yo peri ape umasi ta'ame aware? Lowe ereti unou a'i se ene aye." ⁶ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiyeye, "Fene marepi hesi a'i tote siye lu ne. Tu naifa weriyei meni ta, iyape Aisaia peri wiyeme a'i fene ne one towe ta au leseye. Le peri pefine a'i apou leseye.

'Lu taune tewi ape mo ane ma'e ahi a'i se au te'e wisereyeye-siya. Ahowa, marepi hepene lowe lo ane ne eyeri ma'e irosiya.

⁷ Lowe ane ma'e au te'e wisereyesiya su, lowe marepi yahowa'i se au te'e wisereyesiya. Lowe lu taune werese ma'e awei lo marepi au te'e atuatu areiyet-eye.' *Ais*
29:13

⁸ Fene Owane Sitewi lo peri wiyeme a'i arisiye. Sosu fene ya'ariyei lo peri umasinamiteye." ⁹ Sosu le lowe ma'e peri tere'e ta apou eiyeye, "Fene Owane Sitewi lo yo peri wiyeme a'i werese aru fareyareteye. Serai fene ya'ariyei lo yo peri umasinamiteye. ¹⁰ Meni tere'e ta, iyape Moses, one towe sahe apou leseye,

'Fene aite, mai fene lo iyape lowesi lo ei ani arowere. Sosu peri lowesi lo wanu umasire. Meni ta aite mai lo

ma'e au luwaruweyei su, lowe lai meni ape pei aine tera'e temeniyerowa.' *Kis 20:12; 21:17; Lo 5:16*

¹¹ Fene apou au te'eye, 'Meni ta aite mai ma'e apou au te'eyei, ane ma'aru tamo eite Owane Sitewi ma'e auwei ne totesiya. Serai ane fenesi ma'e au pati anirowata.' Fene lai yo seni ape wisere a'i totesiya. ¹² Fene meni ape aite mai lo ma'e etiri ta au pati ta'aneyei ne einamisiya. ¹³ Fene ya'ariyei lo peri umasiye su, fene Owane Sitewi lo peri wiyeme a'i au yahowa'i iro tepa'asiye. Fene ya'ariyei lo peri lu eimane yo'orei ma'e au te'e atuatu areiyeteye. Sosu fene ya'ariyei lo yo seni tomu ne'ese au te'e areiyeye ape, fene yo seni werese ape umasi tepa'asiye."

Jisas lai meni eime sepei luwaru a'i ape au ta'ane sasarisawi. (Matyu 15:10-20)

¹⁴ Sosu a'i pe Jisas lu taune werese le ma'e ei ta'uwerai. Sosu le lowe ma'e apou eiye, "Fene werese peri ano wanure! Sosu peri lo sitewi wanu so'oruwere. ¹⁵⁻¹⁶ Etiri werese lu taune tamo ene ayei su, ayei ape lire papu wirowa. Ayei werese ape lire ma'e unou a'i au irorowata. Ahowa, etiri werese, marepi papu irosiya ape, ahi nowe ma'e heneraiyei su, etiri ape mo lai meni ape au luwaru unouwerowa." [Ap 10:14-15] ¹⁷ Sosu Jisas peri ape te'e tepa'asiye su, le lu disaipel lo mase lu taune werese arunatiyewe, wesi ta papu wiye. Wesi ta papu wiye su, lowe le ma'e peri anowe lo ape ne te'e toweriye. ¹⁸ Sosu Jisas lowe ma'e apou itiya'u eiye, "Fene peri anowe lo sitewi so'oru ta'ama awere? Ayei werese ape lo meni ta papu wiyei su, ayei ape lire ma'e unouwerowata. Fene peri ape so'oru ta'ama awere? ¹⁹ Ayei werese fene ene ayei ape, lire fene lo papu wiyei. Ayei werese apou ape mo marepi papu wirowata. Ahowa, ayei werese lire papu wiyei su, sosu nowe ma'e li se tu funarirowa." Serai Jisas apou au te'e areiyeye, ayei werese wisere a'i ene arowa. ²⁰ Jisas

lowe ma'e apou te'eye, “Etiri werese ape mo marepi nowe ma'e henerowa. Etiri werese ape mo lai meni ape au luwaru unouwerowa. ²¹ Etiri tomu ne'ese, marepi sahe irosiya ape, sosu ahi nowe ma'e henerowa su, etiri ape mo lai lu taune werese au luwaru unouwerowa. Marepi luwaru a'i toteyei, tafa'e yo seni luwaru a'i toteyei, etiri ta'arei aniyei ne toteyei, meni ta aine tera'eyei marepi toteyei. Naituwei au luwaruwayei. ²² Etiri tamo nihe siye wisereyeyei, yo seni luwaruwayei, peri wawero a'i te'eyei, lu tamo taune siye wisereyeyei, meni iyape se lo yaru aniyei ne toteyei, te'e naru tiyatiyeyi, ane a'i tote wisereyesiya, marepi luwaru tote meremereyeyei. ²³ Etiri luwaru werese a'i ape, marepi papu irosiya ape lai, ahi nowe ma'e heneraisiya. Etiri werese ape mo lai lu taune werese au luwaruwe unouwesiya.”

*Menitani omo Fonisia sahe Jisas ne wanu tote tawesiteye.
(Matyu 15:21-28)*

²⁴ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase wesi ape arunatiyewe, omo pani Taia ma'e fi. Omo Tair ma'e henerai su, lowe wesi ta eresene fareyareyeyi a'i wiyeyi ne toteye. Ahowa, lu taune tomu ne'ese lowe wesi ape wiyeyi siyeye. ²⁵ Sosu menitani ta Jisas wesi tere'e ape wiyeyi wanuwe su, le wesi ape papu wiye. Witane a'i Jisas ma'e lowe uporo ape'i onuri. Menitani ape lo eime taune oso ape sepei luwaru a'i lire papu iroteye. ²⁶ Menitani ape lu tewi tere'e ma'e fai. Nihari lo tere'e iyape Saria Fonisia. Menitani ape Juda lo yo peri umasi ta'ame. Sosu menitani ape Jisas ma'e apou ei toweriye, “Ne sepei luwaru a'i ape eime taune ano, marepi hepene papu irosiya ape, au ta'ane sasarisawire!” ²⁷ Jisas le ma'e itiya'u eiye, “Ane tu wiyawi ano eimane werese ma'e Juda lo yo peri wanu umasisiya ape, au ta'aneyei. Meni ta eimane lo nau ta'ase

anirowawe, sosu you ape ma'e fu arosawirowa. Yo seni ape luwaru a'i ne.” ²⁸ Ahowa, menitani ape le ma'e itiya'u eiye, “Wiyeme a'i! Meni Owane, eimane tamo nau ta'ase ene ayei su, you werese, metei unahi iroteye ape, nau ta'ase tewi oso a'i ape, fiyafe sahe winetaiye ape, fara'u arowa.” ²⁹ Sosu Jisas le ma'e itiya'u eiye, “Ne peri ape wiyeme a'i te'eye. Ne wesi no ma'e ire! Ane sepei luwaru a'i eime taune no lo marepi hepene, papu iroteye ape, au ta'ane sasari tepa'asiye.” ³⁰ Menitani Jisas arunatiyewe wesi topo lo ma'e fi. Wesi lo ape wiye su, le eime taune lo wari sahe howeiteyei siyeye. Sepei luwaru a'i lai eime taune lo marepi hepene arunatiyewe, fi.

Jisas lai meni ta apaniye wiyapu, ahi tomute aiwawe a'i au ta'ane fara'uweye.

³¹ Sosu a'i pe Jisas omo Tair arunatiyewe, omo Saidon ma'e yaneri. Sosu le omo Saidon arunatiyewe, Hare ite Galili ma'e heneri. Le Hare Iti Galili arunatiyewe, omo pani Dekapolis heneri. ³² Lu tamo meni apaniye, wiyapu irowe ape Jisas ma'e henetai. Meni ape lo sorowe peri luwaru a'i te'eteeye. Lowe Jisas ma'e apou te'e toweriye, “Ne ereti no se meni ape hire ma'e isawe hetesiyere.” ³³ Sosu Jisas meni ape pani ariye a'i heneti. Le ereti sa'onare hesi lo se meni ape lo apaniye hesi papu tewi te'eniye. Sosu Jisas pisa'i ereti sa'onare sahe tepehowewe, meni ape lo sorowe ma'e isawe fuwe. ³⁴ Sosu Jisas Owane Sitewi lo omo hire ma'e siye auweye. Le marepi orese teriteye, heyaneteyei erasi a'i irowewe, meni ape ma'e eiye, “Efata.” Peri si tewi eti lo apou a'i ne, “Apaniye tosore!” ³⁵ Pereye a'i meni ape lo apaniye toso tepa'asiye. Etiri sorowe sahe iroteye ape, tepa'asiye. Serai le peri a'i te'e areiyeteeye. ³⁶ Jisas meni ape au ta'ane fara'uwe tepa'asiye su, le lowe ma'e apou eiye, “Fene lu taune

werese ma'e owe ape au te'e areiyere.” Ahowa, lowe lai peri erasi a'i lu taune werese ma'e au te'e areiye fiyariteye. [Mk 1:43-45]³⁷ Lu taune Jisas lo wiyawi erasi pefine a'i ape siyeye su, lowe hepene se su'ariye. Lowe apou au te'eye. “Etiri werese lo le ta'ane ape, wisere a'i ta'ane. Lu tamo apaniye wiyapuweye ape, au ta'ane tosowe. Lu tamo ahi sorowe luwaru a'i ape, au ta'ane wisereyeye. Serai lowe peri au te'e areiyete.” [Ais 35:5]

8

Jisas lu tomu ne'ese a'i (4,000), ene ayei au aye.
(Matyu 15:32-39)

¹ Nowe me'iyeye ta se lu taune tomu ne'ese a'i (4,000) Jisas ma'e Owane Sitewi lo peri wanuwei ne ta'uwerai. Lowe peri lo wanuwe su, lowe ene ayei werese po'uteye. Serai lowe werese lau a'i iroteye. Jisas lai lu disaipel lo ma'e ei aniyewe, lowe ma'e eiye, ² “Ane lu taune werese marepi erasi a'i ewite totesiya. Ayei werese lowe lo ariye pefine a'i ne. Lowe poweiye hesi heta ane mase iroteye. Serai lowe lau erasi irosiya. [Mk 6:34-44]³ Lowe werese lau erasi se, ane lowe omo towafi lowe lo eimawesawirowa su, lowe lai lau yo mai sahe erasi teriterowa. Serai lowe awei ma'e ninapune winetairowa. Lu taune tamo omo tere'e eyeri ma'e fai.” ⁴ Sosu Jisas lo lu disaipel le ma'e te'e toweriye, “Lu taune tomu ne'ese a'i sato irosiya. Nomo eiwerou nau ta'ase lowe ma'e au ayei nehirowa awere? Pani eite ariye a'i tene. ⁵ Sosu Jisas lowe ma'e ei toweriye, “Nau ta'ase, eiwerou a'i irosiya awere?” Lowe le ma'e itiya'u eiye, “Nomo ereti feni werese feni hesi a'i irosiya.” ⁶ Sosu Jisas lu taune werese ma'e eiye, “Fene werese awei saro onure!” Sosu le nau ta'ase ereti feni werese feni hesi a'i ereti lo se aniteyewe, le Owane Sitewi ma'e au te'e wisereyeye. Sosu le nau ta'ase tewi pa tewi a'i ani topotowe. Sosu le

lu disaipel lo ma'e auwe. Lu disaipel lo ape lai lu taune werese ma'e au none isafiyeteye. ⁷ Lowe hare oso a'i tamo le ma'e aitai. Jisas hare ape ereti lo se aniteyewe, Owane Sitewi ma'e au te'e wisereyeye. Le lu disaipel lo ma'e tewi a'i auwe. Lu disaipel lo lai lu taune werese ma'e aiwawe a'i au none isafiyeteye. ⁸ Lu taune werese nau ta'ase hare tewi pa tewi a'i ape ene a tepa'asiye su, lire lowe lo teme'eriyeye. Serai lowe otuwei a'i iroteye. Sosu nau hare foruwe iroteye ape, serai lu fene lo lai si ipi ma'e so asiye. ⁹ Lu tomu ne'ese a'i (4,000), nau ta'ase hare tewi pa tewi a'i ene ateye. Lowe ene a tepa'asiye su, Jisas lowe omo towafi lowe lo ma'e eimawesawi. ¹⁰ Pereye witane a'i Jisas lu disaipel lo mase hare ite ma'e itori. Lowe wai papu arowatowe. Lowe sa'i feni eire ma'e iyatu toneri. Omo pani Dalmanuta ma'e heneri.

Lu Farasi tamo Jisas ma'e yaru erasi pefine a'i ne te'e toweriye.

(Matyu 16:1-4)

¹¹ Sosu a'i pe lu Farasi tamo Jisas ma'e ai marepi te'eye. Lowe le ma'e apou te'eye, "Ne Owane Sitewi lo omo ma'e itorai su, ne nomo ma'e wiyawi erasi pefine a'i au atuatu areiyere. Serai nomo lai, ne, Owane Sitewi ma'e itorai ape, siye so'oruwerowa." ¹² Sosu Jisas peri lowe lo wanuwe su, marepi lo orese erasi iroteye. Le heyanteyewe, lowe ma'e eiye, "Piyene lu taune werese nowe pereye irosiya ape, Owane Sitewi lo yaru siyereme awere? Ane peri wiyeme a'i ta fene ma'e te'esiya, Owane Sitewi lai fene ma'e wiyawi erasi pefine a'i au atuatu areiyerowata." [Mt 12:39; Lu 11:29] ¹³ Sosu Jisas lowe arunatiyewe, wai ape si tame arowatowe. Lowe sa'i feni eire ma'e iyatu toneri.

Jisas peri anowe ta au te'eye.

(Matyu 16:5-12)

¹⁴ Sosu a'i pe lu disaipel lo nau ta'ase aitaiyei tote i'aneeye. Lowe nau ta'ase ta'i a'i wai papu aitai. ¹⁵ Jisas lowe ma'e peri kairefi a'i au eiye, "Weiyai! Fene Farisi lo wawe sa'i owe ape totere. Sosu Herot lo wawe sa'i owe ape totere." [Lu 12:1] ¹⁶ Lu disaipel lo te'e tiyatiteye, "Nomo nau ta'ase i'aneeye. Serai nomo lau erasi a'i irorowa." ¹⁷ Jisas peri lowe lo te'eteye ape wanu so'oruwe a'i ne. Sosu lowe ma'e te'e toweriye, "Fene piye peri te'e tiyatisiya awere? Fene peri ano siye so'oru ta'ama awere? Marepi fene lo kairefi a'i awere? [Mk 6:52] ¹⁸ Fene nihe se, fene wiyawi ane ta'aneeye ape, siye ta'ame awere? Fene apaniye se fene peri ano ane te'eteye ape, wanu ta'ame awere? Sosu fene etiri werese ane ta'aneteye ape, tote i'aneeye awere? ¹⁹ Ane nau ta'ase tewi pa tewi a'i, ani topotowewe, sosu lu (5,000), none isafiyeye su, ipi eiwerou a'i foruwe iroteye awere?" Lowe le ma'e itiya'u eiye, "Nomo ereti feni hesi werese lowe hesi a'i (12) ipi sahe so asiteye." [Mk 6:41-44] ²⁰ Sosu ane nau ta'ase tewi pa tewi a'i lu (4,000) aiwawe a'i, none isafiyeye su, eiwerou a'i foruwe ipi sahe so asiteye awere? Sosu lowe le ma'e itiya'u eiye, "Nomo ipi ereti feni werese feni hesi a'i foruwe so asiteye." ²¹ Sosu le lowe ma'e apou eiye, "Fene wiyawi ape, ane ta'aneeye ape, siye so'oru ta'ama awere?"

Jisas meni ta, nihe pokowe tawesiye ape, au ta'ane peteneye.

²² Sosu lowe omo Betsaida lo yo senitewi ma'e furi. Lu tamo meni ta, nihe pokowe tawesiye ape, le ma'e henetai. Lowe le ma'e apou eiye, "Ne meni ape lo nihe ma'e isawe hetesiyere. Serai le nihe petenerowa." ²³ Sosu Jisas meni ape ereti se aniteyewe, omo nowe ma'e heneti. Sosu le pisa'i nihe lo ma'e topohowe. Sosu le ereti lo se meni ape hire ma'e isawi hetesiyeye. Jisas lai le se peri ta ei toweriye, "Ne etiri ta siyesiya awere? Piyete awere?"

²⁴ Sosu meni ape nihe hire ma'e siye aroweye. Sosu le apou eiye, "Ane lu tamo siyeyiya. Lowe me wou a'i uweisiya."

²⁵ Jisas meni ape lo nihe sahe ereti tame isawe hetesiyeye. Sosu meni ape nihe petaneye su, le siye etiyewe, etiri werese mi amerame a'i siyeye. Nihe lo wisere a'i ne.

²⁶ Sosu Jisas meni ape wesi topo lo ma'e eimawesawi su, le ma'e eiye, "Ne iyei su, ne omo nepawe ma'e owe ape wire."

Pita Jisas ne au te'e areiyeye.

(Matyu 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase arunatiyewe, Sisaria Filipai lo omo ma'e yaneri. Lowe, yo sahe iteye ape, Jisas lowe ma'e ei toweriye, "Lu taune werese ane ne apou tote te'esiya awere? Ane eiwerai awere?" ²⁸ Sosu lowe Jisas ma'e itiya'u eiye, "Lu tewi tamo ne ne apou te'esiya, 'Ne Jon sa'i au hu siye meni.' Lu taune tere'e tamo ne ne apou te'esiya. 'Ne meni Elaija.' Lu taune tere'e tamo apou te'esiya. Ne Owane Sitewi lo peri au te'e siye meni." [Mk 6:15] ²⁹ Sosu Jisas lowe ma'e apou ei toweriye, "Wanure! Fene ane ne apou te'ere! Ane eiwerai awere?" Sosu Pita le ma'e itiya'u eiye, "Ne a'i lai Krai wiyeme a'i tene! Owane Sitewi Tai wiyeme a'i lai ne hi awei ma'e eimawe arosai." [Jo 6:68-69; Mk 9:9] ³⁰ Sosu Pita peri ape te'e tepa'asiye su, Jisas lowe ma'e eiye, "Fene werese lu taune ane ne owe ape te'e areiyete."

Jisas lo temeniyeyei ne, le lu disaipel lo ma'e au te'e areiyeye.

(Matyu 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo ma'e peri tomu ne'ese au atuatu areiyeye. Le lowe ma'e apou eiye, "Ane, meni ape, Owane Sitewi hi awei ma'e eimawe arosai ape, fofowe erasi a'i teriterowa. Lu owane tomu ne'ese lai ane ne me'iyeni ma'e arunatirowa. Ya'ariyei lo lu owane tamo, au

heseyei lu owane tamo, sosu Owane Sitewi lo peri siye te'e eti siye lu owane tamo, lowe lai Jisas ne me'iyeni ma'e atati arunatirowa. Lowe ane aine tera'eyei ne totयेye. Lowe ane aine tera'eyei su, lowe ane fisiye yo ma'e furowa. Nowe hesi heta i tepa'asirowa su, Owane Sitewi lai ane si tame ta'ane norohuwe sinerowa.”³² Jisas peri ape lowe ma'e au te'e areiyeteye. Sosu Pita Jisas feni ma'e heneti. Le Jisas ma'e ai marepi se apou eiye, “Ne peri ape, ne nomo ma'e au te'e areiyeye ape, owe ape te'ete!”³³ Ahowa, Jisas lu feni werese atati siyeyewe, le Pita ma'e ai marepi se peri lo ape au te'e fareraiyeye. Le Pita ma'e eiye, “Sepei Satan, ne me'iyeni ano ma'e teire! Ne Owane Sitewi lo marepi tote umasi ta'ame. Mi mi werese ne awei lo yo seni marepi a'i tote tawesi umasinamisiya.”³⁴ Sosu Jisas lu taune werese, lu disaipel lo mase le ma'e ei aniyе. Sosu le lowe ma'e apou te'eye, “Lu taune tamo ane umasiyei ne totयेyi su, le marepi topo lo me'iyeni ma'e atati arunatite. Le me tape'i topo lo pei sutete. Sosu yo peri ano pei umasita. [Mt 10:38-39; Lu 14:27]”³⁵ Lu taune tamo marepi hepene towafi lowe lo mi mi pasi pasi ironamiyei ne totयेyi su, lu taune ape mo, mi mi pasi pasi temeniyerowa. Aiwawe a'i, lu taune tamo yo seni ano umasirowa, sosu au te'e areiyerowa su, sosu lu tamo lowe aine tera'erowa su, lowe marepi hepene he'i a'i mi mi pasi ironamitorowa.³⁶ Wanure! Meni ta awei lo etiri werese aniyеi su, sosu mo'o le mi mi pasi pasi yehe omo sahe ironamitorowa. Awei lo yo seni ape wisere a'i aware? Ahowa! Meni ape temeniyerowa su, etiri werese lo ape aiwawe a'i po'uterowa.³⁷ Lu taune tamo marepi hepene he'i eteyei ne totयेyi su, lowe piye etiri se au eterowa aware? Ahowa, lu taune werese marepi hepene he'i a'i eterowata.³⁸ Pereye nowe eite se lu taune yo seni luwaru a'i umasinamisiya ape, ane meni ape, Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawe arosai ape,

lowe ane ne neritaseyeyei irorowa. Aiwawe a'i lowe peri ano neritaseyeyei irorowa su, nowe ye'ewi se, ane Tai lo mitaiyeyei erasi mase, Owane Sitewi lo ipari wara'i a'i (Ensel) tomu ne'ese mase si awei ma'e tame itorairowa. Ane lai lowe ne neritaseyeyei irorowa.” [Mt 10:33]

9

¹ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo ma'e apou te'eteye. “Peri ano wiyeme a'i tene! Wanure! Ane fene ma'e eisiya. Owane Sitewi lo marepi werese kairefi lo mase itorairowa. Lu taune tamo ane mase irosiya ape, lowe Owane Sitewi lo marepi ape siyerowa. Lu taune tamo tere'e tu temeniyerowa. Serai lowe Owane Sitewi lo marepi siyerowata.” [Mk 13:30]

Jisas lo tahe pa'are he'i tere'e henerai.

(Matyu 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Nowe poweiye ereti feni werese feni ta'i a'i i tepa'asiye su, Jisas lu disaipel lo hesi heta, Pita, Jems, Jon, le lowe omo hire ma'e hene yaneye. Lu hesiyo hesiyo ape lowe a'i omo hire ma'e iroteye. Sosu lowe omo hire ma'e iroteye su, Owane Sitewi lai Jisas lo nihari mitaiyeyei erasi au iro tewi mitaiyeye. ³ Jisas lo ipari tahe aiwawe a'i wapo mitaiyeyei erasi a'i irowe. Lu werese ipari tahe wapo a'i apou wou a'i sa'i au hurowata. ⁴ Sosu lu hesi Owane Sitewi lo omo ma'e itoraiyewe, Jisas mase teiteye. Lu hesi lo iyape Elaija, sosu Moses. Lowesi Jisas mase te'e tiyateye. ⁵ Sosu Pita Jisas ma'e apou eiye, “Atuatu siye meni owane, nomo lai ne mase irosiya. Eite wisere a'i ne. Nomo ipo wesi hesi heta ta'aneyei. Wesi no ta'i au ta'aneyei, Wesi ta'i Moses lo au ta'aneyei, sosu wesi ta'i Elaija lo au ta'aneyei.” ⁶ Pita peri ape te'eye su, le marepi topo lo ape so'oru ta'ama. Lowe werese atoweiye erasi iroteye. ⁷ Pita peri lo ape te'e tepa'asiye su, ni'arawe erasi

a'i itorai. Ni'arawe ape lowe werese napetuwe. Sosu peri no'u erasi a'i ni'arawe sahe apou te'eye, "Meni ape lai meni eime pefine a'i ano ne! Peri lo wanu tote tawesi umasire." [2 Pi 1:17-18; Ap 3:22]⁸ Peri no'u te'e tepa'asiye su, ni'arawe ape hire ma'e perati fiyari po'uteye. Sosu Jisas lu disaipel lo hesi heta a'i (8) sato teiteye. Lu hesi ape Owane Sitewi lo omo hire ma'e si wiye.

⁹ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo ape omo hi ma'e itorai. Jisas lowe ma'e peri kairefi a'i se apou eiye, "Fene lu taune werese etiri ape, ne fene siyeye ape, owe ape au te'e fiyarite. Meni ape, Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawe arosai ape, ane temeniyerowa, sosu si tame ta'ane norohuwe sinerowa su, fene fara'u lu taune ma'e au te'e fiyaritowa." ¹⁰ Lu disaipel lo peri ape wanuwe su, lowe peri ape ne te'e tiyatiteye, "Peri ape lo sitewi eti si tame ta'ane norohuwe sinerowa. Piye peri lo sitewi te'esiya awere?" ¹¹ Sosu lowe le ma'e apou te'e toweriye. "Owane Sitewi lo peri te'e eti siye lu owane tamo, lowe apou te'eteye, 'Meni Elaija tu henerairowa.' Lowe piyene peri ape au te'eteye awere?" ¹² Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Peri lowe lo wiyeme a'i ne. Meni Elaija tu henerairowa. Le henerairowa su, le etiri werese au fareraiyerowa. Sosu aiwawe a'i ane meni ape, Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawe arosai ape, ane fofowei tomu ne'ese teriterowa. Lu owane werese ane ne me'iyeni ma'e atati arunatirowa. Piyene lowe peri ape leseye awere? [Mal 4:5; Sng 22:1-18; Ais 53:3]¹³ Ahowa, ane fene ma'e eisiya, meni Elaija fai. Lu tewi ape le ma'e marepi lowe lo se au luwaruweye. Tu naifa weriyei meni ta Elaija ne apou ape leseye." [Mt 11:14]

*Jisas sepei luwaru a'i, au ta'ane sasarisawi.
(Matyu 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Sosu a'i pe lowe lu disaipel lo ma'e si tame itori. Lowe lu taune tomu ne'ese lu disaipel lo ma'e ta'uweraiyei siyeye. Owane Sitewi lo peri siye te'e eti siye lu tamu lowe Jisas lo lu disaipel ma'e ai peri erasi te'e tiyatiteye. ¹⁵ Pereye a'i lu taune werese Jisas aiyeyei siyeye. Lowe hepene se su'ariye. Lowe le ma'e itape iterotiyewe, lowe le ma'e au te'e wisereyeye. ¹⁶ Sosu Jisas lowe ma'e apou ei toweriye. "Fene ai peri ta lowe ma'e te'e tiyatisiya aware?" ¹⁷ Sosu meni ta le ma'e itiya'u eiye, "Atuatu siye meni owane, ane meni eime ano lu disaipel no ma'e henetai. Meni eime ano sepei luwaru a'i lire papu irosiya. Sepei luwaru a'i ape lai meni eime ano lo ahi ani tomo'uteye. ¹⁸ Sosu sepei ape meni eime wi ya'oreye su, sepei ape le hi awei ma'e fu arowe. Le ahi pisa'i wapo a'i heneraiteye. Meni eime pi ta'ani fekeke tawesiye. Tahe pa'are lo kairefi nono'oweye. Ane lu disaipel no ma'e apou ei toweriye, 'Sepei luwaru a'i, meni eime ano papu irosiya ape, fene sepei luwaru a'i ape au ta'ane sasarire. Lowe au ta'ane sasarirowata.'" ¹⁹ Sosu le lowe ma'e itiya'u eiye, "Fene, pereye irosiya ape, fene Owane Sitewi lo yo seni werese wanu tote tawesi ta'ame. Piye nowe ta se ane fene arunatiyei aware? Nowe tomu ne'ese ane marepi orese a'i fene lo teriteye. Piye nowe ta se fene kairefi a'i teiyei aware? Meni eime ape, sepei luwaru a'i papu irosiya ape, ane ma'e henetai." ²⁰ Sosu lowe meni eime ape Jisas ma'e henetai. Sepei luwaru ape Jisas siyeye su, witane se a'i le meni eime ape hi awei sahe fu arowe. Sepei ape lai meni eime ape meremereyeyei au irowe. Le awei sahe howei nowerititeye. Sosu le pisa'i wapo a'i ahi yo ma'e topoho arosaiteye. ²¹ Sosu Jisas meni eime ape lo aite ma'e apou ei toweriye, "Eiwerou su u tahe ape henerai aware?" Aite lo itiya'u eiye, "Meni eime oso a'i iroteye su, sepei luwaru a'i ape lai papu wiye. ²² Nowe tomu ne'ese sepei luwaru

a'i ape lai meni eime ano yehe, sa'i sahe fu arowe. Sepei luwaru a'i ape lai meni eime aine tera'eyei ne toteye. Ne nomo au tote feraferiyei su, ne sepei luwaru a'i ape au ta'ane sasarisawire!" ²³ Sosu Jisas le ma'e itiya'u eiye, "Ne Owane Sitewi ne tote tawesiyei su, ne a'i lai sepei luwaru a'i ape au ta'ane sasarisawirowa. Lu taune werese Owane Sitewi ne tote tawesiyei su, lowe etiri werese werese au ta'anerowa." [Mt 21:21; Mk 11:23] ²⁴ Witane a'i meni eime lo aite Jisas ma'e peri erasi apou uteye, "Ane Owane Sitewi ne tote tawesiye. Tote tawesiyei ano oso a'i su, ne lai tote tawesiyei ano au kairefiyere." ²⁵ Sosu Jisas lu taune tomu ne'ese witane a'i ta'uweraiyei siyeye su, le sepei luwaru a'i ape ma'e ai peri eiye, "Ne sepei luwaru a'i ahi tomo'ute tawesiye ape, apaniye te'ene tawesiye ape, ne meni eime ape arunatirowawe, nowe ma'e henera. Ne meni eime ape papu si tame owe ape wire." ²⁶ Sepei luwaru a'i ape hareyei erasi uteye su, le meni eime hi awei sahe fu arowewe, nowe ma'e henerai. Meni eime ape hi awei sahe howeiteye, temeniyeyei wou a'i ne. Lu taune tamo apou te'eye, "Meni eime ape pefine temeniyeye." [Mk 1:26] ²⁷ Ahowa, Jisas meni eime ereti se aniteyewe, si au ta'ane norohuwe sineye. Sosu meni eime sineteye. ²⁸ Sosu Jisas lu taune werese arunatiyewe, wesi ta papu wiye. Nowe me'iyeye su, Jisas lo lu disaipel le ma'e peri ta apou te'e toweriye, "Piyene nomo lai sepei luwaru ape au ta'ane sasarisawi ta'ame awere?" ²⁹ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Fene sepei luwaru a'i apou ape au ta'ane sasarisawiyeyi ne Owane Sitewi ma'e te'e towerite."

Jisas temeniyeyei lo ape au te'e areiyeye.

(Matyu 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo aiwawe wesi ape arunatiyewe, lowe omo pani Galili ma'e fi. Lowe eresene fareyare a'i fi. Le lowe ma'e eiye, "Fene lu taune werese

ma'e, ane eiwerou ma'e irosiya ape, peri owe ape te'e fiyarite.” [Jo 7:1] ³¹ Sosu Jisas lu disaipel lo ma'e apou au te'e atuatuteye, “Meni ape, Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawesai ape, meni ta lai ane awei lu owane ma'e etiyei ne henetirowa. Lowe ane aine tera'eyei ne toterowa. Lowe ane aine tera'erowawe, lowe ane fisiye yo papu furowa. Ane fisiye yo papu nowe hesi heta sato howei tepa'asirowa su, Owane Sitewi lai ane si ta'ane norohuwe sinerowa.” [Mk 8:31; 10:32-34] ³² Ahowa, lu disaipel lo peri sitewi ape so'oru ta'ama. Lowe le ma'e te'e toweriyei ne atoweyeye. [Lu 9:45]

*Eiwerai meni tutawe henerairowa awere?
(Matyu 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Sosu a'i pe lowe omo Kaperneam ma'e henerai. Lowe wesi tere'e ta wiye su, Jisas lu disaipel lo ma'e apou ei toweriye, “Fene piye peri te'e tiyatiteye awere?” ³⁴ Ahowa, lowe werese peri se ta'ama. Lowe peri ta apou te'e tiyatiteye, “Eiwerai meni tutawe heneraiyei awere?” ³⁵ Sosu Jisas me tuto'u sahe onuwewe, lu disaipel lo werese ma'e ei aniye. Le lowe ma'e eiye, “Meni ta tutawe heneraiyei ne toteyei su, le yaru ye'ewi ma'e henerairowa. Le lu taune werese ma'e wiyawi yahowa'i a'i henerairowa.” [Lu 22:24; Mt 20:25-27; Mk 10:43-44] ³⁶ Sosu le meni eime oso ta ereti se aniteyewe, lowe ponei sahe au teiye. Le meni eime oso ereti se ya'oretete su, lowe ma'e eiye, ³⁷ “Lu taune ta meni eime eito eite iyape ano se au isafiye wisereyeyei su, le lai ane au isafiye wisereyeyei. Meni ape ane ne au isafiye wisereyeyei su, le tai ano ma'e aiwawe a'i au isafiye wisereyeyei. Tai ano lai ane hi awei ma'e eimawe arosai.” [Mt 10:40]

Meni ta fene ma'e ai atu tiyatiyei ape, le kaiyemo fene lo ta'ama.

(Luk 9:49-50)

³⁸ Sosu a'i pe Jon lai Jisas ma'e eiye, “Atuatu siye Meni Owane, nomo meni ta iyape no se sepei luwaru au ta'ane sasarisawiyeyi siyeye. Nomo meni ape einamiye. Le nomo mase umasi ta'ame.” ³⁹ Ahowa, Jisas le ma'e itiya'u eiye, “Fene meni ape owe ape einamite. Meni ta iyape ano se wiyawi erasi pefine a'i ta'aneyei su, le ane ne peri au te'e naruwata. ⁴⁰ Meni ta nomo ma'e ai aturowata, le nomo mase ironamitorowa. [Mt 12:30; Lu 11:23] ⁴¹ Ane fene ma'e peri wiyeme a'i au te'esiya. Meni ta fene yo peri ano umasiteye ape, le sa'i naretei fene ma'e au ayei su, Owane Sitewi lai le ma'e etiri wisere a'i ta aurowa. [Mt 10:42]

Yo seni luwaru a'i tote tawesiyeyi au luwaruweyeyi.

(Matyu 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Meni eime oso eito eite, yo peri ano umasiteye ape, lu taune tamo meni eime ta yo seni luwaru a'i au atuatuwei su, Owane Sitewi lai meni ape ai marepi erasi a'i toterowa. Owane Sitewi lo ai marepi apou wou a'i ne. Lu tamo meni ape tapiye erasi a'i pere'i sahe wafei se ti tawesirowawe, sa'i papu fusawirowa. ⁴³ Aiwawe a'i ereti fene lo lai yo seni luwaru a'i ta ma'e au irowei su, fene ereti ape aine tou fusawire. Fene Owane Sitewi lo omo hire ma'e ereti ta'i a'i se wirowa. Eite wisere a'i ne. Fene yehe omo ma'e ereti hesi a'i se yo seni luwaru a'i ta ma'e au irowei. Eite luwaru a'i ne. ⁴⁴ {Yehe omo sahe i'ere oso oso a'i weriyeyi weriyeyi ironamitorowa. Sosu yehe ape weriyeyi weriyeyi ironamitorowa.}* [Mt 5:30] ⁴⁵ Aiwawe a'i lowe fene lo lai

* 9:44: 44 Peri eite yaru “{”, sosu “}” hesi ponei sahe irosiya ape, peri eite piye meni lai leseye aware? Lu so'oru se tamo lowe so'oru ta'ama. Ya'ariyeyi one towe tomu tamo sahe peri eite iro te ta'ame. One towe tere'e tamo sahe peri eite iroteye.

yo seni luwaru a'i ta ma'e au irowei su, fene lowe ape aine tou fusawire. Fene Owane Sitewi lo omo hire ma'e lowe ta'i a'i se wirowa. Eite wisere a'i ne. Fene yehe omo ma'e lowe hesi a'i se yo seni luwaru a'i ta ma'e au irowei. Ape luwaru a'i tene! ⁴⁶ {Yehe omo sahe i'ere oso oso a'i weriyei weriyei ironamitorowa. Sосу yehe ape weriyei weriyei ironamitorowa.}† ⁴⁷ Sосу aiwawe a'i nihe fene lo lai yo seni luwaru a'i ta ma'e au irowei su, fene nihe ape ani tahe ani fusawire. Fene Owane Sitewi lo omo hire ma'e nihe ta'i a'i fa irote. Ape wisere a'i ne. Fene yehe omo ma'e nihe hesi a'i se yo seni luwaru a'i au irowei su, ape luwaru a'i tene! [Mt 5:29]

⁴⁸ 'Yehe omo sahe i'ere oso oso a'i weriyei weriyei ironamitorowa. Sосу yehe ape weriyei weriyei ironamitorowa.' *Ais*
66:24

⁴⁹ Fene ipari sei fe lo'u, haiye sahe fuwei su, fi wisere a'i irorowa. Aiwawe a'i Owane Sitewi lai lu taune werese lo yo seni werese yehe fu meterowa. Yo seni luwaru a'i ape yehe lai tisoro'o tepa'asirowa. ⁵⁰ Ipari sei wisere a'i ne. Sei ape ai lo po'uteyeyi su, eiwerai fi ape si furowa awere? Fene ipari sei lo fi wou a'i heneraire. Fene ipari sei fi wou a'i heneraiyeyi su, fene lu taune werese marepi fetane a'i au irotorowa." [Mt 5:13; Lu 14:34]

10

Jisas nohuwe naituwei fiyariyeyi lo peri au te'eye.

(Matyu 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Sосу a'i pe Jisas sineyewe, omo Kaperneam ape arunatiyewe, omo pani Judia ma'e fi. Le pani Sa'i Jordan

† 9:46: 46 Peri eite yaru “{”, sosu “}” hesi ponei sahe irosiya ape, peri eite piye meni lai leseye awere? Lu so'oru se tamo lowe so'oru ta'ama. Ya'ariyeyi one towe tomu tamo sahe peri eite iro te ta'ame. One towe tere'e tamo sahe peri eite iroteye.

feni eire ma'e fi. Lu taune tomu ne'ese le ma'e ta'uwerai. Mi mi werese lu taune le ma'e ta'uwerai su, le lowe ma'e au te'e atuatu areiyete. ² Lu Farisi tamo Jisas ma'e peri ta te'e toweriyei ne fai. Lowe le ma'e apou te'e toweriye, "Meni ta fara'u tani lo aite mai ma'e eimawesawiyeyi awere?" ³ Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Meni Moses, piye peri le leseye awere?" ⁴ Sosu lowe le ma'e itiya'u eiye, "Moses apou au te'eye,

'Meni ta tani lo aite mai ma'e eimawesawiyeyi ne totयेi su, meni ape peri ta one towe sahe apou leseyei, ane tani ano aite mai ma'e si eimawesawirowa.' "

Lo 24:1-4

⁵ Ahowa, Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Moses peri ape one towe sahe leseye su, le marepi kairefi a'i fene lo ne totये. Serai le peri ape leseye. ⁶ Tu naifa weriyei weriyei Owane Sitewi lai etiri werese au ta'aneteye su,

'Le lai meni tutawe ape, sosu tani lo au ta'ane. ' *Stt 1:27; 5:2*

⁷ 'Serai meni ta tani naituwe i ne totयेi su, lowesi wesi tere'e ma'e howeiteyei ne irowa. ⁸ Meni ape tani lo naituwe i su, lowesi tahe ta'i a'i henerairowa. Serai lowesi tahe tere'e tere'e iro ta'ame. Ahowa, lowesi tahe ta'i a'i iroteyei.' *Stt 2:24*

⁹ Owane Sitewi lai meni ape tani lo naituwe i su, lu tamo naituwe i lai lowesi lo ape eiwerou au luwaruwerowata."

¹⁰ Sosu Jisas peri te'e tepa'asiye su, le lu disaipel lo mase wesi papu wiye. Lu disaipel lo le ma'e peri ape lo sitewi ne te'e toweriye. ¹¹ Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Meni ta tani lo aite mai ma'e eimawesawirowawe, menitani tere'e naituwe i su, meni ape tafa'e yo seni luwaru a'i tani he'i a'i lo ma'e irowei. [*Mt 5:32*] ¹² Sosu aiwawe a'i menitani ape meni he'i a'i lo arunatirowawe, meni tere'e naituwe i su, menitani ape tafa'e yo seni luwaru a'i meni lo ma'e irowei."

*Jisas eimane oso oso a'i tamo peri au te'e wisereyeye.
(Matyu 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Sosu a'i pe lu taune tomu ne'ese eimane oso oso a'i Jisas ma'e ereti lo se fa isawe hetesiyeyei ne henetai. Jisas lo lu disaipel lowe ma'e ai marepi se einamiteye. ¹⁴ Jisas etiri ape siyeye su, le lu disaipel lo ma'e ai peri erasi apou eiye, "Eimane oso ape ane ma'e henetaire. Fene lowe ane ma'e aiyeyei ne owe ape einamire. Owane Sitewi lo marepi eimane eitou eite wou a'i totesiya. ¹⁵ Peri ano wiyeme a'i tene! Wanuwe! Ane fene ma'e eisiya, meni ta Owane Sitewi lo omo hire ma'e wiyei ne totयेyi su, le eimane wou a'i Owane Sitewi lo marepi tote tawesi umasirowa. Meni ta eimane wou a'i Owane Sitewi lo marepi tote tawesi ta'ame su, le Owane Sitewi lo omo hire ma'e wirowata." [Mt 18:3] ¹⁶ Sosu le eimane werese ereti lo se ya'oreyewe, lowe ma'e ereti lo se isawe hetesiyeye. Le lowe ma'e au te'e wisereyete.

*Meni ta Jisas ma'e peri ta ei toweriyei ne fai.
(Matyu 19:16-30; Luk 18:18-30)*

¹⁷ Sosu a'i pe Jisas lowe werese arunatiyewe, omo pani ma'e fi. Meni ta Jisas siyeye su, le Jisas ma'e iterotai. Le Jisas ma'e lowe uporo ape'i onuwewe, le ma'e ei toweriye, "Atuatu siye meni wisere a'i ne, Ane mi mi pasi pasi ironamiyei ne totयेyi. Ane eiwerou irowei su, weriyei weriyei irotयेyi awere?" ¹⁸ Sosu Jisas le ma'e itiya'u eiye, "Ne piyene ane meni wisere a'i te'eye awere? Owane Sitewi ta'i a'i wisere a'i tene! ¹⁹ Ne Owane Sitewi lo yo peri so'oruwesiya tene!

'Ne meni ta owe ape aine tera'ete. Ne tafa'e yo seni luwaru a'i owe ape irote. Ne etiri ta owe ape ta'areite. Ne peri wawero owe ape te'ete! Ne lu taune ma'e owe ape arearete. Ne aite mai no peri lowesi lo ape a'i wanu umasite.' "

Kis 20:12-17; Lo 5:16-20

²⁰ Meni ape Jisas ma'e itiya'u eiye, “Atuatu siye meni owane, ane meni eime oso a'i iroteye su, ane Owane Sitewi lo yo peri werese umasinamiteye.” ²¹ Sosu Jisas meni ape siye etiye. Le marepi erasi a'i le ma'e tote wawesiyeye. Sosu Jisas le ma'e eiye, “Ne etiri ta te'e a'i ne. Ne etiri werese no ne lu tamo lai eterowawe, ne ma'aru werese ape lu taune etiri ma'aru ariye ape, ma'e none isafiyere. Sosu ne ma'aru werese ape lu none isafiyeyei su, ne Owane Sitewi lo omo hire ma'e etiri wisere anirowa. Sosu ne ane mo'o umasita.” ²² Meni ape Jisas lo peri wanuwe su, le ereme se a'i irowe. Marepi lo orese a'i ne. Sosu le si fi. Meni ape etiri tomu ne'ese iroteye.

²³ Sosu Jisas lu taune ma'e atati siye etiye. Le lu disaipel lo ma'e apou eiye, “Meni ta ma'aru tomu ne'ese iroteyeyi su, le Owane Sitewi lo omo hire ape eiwerou wirowa awere? Meni ta ma'aru topo lo marepi erasi a'i toteteyeyi su, le Owane Sitewi lo omo hire ma'e wirowata.”

²⁴ Lu disaipel lo Jisas lo peri wanuwe su, lowe hepene se su'ariye. Ahowa, Jisas lowe ma'e itiya'u tame eiye, “Fene eimane wou a'i ne! Meni ta etiri ma'aru tomu ne'ese irosiya ape, Owane Sitewi lo omo hire ma'e wiyeyi ne toteyeyi su, le omo hire ma'e wirowata.” ²⁵ Fene fara'u fe kamel ta ni'ari lo yo papu feni ma'e ni'ariye ani tahe aniyeyi awere? Ahowa! Meni ta fe kamel ape ni'ari lo yo papu feni ma'e ni'ariye ani tahe anirowata. Sosu aiwawe a'i meni ta lai, ma'aru, etiri tomu ne'ese irosiya ape, Owane Sitewi lo omo hire ma'e wirowata.” ²⁶ Lu disaipel lo ma'e hepene erasi a'i se su'ariye. Lowe le ma'e te'e toweriye, “Eiwerai Owane Sitewi lo omo hire ma'e wirowa awere? Eiwerai marepi hepene he'i weriyeyi weriyeyi irotorowa awere?”

²⁷ Jisas lowe ma'e siye etiyewe, lowe ma'e itiya'u eisiya. “Lu taune werese marepi towafi lowe lo umasiyeyi su, lowe a'i lai omo hire ma'e wirowata. Ahowa, owe etiri ta Owane Sitewi a'i lai fara'u au ta'anerowata.” Owane Sitewi lai

kairefiyeyei lo se etiri werese a'i fara'u ta'anerowa. ²⁸ Sosu Pita le ma'e eiye, “Siyere! Nomo etiri werese nomo lo arunatiyewe, ne mo'o umasiteye.” ²⁹ Sosu Jisas apou eiye, “Wanure! Peri ano wiyeme a'i tene! Ane fene ma'e eisiya. Lu taune tamo wesi towafi lowe lo, einei, airu, pa'ise towafi lowe lo, aite mai towafi lowe lo, eimane, ta'aneyei awei towafi lowe lo arunatirowawe, sosu Owane Sitewi lo peri lu taune tere'e ma'e au te'e fiyariyei ne iyei su, ³⁰ lowe etiri werese lowe lo arunatiyei ape, nowe pereye ape se lowe etiri tomu ne'ese anirowa. Wesi tomu ne'ese, einei, airu, pa'ise tomu ne'ese, aite, mai, eimane tomu ne'ese, ta'aneyei awei tomu ne'ese, lowe etiri tomu ne'ese ape anirowa. Lu tamo lowe ma'e au luwaruwerowa su, sosu nowe ye'ewi se, lowe mi mi pasi pasi ironamitorowa. ³¹ Ahowa, lu taune tamo yaru tutawe heneraiyei ne toteyei su, lowe yaru ye'ewi ma'e teitorowa. Sosu aiwawe a'i lu taune tamo yaru ye'ewi irorowa su, lowe yaru tutawe ma'e irotorowa.” [Mt 20:16; Lu 13:30]

Jisas lu disaipel lo ma'e temeniyeyei lo peri au te'eteye.

(Matyu 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Sosu a'i pe lowe lu taune werese arunatiyewe, omo Jerusalem ma'e fi. Jisas yo ape sahe tu fi. Sosu lu disaipel lo mo'o umasiteye. Lowe marepi hepene se su'ariye. Lu taune ape mo Jisas mo'o umasiteye ape, lowe marepi atoweyeyeye. Sosu Jisas lu disaipel lo feni eire ma'e henetiyei, lowe ma'e etiri werese le ma'e heneraiyei ape, au te'e areiyeteye. ³³ Le lowe ma'e eiye, “Wanure! Nomo omo Jerusalem ma'e yaneyei. Meni ape, Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawe arosai ape, lu tamo ane ereti wafei se ti tawesirowawe, au heseyei lu owane tamo ma'e henetirowa. Au heseyei lu owane, sosu Owane Sitewi lo peri so'oruwe siye lu owane tamo, lowe ane etiyei ne henetirowa. Lowe ane ne apou te'erowa,

'Meni ape fa temeniyere.' Sosu lowe ane awei lo lu owane ma'e henetirowa. ³⁴ Lu ape mo lai ane ma'e te'e narurowa. Lowe ane ma'e pisa'i topoho sene'irowa. Lowe wafei se me'iyeni ano ma'e ainerowa. Sosu lowe ane aine tera'erowa. Ane fisiye yo papu poweiye hesi heta howei tepa'asirowa su, ane si norohuwe sinerowa." [Mk 8:31; 9:31]

Jems, Jon lowesi lu owane heneraiyei ne toteye.

(Matyu 20:20-28)

³⁵ Sosu a'i pe Jems, sosu pa'ise Jon, Sebedi lo eimane hesi, lowesi Jisas ma'e peri ta te'e toweriyei ne fai. Lowesi le ma'e te'eye, "Atuatu siye Meni Owane, notosi ne ma'e peri ta te'e toweriyei, Ne fara'u etiri ta notosi ma'e fa aure." ³⁶ Jisas lowesi ma'e itiya'u eiye, "Fenesi piye etiri ta ane fenese ma'e auwei awere?" ³⁷ Sosu lowesi le ma'e apou te'e toweriye, "Ne Meni Owane Pefine mitaiyeyei erasi a'i se heneraiyei su, ne notosi ereti eyate feni ma'e, ereti opi feni ma'e onuwei ne aure. Notosi kairefi no se papu irotorowa." ³⁸ Ahowa, Jisas lowesi ma'e itiya'u eiye, "Fenesi peri ape lo si tewi so'oru ta'ama. Fenesi fara'u siye awe ano se sa'i ayei awere? Ane sa'i se au huwei su, fenese fara'u sa'i ape se ani huwei awere?" [Mk 14:36; Lu 12:50] ³⁹ Sosu lowesi le ma'e itiya'u eiye, "Ei, notosi siye awe no se sa'i ayei. Sosu notosi sa'i no se aiwawe a'i ani huwei." [Ap 12:2; KTH 1:9] ⁴⁰ "Owane Sitewi a'i lai ereti eyate feni, ereti opi feni ma'e ano ariariye tepa'asiye. Eiwerai ereti eyate feni, ereti opi feni ma'e onurowa awere? Etiri ape ane lai au ariariyerowata." ⁴¹ Lu feni tere'e werese lo peri lowesi lo wanuwe su, lowe Jems, Jon ne ai peri erasi toteye. ⁴² Sosu Jisas lu feni werese lo le ma'e ei aniyewe, lowe ma'e eiye, "Awei lo lu owane werese, lowe lu taune lowe lo ma'e kairefi se au noweinowei te ta'ame. Lu taune werese ape mo lowe lai lu owane lowe lo se ai peri ape wanuwe su, lowe marepi hepene tahe lowe lo orese erasi

a'i teriteteye. [Lu 22:25-26] ⁴³ Ahowa, fene awei lo lu owane lo yo seni luwaru a'i wou umasi ta'ame. Meni ta meni owane erasi a'i heneraiyei ne totयेi su, le lu taune ma'e wiyawi yahowa'i pei henerairowa. [Mt 23:11; Mk 9:35] ⁴⁴ Lu taune tamo tutawe heneraiyei ne totयेi su, lowe wiyawi yahowa'i ani siye lu fa heneraire! ⁴⁵ Peri ano wiyeme a'i tene! Meni ape, Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawe arosai ape, ane lai meni owane pefine a'i heneraiyei ne fai ta'ama. Opiya! Ane lu taune ma'e wiyawi yahowa'i irowei ne fai. Ane lai marepi hepene ano lu taune tomu ne'ese ne temeniyerowa. Ane lai lu taune werese si tame ete hene anirowawe, sosu lowe ma'e marepi hepene he'i asevaro a'i aurowa.”

Jisas meni Bartimeus lo nihe niso'uwe au ta'ane petaneye.

(Matyu 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase omo Jeriko ma'e henerai. Lowe lu taune tomu ne'ese mase omo Jeriko nowe ma'e arunatiyewe fi su, meni ta nihe pokowe niso'uwe tawesiteye ape, yo mai tewiye sahe onuteye. Meni ape iyape Bartimeus. Aite lo iyape Timeus. Le yo tewiye sahe lu taune lo ma'aru yahowa'i ei aniyei ne onuteye. ⁴⁷ Meni ape peri no'u erasi wanuwe su, le apou ei toweriye, “Eiwerai aiyesiya awere?” Lowe apou itiya'u le ma'e eiye, “Meni ape Jisas omo Nasaret ma'e fai ape, aiyesiya.” Le peri erasi Jisas ma'e hare uteye, “Jisas ne ya'ariyei Devit lo meni eime, ne ane ne ferafereire!” ⁴⁸ Lu taune tomu ne'ese meni ape lo peri wanuwe su, lowe meni ape ma'e ai peri se eiye, “Ne peri sawa!” Ahowa, meni ape peri erasi tame hare uteye, “Ya'ariyei Devit lo meni eime, ne ane ne ferafereire!” ⁴⁹ Sosu Jisas peri lo wanuwe su, le meni ape ei aniye. Lu tamo meni ape ma'e eiye, “Marepi no tote kairefiyere! Sinere! Le ne ei aniye.” ⁵⁰ Meni ape peri lowe lo wanuwe su, le ipari tahe lo ani tahe

fusawiyewe, itero sineteyewe, Jisas ma'e fi. ⁵¹ Sосу Jisas le ma'e apou ei toweriye, “Ane ne ma'e eiwerou irowei ne totesiya awere?” Sосу meni ape nihe pokowe tawesiye ape, le ma'e itiya'u eiye, “Atuatu siye meni owane, ane etiri werese a'i siyeyei ne totesiya.” ⁵² Sосу Jisas le ma'e eiye, “Ne wesi no ire! Tote tawesiyei no lai nihe no au petane tepa'asiye.” Witane a'i meni ape lo nihe petene tepa'asiye. Sосу le Jisas mo'o umasiti. [Mk 5:34]

11

*Jisas omo Jerusalem ma'e meni owane tutawe wou wiye.
(Matyu 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Sосу a'i pe Jisas lu feni mase lu taune tomu ne'ese, lowe omo Jerusalem atahe ma'e henerai. Lowe omo Betfage, sосу omo Betani iroteye su, le lu disaipel lo hesi a'i omo ta eimawesawi. Lowe Omo Oliv atahe a'i iroteye. ² Sосу le lowesi ma'e eiye, “Fenesi omo feni eire ma'e ire. Sосу wesi ta omo ma'e heneri su, fenese fe donki yene yo'orei a'i wesi sahe siyerowa. Fe donki ape wafei se ti tawesi teisiya. Fe donki ape tu naifa meni ta lai onu ta'ame. Sосу wafei ape erauwawawe, fe donki ape aiwawe heneta. ³ Meni ta fenese ma'e apou ei toweriyei su, ‘Fene piyene fe donki ape wafei erausiya awere?’ Fenese lowe ma'e itiya'u te'ere! ‘Meni Owane nomo lo fe donki ape anireme.’ Sосу witane a'i le fe donki fenese mase eimawesawiyei.” ⁴ Sосу lowesi Jisas arunatiyewe, wesi omo ma'e heneri. Lowe fe donki ta yo mai sahe siyeye. Fe donki ape wesi me tau sahe wafei se ti tawesiteye. Sосу lowesi fe donki lo wafei ani erauwe. ⁵ Sосу lu tamo saro atahe teiteye ape, lowesi ma'e te'e toweriye, “Fenesi piyene fe donki ape lo wafei erausiya awere?” ⁶ Sосу lowesi Jisas lo peri ape lowe ma'e apou eiye, “Meni Owane nomo lo fe donki ape aniyei ne totesiya.” Lowe peri

ape wanuwe su, lowe apou eiye, “Ei, fara'u fe donki ape henetire.” ⁷ Sosu lowesi fe donki ape Jisas ma'e heneti. Lowe ipari tahe lowe lo fe donki lo me'iyeni ma'e fu arowe. Sosu Jisas fe donki lo me'iyeni hire sahe onuteye. ⁸ Lu taune tomu ne'ese ipari tahe lowe lo yo mai saro ani tahe lotowe. Lu taune tere'e tamo ta'aneyei awei ma'e fiyewe, siye towe tamo aniyewe, lowe yo mai sahe lotowe. ⁹ Sosu lu taune tomu ne'ese tutu iteye, sosu lu taune tamo me'iyeye aiyeteye. Lowe werese peri erasi a'i hare uteye, “Meni Owane Pefine a'i aiyesiya. Fene werese meni ape ma'e, Meni Owane Pefine a'i lo iyape se aiyesiya ape, au te'e wisereye nine'ite.

¹⁰ Fene Owane Sitewi Pefine a'i ma'e au te'e wisereyere! Nowe ape se le lai lu taune werese au noweinoweinamirowa ape, aiyesiya. Ya'ariyei meni owane Devit lo niyene aiyesiya. Meni Owane Pefine a'i aiyesiya. Fene iyape lo hire te'e ani arowete.” *Sng 118:25-26*

¹¹ Sosu a'i pe Jisas omo Jerusalem ma'e heneri. Le Owane Sitewi lo wesi tutawe papu wiyewe, etiri werese siyeteye. Sosu le Owane Sitewi lo wesi tutawe arunatiyewe fi. Nowe neriwei su, le lu disaipel lo mase omo Betani ma'e iyeyi ne toteye.

Jisas me owarape ma'e au te'e luwaruweye.
(*Matyu 21:18-19*)

¹² Nowe mo'o su, lowe omo Betani arunatiyewe, lowe omo Jerusalem ma'e fi. Yo mai sahe Jisas lau erasi teriteye. ¹³ Sosu Jisas me owarape ta eyeri ma'e teteye ape siyeye. Motowe tomu ne'ese iroteye. Le me owarape ape ma'e so siyeyeyi ne fi. Me si sahe teirai su, so werese ariye. Motowe a'i iroteye. Me owarape lo nowe, so ta'esiya ape, henerai se ta'ame. [*Lu 13:6*] ¹⁴ Sosu le me owarape ape ma'e apou te'eye, “Mi mi weriyeyi me so werese owe ape ta'ere. Lu

taune werese me so no ene arowata.” Lu disaipel lo peri lo wanu tote tawesiye.

Jisas lai lu tamo Owane Sitewi lo wesi tutawe nowe ma'e ani sasarisawi.

(Matyu 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Sosu a'i pe lowe omo Jerusalem ma'e heneri. Le Owane Sitewi lo wesi tutawe papu wiye. Le lu tomu ne'ese etiri tamo metei sahe futeyewe, lu taune tamo lai ete aiseraiteye. Jisas metei werese ani aweto terosowewe, lu werese ape mo Owane Sitewi lo wesi tutawe nowe ma'e ani au sasarisawi. Lu tamo ma'aru tamo, hese erei tiyatiye ape, le metei lo ani aweto terosowe. Lu tamo irowe sapuwe ereti aniteye ape le me to'u werese lowe lo ani aweto terosowe. ¹⁶ Lu taune werese, etiri tamo Owane Sitewi lo wesi tutawe papu suteteye ape, le lowe werese wesi ape papu einamiye. ¹⁷ Sosu le lowe ma'e Owane Sitewi lo peri au atuatu te'e areiyeye, “Owane Sitewi lo one towe sahe apou leseye,

‘Wesi ano lu taune omo werese ape mo Owane Sitewi ma'e au te'e wisereyeyei ne fara'u fa ta'uweraita. Ahowa, fene Owane Sitewi lo wesi ape ta'arei wesi wou au iro henerai ne.’” *Ais 56:7; Jer 7:11*

¹⁸ Sosu au heseyei lu owane, sosu Owane Sitewi lo peri so'oruwe siye lu owane tamo, lowe Jisas lo peri ape wanuwe su, lowe ai marepi erasi a'i Jisas ne toteteye. Serai lowe Jisas aine tera'eyei ne toteye. Ahowa, lowe Jisas lo peri ne atoweyeteye. Lu taune werese Jisas lo peri ape ne, lowe hepene se su'ariye. [Mk 14:1]

¹⁹ Nowe neriwei su, Jisas lu disaipel lo mase omo Jerusalem arunatiyewe, fi.

Me owarape ape iriyaiyeye.

(Matyu 21:20-22)

²⁰ Sosu a'i pe nowe mo'o esi a'i su, Jisas lu disaipep lo mase si omo Jerusalem ma'e fi. Lowe me owarape ape iriyayeyei siyere. Me owarape ape napi, tahe, motowe werese foro'owe tepa'asiye. ²¹ Sosu Pita me owarape ape siyeye su, le Jisas lo peri ape ne tote tawesiye. Le Jisas ma'e apou eiye, "Atuatu siye meni owane, me owarape ape siyere! Ne liyewe me ape ma'e eiye, 'Me ape lo so fa luwaruwere!' Pereye me ape iriyayeye." ²² Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Fene Owane Sitewi ne tote tawesire. ²³ Peri wiyeme a'i ano ane fene ma'e te'e areiyesiya. Meni ta fara'u omo ape ma'e apou eiyei su, 'Ne sinere! Ne hare ite erasi ma'e ye'i arore.' Meni ape marepi erasi a'i se tote tawesiyei su, sosu marepi hesi se tote ta'ame su, le apou toteye, 'Etiri ape wiyeme a'i henerairowa. Ane so'oruwesiya tenel' Serai Owane Sitewi lai etiri ape au irowei ne. [Mt 17:20] ²⁴ Serai ane fene ma'e eisiya, fene etiri ta, fene Owane Sitewi ma'e te'e toweriyei ape, fene Owane Sitewi ne tote tawesiyei su, Owane Sitewi lai etiri ape fene ma'e aurowa. [Mt 7:7] ²⁵ Sosu aiwawe a'i, fene Owane Sitewi ma'e sine teirowawe, Owane Sitewi ma'e au te'e wisereyeyei su, fene marepi erasi totere! Meni ta lai fene ma'e au luwaruweye su, fene meni ape lo yo seni luwaru a'i fene ma'e irowe ape, tote i'anere! Fene yo seni luwaru a'i, meni ta fene ma'e irowe ape, tote i'aneyei su, aite fene lo, omo hire sahe irosiya ape, yo seni luwaru a'i fene lo tote i'anerowa." [Mt 6:14-15] ²⁶ {Fene yo seni luwaru a'i, meni tere'e ta fene ma'e irowe ape, tote i'ane ta'ame su, Tai fene lo, omo hire ma'e irosiya ape, yo seni fene lo tote i'anerowata.}*"

* 11:26: 26 Peri eite yaru "{ }" sosu "{ }" hesi ponei sahe irosiya ape, peri eite piye meni lai leseye aware? Lu so'oru se tamo lowe so'oru ta'ama. Ya'ariyei one towe tomu tamo sahe peri eite iro te ta'ame. One towe tere'e tamo sahe peri eite iroteye.

Lu tamo Jisas lo kairefi ne te'e toweriye.

(Matyu 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Sosu a'i pe lowe omo Jerusalem ma'e si tame henerai. Le Owane Sitewi lo wesi tutawe papu wiye su, au heseyei lu owane tamo, sosu Owane Sitewi lo peri so'oruwe siye lu tamo, lowe Jisas ma'e peri ta te'e toweriyei ne fai. ²⁸ Lowe le ma'e apou te'e toweriye, "Wiyawi erasi pefine a'i no ne, ne etiri ape mo ne iroteye ape, eiwerai ne irowei ne eimawesai awere? Eiwerai kairefi no auwe awere? Eiwerai kairefiyeyei ape ne ma'e auwe awere?" ²⁹ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u apou eiye, "Ane peri ta fene ma'e itiya'u ei towerisiya. Fene ane ma'e peri wiyeme a'i itiya'u au te'eyei su, ane fara'u fene ma'e kairefiyeyei ano, ane lu taune ma'e au ta'ane atuatuteye ape, te'e areiyerowa. ³⁰ Jon sa'i au hu siye meni lu taune ma'e sa'i au huteye su, fene eiwerou totesiya awere? Owane Sitewi lai Jon ma'e au ariariyeye awere? Lu tamo lai au ariariyeye awere? Fene ane ma'e itiya'u au te'e areiyere!" ³¹ Sosu lowe a'i lai apou te'e te'e tiyatiteye, "Nomo apou te'eyei su, Owane Sitewi lai meni ape ariariyeye. Serai le nomo ma'e itiya'u eiyei, 'Serai fene piyene meni ape ne tote tawesiteye awere?' ³² Ahowa, nomo apou eiyei su, 'Lu tamo meni ape ariariyeye.' Lu taune werese nomo ma'e ai peri erasi toteyei. Lu taune werese lai Jon ne Owane Sitewi lo peri au te'e siye meni pefine a'i ne." ³³ Sosu lowe Jisas ma'e apou itiya'u eiye, "Nomo so'oru ta'ama." Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u apou eiye, "Ane aiwawe a'i, ane fene ma'e eiwerou au te'e areiyerowata. Ane kairefiyeyei ano eiwerai auwe awere? Serai ane wiyawi ape au ta'aneteye."

12

Lu tamo ta'aneyei awei au noweinoweiteye.

(Matyu 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Sosu a'i pe Jisas au heseyei lu owane ma'e peri anowe tamo au te'eteye. Le lowe ma'e apou eiyē, "Meni ta ta'aneyei awei ta'aneteye. Le ta'aneyei awei lo tewiye ma'e tapiye fisahe yose ta'ane. Meni ape ta'aneyei awei ape papu awei fisiye yo ta horuseye. Awei fisiye yo ape wiyawi lu tamo wafei wain so papu fu arowe lowe wafei so ape me au se hire aine tapoteye. Sosu le tapiye wesi ta pite a'i ta'ane. Wiyawi lo ta'ane tepa'asiye su, le wiyawi lu tamo au noweinoweyei ne eteye. Sosu meni ape omo pani eyeri ma'e sewiyeyei ne fi. [Ais 5:1-2] ² Sosu nowe ape se wafei so ape werese pere'eyeye ape, meni ape wiyawi meni yahowa'i ta'aneyei awei ma'e wafei ape lo so sa'i tewi a'i aniyei ne eimawesawi. ³ Wiyawi lu ape mo wiyawi meni yahowa'i siye aniye su, lowe meni ape me au se aineyewe, omo topo lo ma'e ariye a'i si eimawesawi. ⁴ Sosu meni owane ape wiyawi meni yahowa'i tere'e ta'aneyei awei ma'e wafei ape lo so sa'i aniyei ne eimawesai. Wiyawi lu ape mo meni ape siye aniye su, lowe meni ape lo mato me au se aine tepi'owe. Lowe tahe pa'are lo fofowei a'i au luwaruweye. Meni ape neritase erasi a'i irowe. ⁵ Meni owane ape meni tere'e lowe ma'e eimawesawi. Lowe lai meni ape aine tera'eyewe, ta'aneyei awei nowe ma'e fu arowe. Sosu meni ape wiyawi lu tere'e tamo lowe ma'e wafei so sa'i aniyei ne eimawesawi. Lu ape mo lai wiyawi tamo me au se aineye. Wiyawi lu tere'e tamo aine tera'eye. ⁶ Meni owane ape marepi erasi a'i toteye. 'Ane meni ye'ewi ta'i a'i lowe ma'e eimawesawi papa. Ane meni eime ano ta'i a'i eimawesawirowa. Meni eime ta'i ano, ane lai erasi a'i totenamisiya ape, lowe lai meni eime ano wisere a'i au noweinowei irorowa.' ⁷ Ahowa, wiyawi lu ape mo, meni eime ape siye aniye su, lowe apou tote te'e tiyatiteye, 'Siyere! Meni owane lo meni eime ta'i a'i ape, nomo ma'e fai ape, siye aniye. Meni owane

nomo lo ape temeniyeyei su, meni eime ape lai ta'aneyei awei eite tesi au noweinoweirowa.' Wanure! Nomo meni eime ape aine tera'eyei. Serai nomo lai ta'aneyei awei ape tesi au noweinoweirowa. ⁸ Sosu lowe meni eime ape aine tera'eye su, lowe tahe pa'are lo ta'aneyei awei nowe ma'e ani fu arosawi. [Hi 13:12] ⁹ Meni owane ape, le ta'aneyei awei lo wiyawi lu ape ma'e eiwerou irorowa awere? Wanure! Le lai aiyerowawe, wiyawi lu ape mo werese aine tera'erowa. Sosu le wiyawi lu tere'e tamo ta'aneyei awei ape au noweinoweiyei su, ane lu tere'e he'i ape au eterowa. ¹⁰ Fene Owane Sitewi lo peri one towe sahe siye te'eteye awere? Wanure!

'Me tou ape wiyawi lu werese lai ani nowe ma'e ani fusawi.

Me tou ape tutawe wesi sahe henerairowa.

¹¹ Meni Owane pefine a'i lai etiri ape au ta'ane irowe. Nomo etiri ape siyeye su, nomo marepi erasi a'i toteteye.' ” *Sng 118:22-23*

¹² Au heseyei lu owane tamo lai lowe Jisas ma'e ereti wafei se ti tawesiyewe, kalabus ma'e henetiyei ne toteye. Ahowa, lowe lu taune werese lo ai peri atoweiyei Jisas peri anowe ape te'eye su, le au heseyei lu owane ne au te'e areiyeteye. Serai lowe le arunatiyewe fi.

Nomo takis ma'aru awei meni owane ma'e auwei awere? Piyete awere?

(Matyu 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Au heseyei lu owane tamo lai lu Farisi tamo awei meni owane Herot lo lu tewi tamo Jisas ma'e eimawesawi. Lowe Jisas ma'e peri wawero wanuwe ne fai. Lowe peri wawero ta Jisas au te'eyei su, lowe Jisas etiyei ne toteye. [Mk 3:6]

¹⁴ Sosu lowe Jisas ma'e peri ta te'e toweriyei ne fai. Lowe apou te'e toweriye, “Atuatu siye meni Owane, nomo ne meni wara'i pefine a'i tene! Aiwawe a'i lu tere'e tamo lai marepi no eterowata. Ne etiri erasi a'i ta nati wafei no

au heserowata. Ahowa, ne Owane Sitewi lo peri wiyeme a'i lu taune werese ma'e au te'e areiyeteye. Ne peri ta nomo ma'e itiya'u au te'esa. Nomo yo peri umasiyei ne totesiya. Nomo fara'u takis ma'aru awei meni owane Sisar auwei awere? Piyete awere? ¹⁵ Nomo awei meni owane ma'e ma'aru tewi ta auwei awere? Piyete awere?" Jisas marepi luwaru a'i lowe lo siye so'oruwe tepa'asiye. Sosu le lowe ma'e eiye, "Piyene fene peri ano au areareyei ne totesiya awere? Fene ane ma'aru tau ausa. Ane siyereme." ¹⁶ Sosu lowe ma'aru tau Jisas ma'e aitai. Sosu le lowe ma'e ei toweriye, "Nihari hepene eiwerou lo awere? Peri ta leseye ape eiwerou lo awere?" Sosu lowe le ma'e itiya'u eiye, "Nihari hepene ape, Sisar lo ne." ¹⁷ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, "Wiyeme tene! Serai fene meni Sisar lo etiri werese ape mo, fene awei meni owane Sisar si tame aure. Sosu aiwawe a'i Owane Sitewi lo etiri werese ape mo fene Owane Sitewi ma'e si aure." Lu werese ape mo Jisas lo peri wanuwe su, lowe hepene se su'ariye. [Ro 13:7]

Lu Sadusi Jisas ma'e peri ta te'e toweriyei ne fai.

(Matyu 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Sosu lu owane tere'e iyape Sadyusi Jisas ma'e peri ta te'e toweriyei ne fai. Lowe apou toteye. "Lu taune werese temeniyeyei su, lowe si norohuwe sinerowata." Lowe Jisas ma'e te'e toweriye. [Ap 23:8] ¹⁹ "Atuatu siye meni owane, meni Moses yo peri ta apou leseye, 'Meni ta tani lo naituwe. Nowe me'iyeye, meni ape temeniyeye. Lowesi eimane werese se ta'ama. Serai meni ape lo pa'ise tani lo naiturowa. Sosu lowesi eimane auteirowa. Eimane werese ape meni tu temeniyeye ape lo ne.' *Lo 25:5*

²⁰ Lu nairipi ereti feni werese feni hesi a'i iroteye. Meni eime poto tani lo naituwe. Nowe me'iyeye ta se meni eime poto temeniyeye. Eimane se ta'ama. ²¹ Sosu meni eime

pafe lai airu lo menitani weiname naituwe. Me'iye su pafe temeniyeye. Eimane autei ta'ame. Aiwawe a'i pafe lo tani weiname, Henei lai tame naituwewe, sosu temeniyeye. ²² Aiwawe a'i lu nairipi werese ape lai tani ta'i ape a'i naituwe. Lu nairipi werese temeniyeye. Sosu menitani ape aiwawe a'i temeniyeye. ²³ Nowe ye'ewi se lu taune si norohuwe sinerowa su, lu nairipi werese ape, eiwerai menitani naiturowa awere? Awei sahe lu nairipi werese lai menitani ape naituwe ape, tepa'asiye.” ²⁴ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, “Fene Owane Sitewi lo peri lo sitewi werese so'oru ta'ama. Marepi fene lo luwaru a'i irosiya. Fene Owane Sitewi lo kairefi pefine a'i so'oru ta'ama. ²⁵ Lu taune werese si norohuwe sinerowa su, lu werese taune tamo naiturowata. Aiwawe a'i taune werese lu tamo naitu ene arowata. Ahowa, lowe werese Owane Sitewi lo ipari wisere wou a'i (ensel) irotorowa. ²⁶ Fene lu taune, si norohuwe sinerowa ape, lo peri totere! Meni Moses one towe sahe leseye. Owane Sitewi lai Moses ma'e ipo me oso po'o yehe lai ti etineye ape te'eye. Owane Sitewi lai Moses ma'e apou eiye,

‘Ane lai Abraham lo Owane Sitewi Pefine a'i tene! Ane lai aiwawe a'i Aisak lo Owane Sitewi Pefine a'i tene! Sosu ane Jekop lo Owane Sitewi Pefine a'i tene.’”
Kis 3:6

²⁷ Jisas apou eiye, “Le, lu taune temeniyeye ape, lo Owane Sitewi ta'ama. Ahowa, le a'i lai lu taune werese, norohu irosiya ape, lo Owane Sitewi pefine a'i tene!”

Owane Sitewi lo yo peri tutawe a'i ne.

(Matyu 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Sosu a'i pe Owane Sitewi lo peri so'oruwe siye meni ta Jisas lo peri wanuwe su, le Jisas ma'e henerai. Le Jisas ma'e apou eiye, “Ne lu ape mo lo peri wiyeme a'i itiya'u te'e areiyeteye. Sosu ane peri ta ne ma'e ei toweriyei. Owane Sitewi lo yo peri tutawe ne piye peri te'esiya awere?” [Lu

10:25-28] ²⁹ Sosu Jisas le ma'e itiya'u eiye, “Owane Sitewi lo yo peri tutawe apou a'i te'esiya.

'Israel lo lu taune werese, Peri ano wanu etire! Owane Sitewi Pefine a'i nomo lo ne. Le Owane Sitewi Meni Owane Pefine ta'i a'i tene!' *Lo 6:4-5*

³⁰ Serai fene Owane Sitewi Pefine a'i fene lo ape marepi erasi a'i tote wawesiyenamite. Fene lai marepi werese se, hepene werese se, sosu kairefi werese se Owane Sitewi, Meni Owane Pefine a'i ma'e marepi erasi a'i tote wawesiyenamite. ³¹ Owane Sitewi lo yo peri to'uresi apou wou a'i ne.

'Fene lu taune tere'e tere'e ma'e marepi erasi a'i tote wawesiyenamite.' *Wkp 19:18*

Owane Sitewi lo yo peri ape mo lowe hesi erasi pefine a'i tene. Yo peri tere'e lai lowesi ma'e unahi irosiya.” ³² Sosu Owane Sitewi lo peri so'oruwe siye meni ape le ma'e itiya'u eiye, “Atuatu siye meni owane, peri no wiyeme a'i tene! Ne peri ano ane ma'e wiyeme a'i te'e areiye. Ei, Owane Sitewi, Owane Pefine ta'i a'i ironamisiya. God tere'e tere'e werese ape mo lowe areareyei ne. ³³ Lu taune werese Owane Sitewi Pefine a'i ma'e marepi erasi a'i tote wawesiyenamite! Lowe marepi lowe lo werese se, marepi so'oruwe werese lowe lo se, kairefi lowe lo werese se, lowe lai Owane Sitewi ma'e marepi erasi a'i tote wawesiyenamite. Sosu aiwawe a'i lowe lu taune tere'e tere'e ma'e marepi wisere erasi a'i tote wawesiyenamite. Apou wou a'i lowe tahe pa'are towafi lowe lo au noweinoweinamisiya. Owane Sitewi lo yo peri hesi a'i ape lowe hesi lai Owane Sitewi lo yo peri tutawe a'i tene! Lu taune Owane Sitewi lo yo peri hesi ape umasiyei su, lowe fe sipsip Owane Sitewi ma'e auwei ne aine tera'erowata. Aiwawe a'i lowe etiri tamo Owane Sitewi ma'e au heseyei ne aitairowata.” [*Lo 4:35; Hos 6:6*] ³⁴ Sosu Jisas peri ape wanuwe su, le meni ape ma'e itiya'u eiye, “Ne marepi

wisere a'i tote te'eye. Ne Owane Sitewi lo marepi atahaye henerai.” Sosu lu tere'e werese Jisas ma'e peri ta te'e toweri ta'ame. Lowe Jisas lo peri ne atoweiyeye.

*Meni ape, Owane Sitewi ariariyeye ape, eiwerai awere?
(Matyu 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Sosu Jisas lu taune ma'e Owane Sitewi lo wesi pefine a'i papu peri ta au te'e areiyete. Owane Sitewi lo peri so'oruwe siye lu tamo lowe apou au te'eye. “Meni Kraisi ape le Ya'ariyei nomo lo Devit lo meni eime tenel!
³⁶ Ya'ariyei nomo lo Devit, Owane Sitewi lo Hepene Wara'i a'i se apou te'eye.

‘Meni Owane Pefine a'i lai meni owane ano apou eiye, ne ereti eyate feni ano se onura. Ane lai airame werese no ape kairefiyeyei no unahi ani furowa.’
Sng 110:1

³⁷ Meni Devit a'i lai meni ape apou eiye, ‘Ne Meni Owane Sitewi ano.’ Serai piyene meni owane ape Devit lo meni eime te'esiya awere?” Lu taune werese Jisas lo peri wanuteye su, lowe marepi wisere a'i iroteye.

*Lu ape mo yo peri au te'e atuututeye ape, fene weiyaiya.
(Matyu 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47)*

³⁸ Sosu a'i pe Jisas lu taune ma'e peri ta au te'e atuututeye. Le lowe ma'e eiye, “Fene weiyai! Owane Sitewi lo peri siye so'oruweyeyi siye lu ape mo ne, lowe ipari tahe pitase wisere a'i ani asiteye. Lowe maket lo nepawe sahe uweisiya su, lowe lu taune werese iyape lowe lo te'e aroweyei ne wanuweyi ne totesiya. ³⁹ Lowe Owane Sitewi lo wesi papu sahe me to'u tutawe sahe onuwei ne toteye. Lowe ta'uwe hereiyeyi ape lo ene ayei me to'u tutawe sahe onuwei ne toteye. ⁴⁰ Lowe taune weiname ma'e peri wawero ta au te'eye. Sosu lowe taune weiname ape lo etiri werese, wesi papu iroteye ape, ta'arei anisiya. Aiwawe a'i

lowe Owane Sitewi ma'e peri pitase a'i au te'e areareteye. Owane Sitewi lai lu ape mo ma'e fofowei erasi pefine a'i aurowa.”

Menitani weiname ta Owane Sitewi ma'e ma'aru tewi oso po'o auwe.

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Sosu a'i pe Jisas ma'aru pa'are atahe a'i sahe onuteye. Le lu taune, Owane Sitewi ma'e ma'aru towafi lowe lo auwe ape, siyeyei ne onuteye. Lu taune tamo, ma'aru tomu ne'ese iroteye ape, lowe ma'aru tomu ne'ese ma'aru pa'are papu futeye. ⁴² Sosu menitani weiname ta ma'aru pa'are ma'e henerai su, le ma'aru tewi oso oso po'o hesi papu fuwe. Aiwawe a'i ma'aru tau ta'i a'i ne. ⁴³ Sosu Jisas lu disaipel lo le ma'e ei aniye. Le lowe ma'e apou eiye, “Ane fene ma'e peri wiyeme a'i au te'esiya. Weiname tani ape, le ma'aru erasi pefine a'i Owane Sitewi ma'e auwe. Lu taune tere'e tere'e werese Owane Sitewi lo nihe se ma'aru oso oso a'i auwe. [2 Ko 8:12] ⁴⁴ Lu taune tere'e tere'e ape mo lowe ma'aru tomu ne'ese irosiya. Serai lowe ma'aru tewi oso po'o Owane Sitewi ma'e auwe. Ahowa, weiname tani ape ma'aru werese werese a'i lo Owane Sitewi ma'e auwe. Ma'aru werese lo po'uteye. Le etiri ta piye ma'aru se eterowata.”

13

Owane Sitewi lo wesi tutawe aine tapeti fiyarirowa.

(Matyu 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase Owane Sitewi lo wesi tutawe nowe ma'e arunati. Lu disaipel lo ta le ma'e eiye, “Atuatu siye Meni Owane, Siyere! Owane Sitewi lo wesi tapiye werese wisere a'i ne. Lowe wesi ape ta'ane wisereyeye.” ² Sosu Jisas le ma'e itiya'u apou eiye, “Ne wesi erasi ape siyere! Nowe me'iyeye ta su, ai lu tamo lai

tapiye ape werese hi ani teroso fiyari arorowa. Tapiye ta'i ta tapiye tere'e hire furowata." [Lu 19:44]

*Jisas, etiri tamo me'iyē henerairowa ape, au te'e areiyeye.
(Matyu 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase Omo Oliv hire ma'e yaneye. Le awei sahe onuwewe, Owane Sitewi lo wesi tutawe siyeteye. Sosu lu feni tamo Pita, Jems, Jon, sosu Andru, lowe Jisas ma'e eresene a'i apou te'e toweriye. ⁴ Lowe apou te'e toweriye, "Ne nomo ma'e etiri tamo, me'iyē heneraiyei ape, nomo ma'e au te'e areiyere! Piye nowe se etiri ape henerairowa awere? Piye yaru nomo siyerowa awere? Serai etiri ape henerairowa." ⁵ Sosu Jisas lowe ma'e peri ta itiya'u au te'eye. "Fene Weiyai! Lu tamo lai fene ma'e peri wawero au te'e areareyei ne toterowa. Fene peri wawero lowe lo ape owe wanute! ⁶ Lu ne'ese iyape ano se aiyerowawe, apou au te'eyei, 'Ane a'i lai meni ape tene! Owane Sitewi lai ane fene ma'e eimawesai.' Peri ape wawero a'i tene! Lowe lu taune tomu ne'ese ma'e au te'e arearerowa. ⁷ Fene ai atuwei lo peri wanurowa. Ai atuwei lo peri heneruwe wanurowa su, fene owe ape atoweiyere! Etiri werese ape, tu henerairowa. Ahowa, nowe ye'ewi ape i'ero henerairowata. ⁸ Omo ta lo ai lu, omo tere'e lo ai lu se ai atu tiyatirowa. Lu tewi ta ai lu tewi tere'e se ai atu tiyatirowa. Auwe erasi omo pani tere'e tere'e werese auseriyerowa. Nowe ape se lau erasi teriterowa. Etiri ape mo tu henerairowa. Menitani ta meni eime auteiyei su, le fofowei erasi teriteyei. Etiri ape mo aiwawe a'i ne. Orese nowe ape tu henerairowa.

⁹ Fene weiyai! Lu tamo fene awei meni owane ma'e etiyei ne henetirowa. Lowe me'iyeni fene lo ma'e wafei se Owane Sitewi lo wesi papu ainerowa. Fene peri ano wanu umasirowa su, lowe fene awei lu owane tamo ma'e au teirowawe, fene lowe ma'e peri ano au te'e areiyerowa.

[Mt 10:17-20] ¹⁰ Serai peri werese ano omo omo pani werese au te'e fiyari areiyerowa. ¹¹ Ai lu tamo fene ereti lowe wafei se ti tawesirowawe, lu owane ma'e henetirowa su, fene owe ape atoweyere! Nowe ape se fene peri te'e areiyere. Owane Sitewi lai fene ma'e peri lo ape au te'erowa. Fene peri towafi fene lo au te'e ta'ame. Ahowa, Owane Sitewi lo Hepene Wara'i a'i lai peri ape lowe ma'e au te'e areiyerowa. [Lu 12:11-12] ¹² Meni ta pa'ise lo etiyei ne henetirowawe, aine tera'eyei ne toterowa. Meni ta meni eime topo lo ape aine tera'eyei ne henetirowa. Meni eime ta lai aite mai topo lo ma'e ai atu tiyatirowawe, sosu aine tera'eyei ne henetirowa. [Mt 10:21] ¹³ Iyape ano fene sahe irorowa su, lu werese fene ma'e ai marepi luwaru totenamirowa. Ahowa, fene iyape ano se tei kairefiyerowa su, nowe ye'ewi se fene marepi hepene he'i a'i ironamirowa. [Mt 10:22; Jo 15:21]

Etiri luwaru pefine a'i ta henerairowa.

(Matyu 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ Wanure! Fene, peri ape siye te'eyei ape, Weiyai! Fene peri ano siye so'oruwere” Sosu Jisas lowe ma'e au te'e areiyeye, “Fene etiri luwaru a'i, Owane Sitewi lo wesi tutawe papu au teirowa ape, siyerowa su, lu taune werese, omo pani Judia irorowa ape, omo hire ma'e fareyareyei ne iteroti. Etiri luwaru a'i ape lai Owane Sitewi lo wesi tutawe ne au te'e naruwei ne au irowe. [Dan 9:27; 11:31; 12:11] ¹⁵ Nowe ape se lu taune tamo wesi hire sahe irorowa ape, lowe wesi papu etiri tamo si aniyei ne wirowata. [Lu 17:31] ¹⁶ Aiwawe a'i lu taune tamo ta'aneyei awe ma'e, ta'aneyei ape mo, lowe wesi towafi lowe lo ma'e etiri aniyei ne si irowata. ¹⁷ Ahowa, taune eime tahe se, sosu taune, eimane towafi lowe lo mo'u au arowa ape, lowe weiyai! Lowe fofowei erasi teriterowa. [Lu 23:29] ¹⁸ Sosu fene Owane Sitewi ma'e te'e towerite, ‘Nowe ape se nowe naretei a'i

owe ape heneraite.’ ¹⁹ Nowe ape se etiri orese a'i omo pani werese napeturowa. Etiri orese a'i ape eito eite, tu naifa weriyei Owane Sitewi lai etiri werese ta'ane ye ape, lu taune werese siye ta'ame. Nowe pereye eite se lu taune werese etiri orese a'i eito eite ape siye ta'ame. Aiwawe a'i nowe me'iyeye su etiri orese a'i ape eito eite lu taune werese siyerowata. [Dan 12:1; KTH 7:14] ²⁰ Sosu aiwawe nowe orese a'i ape se, Meni Owane Pefine a'i lai nowe te'e oso a'i ariariye ta'ame su, lu taune werese temeniyerowa. Ahowa, lu taune werese, Owane Sitewi lai ariariye ye ape, lowe Owane Sitewi lo yo umasinamirowa su, le nowe orese a'i ape te'e oso a'i ariariyerowa. ²¹ Sosu meni ta lai fene ma'e apou eiyei su, 'Siyere! Meni ape Owane Sitewi lai hi awei ma'e eimawe arosai ape, irosiya. Aiwawe a'i siyere! Meni ape yaro ma'e irosiya ape, meni ape, Owane Sitewi lai awei hi ma'e eimawe arosai ape, irosiya.' Wanure! Peri ape wawero a'i tene! Fene peri ape owe ape wanu umasite! ²² Lu tamo apou eiyei su, 'Ane meni ape, Owane Sitewi lai lu taune ma'e hi awei ma'e eimawe arosai.' Peri wawero! Lu tere'e tamo apou eiyei su, 'Owane Sitewi lai ane etiri tamo nowe me'iyeye su henerairowa ape, au te'e fiyariyei ne ariariye ye.' Peri ape wawero a'i tene! Lowe lu taune iyape towafi lowe lo se u tahe se au ta'ane fara'uwero wa. Serai lowe Owane Sitewi lo lu feni yo luwaru a'i ma'e henetirowa." [KTH 13:13] ²³ Sosu Jisas apou eiye, "Fene weiyai! Wanure! Ane fene ma'e etiri werese, me'iyeye heneraiyei ape, au te'e areiyesiya."

Owane Sitewi lo meni eime si tame aiyerowa.

(Matyu 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ Sosu a'i pe Jisas apou au te'eye,
 "Nowe orese fofowei luwaru erasi a'i ape po'uterowa su,
 nowe ape se poweiye mi pasi wou henerairowa.
 Yame lo mi tewi mitaiyerowata."

²⁵ Eiwariyemi tamo ni'arawe arunatirowawe, hi awei ma'e winetairowa. Etiri werese, ni'arawe sahe irosiya ape, lowe auseriyerowa. *Ais 13:10; 34:4*

²⁶ Nowe ape se lu taune werese, Owane Sitewi lo meni eime ni'arawe papu irosiya ape, kairefiyeyei erasi aiwawe a'i mitaiyeyei erasi mase itorairowa ape, siyerowa. [KTH 1:7] ²⁷ Le itorairowa su, le Owane Sitewi lo ipari wisere a'i (ensel) omo omo werese eimawe fiyarisawirowa. Lowe lu taune werese, Owane Sitewi lo yo peri wanu umasisiya ape, hene ta'uwe anirowa. Lu taune werese omo omo eyeri ma'e hene ta'uwe anirowa. Lowe lu taune, ni'arawe sahe irosiya ape, eyeri ma'e aiwawe a'i hene ta'uwe anirowa." [Mt 13:41; Mk 13:32]

Fene me owarape lo peri anowe pei siye so'oruwere!
(Matyu 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Sosu a'i pe Jisas peri anowe ta au te'eye. Le apou eiye, "Fene peri anowe ape wanure! Fene me owarape aiwawe a'i totere! Fene me owarape towe so'oruwe heneye su, fene apou totere. Nowe lo me so ta'eyei henerairowa. ²⁹ Sosu aiwawe a'i fene etiri orese a'i, nowe me'iye su henerairowa ape, siyeyei su, fene apou fa totere. Nowe ape se Owane Sitewi lo meni eime heneraiyeyi, ataheyewa. Yo tewiye sahe tei ataheyeraia. ³⁰ Ane fene ma'e peri wiyeme a'i te'esiya. Wanure! Lu taune tamo, pereye nowe eite se irosiya ape, lowe temeniyeyei ta'ama. Ahowa, lowe etiri ape mo heneraiyeyi siyerowa. ³¹ Etiri werese, ni'arawe hire ma'e irosiya ape, sosu etiri werese, hi awei ma'e irosiya ape, lowe werese po'uterowa. Ahowa, peri wiyeme a'i ano weriyeyi weriyeyi ironamitorowa.

Owe meni ta lai nowe ape henerairowa ape, so'oru ta'ama.
(Matyu 24:36-44)

³² Eiwerou su etiri werese ape henerairowa awere? Lu taune werese so'oru ta'ama. Aiwawe a'i Owane Sitewi lo ipari wisere a'i (ensel), lowe nowe ape so'oru ta'ama. Owane Sitewi lo meni eime aiwawe a'i, nowe ape so'oru ta'ama. Owane Sitewi ta'i a'i lai nowe ape so'oruwesiya tene!

³³ Serai ane fene ma'e au te'esiya. Fene weiyai! Ane si tame itorairowa. Serai fene tote etite. Fene werese nowe ape so'oru ta'ama. ³⁴ Ape peri anowe ta wou a'i ne. Meni ta omo pani eyeri ma'e iyei ne totesiya. Le wiyawi meni yahowa'i werese ei aniye. Le lowe ma'e apou eiye, 'Ane omo pani eyeri ma'e iyei ne. Fene etiri werese ano au noweinoweite.' Sosu le meni wesi yo au noweinoweisiya ape ma'e apou eiye, 'Ne wesi yo ano siye etite.'" ³⁵ Sosu le lowe werese ma'e eiye, "Serai ane fene ma'e aiwawe a'i au te'esiya. Fene etiri werese siye etite! Meni Owane fene lo si tame aiyerowa su, fene nowe tewi a'i ape so'oru ta'ama. Le nowe neriwei su aiyerowa awere? Nowe pasi po su aiyerowa awere? Nowe mitaiyeye su aiyerowa awere? Nowe esi a'i su aiyerowa awere? [Lu 12:38] ³⁶ Meni Owane fene lo aiyerowa su, le fene nihe howeiteyei siyerairowa awere? Le fene howeiteyei, siyeyei su, le fene ma'e fofowei orese erasi a'i aurowa." ³⁷ Sosu Jisas lu disaipel lo ma'e apou eiye, "Peri werese ape, ane fene ma'e eisiya ape, ane lu taune werese ma'e eisiya. Weiyai! Fene etiri werese siye etite!"

14

Lu owane tamo Jisas ne aine tera'eyei ne te'e naniye.

(Matyu 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Sosu a'i pe Juda lo ta'uwe hereiyei hesi a'i ataheyeye. Poweiyei hesi a'i i tepa'asiye su, ta'uwe hereiyei iyape Pasova, sosu ta'uwe hereiyei tere'e nau ta'ase ene ayei. Au heseyei lu owane tamo, sosu Owane Sitewi lo peri

so'oruwē siyē lu tamo, lowe Jisas eresene a'i ereti wafei se ti tawesiyēi ne totēyē. Lowe le aine tera'eyēi ne totēyē.
² Lowe apou totēyē, “Nowe ta'uwe hereiyēi se, nomo Jisas ereti lowe ti tawesiyēi su, lu taune werese nomo ma'e ai marepi totēyēi. Lowe nomo ma'e ai marepi totēyēi su, lowe nomo ma'e au luwaruwēyēi. Serai nomo Jisas eresene a'i ereti ti tawesiruwawe, sosu aine tera'erowa.”

Menitani ta sa'i heneri Jisas lo mato sahe ani terosowe.

(Matyu 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase omo Betani sahe onuteyē. Meni ta iyape Saimon tu naifa Jisas enite kairefi a'i, iyape lepra, au ta'ane niyemaiyēyē. Jisas lu disaipel lo mase Saimon lo wesi sahe onuteyē. Lowe metēi sahe ene aye su, menitani ta wesi ape papu wiye. Le sa'i heneri wisere a'i ape tapiyē pa'are papu aitai. Sa'i heneri ape ma'aru tomu ne'ese se etēyē. Menitani ape tapiyē pa'are aine towesiyewē, sa'i werese Jisas lo mato hire ma'e ani teroso arowē. [Lu 7:37-38] ⁴ Lu tamo menitani ape siyēyē su, lowe le ne ai marepi a'i te'e tiyatiyē. Lowe apou te'eye, “Menitani ape piyēne sa'i heneri a'i ape ani terososawi awere? ⁵ Nomo sa'i ape meni ta ma'e au etēyēi su, nomo ma'aru tomu ne'ese aniruwawe, lu taune ma'e, ma'aru ariyē ape, arowa. Lowe menitani ape ne ai peri te'e tiyatitēyē.” ⁶ Ahowa, Jisas lowe ma'e apou eiye, “Fene menitani ape ma'e ai marepi owe ape totere! Fene piyēne le ma'e au luwaruwēyē ne totesiya awere? Menitani ape ane ma'e wiyawi wisere a'i au ta'aneyē. ⁷ Fene lu taune, ma'aru ariyē a'i ape, mi mi weriyēi totenamisiya. Fene lowe feraferēiyēi ne totēyēi su, fene fara'u ma'aru tamo aure. Ahowa, ane fene mase nowe oso a'i irorowa. Ane fene mase weriyēi iro ta'ame. [Lo 15:11] ⁸ Menitani ape ane ma'e etiri wisere a'i au ta'aneyē. Le temeniyēyēi ano totesiya. Serai le sa'i heneri wisere a'i tahe pa'are

ano sahe ani teroso arowe. Me'iyē su, ane fisiye yo ma'e funarirowa. [Jo 19:40] ⁹ Ane fene ma'e peri pefine a'i au te'esiya. Omo omo werese sahe peri ano au te'e fiyariyei su, lu taune werese, menitani ape lo etiri irowe ape, te'enamirōwa. Sosu lowe menitani ape ne marepi papu lowe lo wanu tote tawesinamirowa.”

Judas lai Jisas lu owane tamo ma'e henetiyei ne te'e naneie.
(Matyu 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Sosu a'i pe Jisas lo lu disaipel ta iyape Judas Iskariot au heseyei lu owane tamo ma'e fi. Le Jisas au heseyei lu owane lo ereti se henetiyei ne toteye. ¹¹ Au heseyei lu owane Judas lo peri ape wanuwe su, lowe marepi nine'i erasi a'i toteye. Lowe ma'aru tamo le ma'e auwei ne te'e naneie. Serai Judas lai Jisas lowe ma'e henetiyei ne toteye. Le lowe ma'e eiye, “Ane yo ta fene ma'e le henetiyei ne nehirowa.”

Jisas lu disaipel lo mase ta'uweyewe, ene aye.
(Matyu 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Sosu a'i pe ta'uwe hereiyei nowe tutawe, iyape Pasova, henerai su, Juda lo lu fe sipsip tamo aine tera'eyei ne toteyewe, Owane Sitewi ma'e arowa. Nowe ape se Jisas lo lu disaipel le ma'e apou eiye, “Ne eiwerou totesiya aware? Nomo eiwerou ma'e ene ayei etiri ta'uweyei aware? Sosu ne ta'uwe hereiyei ape arowa.” [Kis 12:6] ¹³ Sosu Jisas lu feni hesi a'i lo ei aniye. Le lowesi ma'e eiye, “Fenesi omo weniyei ma'e ire. Fenesi meni ta sa'i pa'are erasi iyo'o hire suteyei, siyere! Fenesi meni ape mo'o umasitire. ¹⁴ Meni ape wesi papu wirowa su, fenesi wesi ape se meni topo ma'e apou te'e towerire! ‘Atuatu siye meni owane le ma'e ei toweriye. Tewi wesi ape eiwerou, irosiya aware? Serai ane lu feni ano mase ta'uwe hereiyei ape ene ayei ne.’ ¹⁵ Sosu wesi se meni topo tewi

wesi erasi, hire ma'e irosiya ape, fenesi ma'e atuaturowa. Etiri werese ta'uwe tepa'asiye. Tewi wesi ape sahe fenesi ta'uwe hereiyei ene ayei ape au ta'uwere! Serai nomo tewi wesi ape papu ene arowa.”¹⁶ Lu disaipel lo hesi ape arunatiyewe, omo weniyei ape ma'e heneri. Peri werese, Jisas au te'eye ape, lowesi siye tepa'asiye. Serai lowesi tewi wesi ape wiyewe, ta'uwe hereiyei lo ene ayei au fu ta'uwe naneiye.

Jisas Judas lo marepi au te'e areiyeye.

¹⁷ Nowe neriwei su, Jisas lu disaipel lo mase tewi wesi ma'e ta'uweyei ne fai. ¹⁸ Sosu Jisas lu feni werese lo mase metei sahe ene ayei ne onuwe su, Jisas lowe ma'e eiye, “Ane peri pefine a'i fene ma'e eisiya. Wanure! Meni ta, nomo ponei sato onusiya ape, ereti ano wafei se ti tawesirowawe, au heseyei lu owane ma'e henetirowa. Meni ape nomo ponei sato ene asiya.” [Sng 41:9]¹⁹ Lu feni werese lo peri ape wanuwe su, lowe marepi hepene orese a'i teriteye lowe ta'i ta'i a'i le ma'e te'e toweriteye, “Ne ane ne te'esiya awere?”²⁰ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, “Meni ape lu feni ano, meni ta lai nau ta'ase wahu papu ane aiwawe a'i furowawe, sosu arowa. ²¹ Owane Sitewi lo meni eime temeniyerowa. Owane Sitewi lo one towe sahe tu naifa apou te'eye, ‘Meni ape Owane Sitewi lai, hi awei ma'e eimawe arosairowa ape, temeniyerowa.’ Ahowa, meni ape Owane Sitewi lo meni eime ai lu owane tamo ma'e ereti ti tawesirowawe, aine tera'eyei ne henetirowa su, meni ape weiyai! Mai lo autei ta'ame su, meni ape ane ma'e au luwaruwe irorowata. Serai wisere a'i ne. Ahowa, mai lo meni ape autei tepa'asiye su, Owane Sitewi lai le ma'e etiri luwaru a'i au irorowa.”

*Jisas lu disaipel lo ma'e nau ta'ase, wain sa'i au ene aye.
(Matyu 26:26-30; Luk 22:15-20; 1 Korin 11:23-25)*

²² Sosu a'i pe lowe ta'uwe hereiyei ape ene aye su, Jisas nau ta'ase ereti se aniteyewe, Owane Sitewi ma'e te'e wisereyeye. Sosu le nau ta'ase tewi pa tewi ani topoto noneye. Sosu le lowe ma'e apou eiye, "Fene nau ta'ase anire! Nau ta'ase ape tahe pa'are ano ne." ²³ Sosu aiwawe a'i le siye auwe ereti se aniteyewe, Owane Sitewi ma'e ei wisereyeye. Sosu lowe ma'e auwe. Sosu lowe werese sa'i ape ene aye. ²⁴ Sosu le lowe ma'e eiye, "Sa'i ape fisa'i ano ne. Ane fisa'i ano lu taune ne au ani terosorowa. Ane lowe ma'e peri te'e naneiyei he'i a'i ano au feraferiyei ne aurowa. [Kis 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1 Ko 10:16; Hi 9:20]

²⁵ Ane fene ma'e peri wiyeme a'i au te'esiya. Wanure! Ane wain sa'i tere'e tame arowata. Ane Owane Sitewi lo kairefiyeyei mase si tame itorairowawe, lu taune werese au noweinoweirowa su, ane fara'u wain sa'i he'i aurowa."

²⁶ Sosu a'i pe lowe ene a tepa'asiye su, lowe Owane Sitewi lo iyape se yakowei ahi te'e ani aroweteye. Sosu lowe tewi wesi nowe ma'e arunatiyewe, Omo Oliv ma'e yaneye.

Jisas apou eiye, "Pita ane ne me'iyeni ma'e atati arunatirowa."

(Matyu 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Sosu Jisas lu disaipel lo ma'e apou eiye, "Tote tawesiyeyi fene lo tote i'ane po'uterowa. Tu naifa Owane Sitewi lo one towe sahe apou te'esiya.

'Ane fe sipsip noweinowei siye meni aine tera'erowawe, sosu fe sipsip werese lo atoweiye itero fiyari howeirowa.'

Sek 13:7

²⁸ Ahowa, ane si tame norohuwe sineyeyi su, ane omo pani Galili ma'e tu irowa." [Mt 28:16; Mk 16:7] ²⁹ Ahowa, Pita le ma'e apou eiye, "Lu tere'e tamo tote tawesiyeyi lowe lo tote i'aneyeyi su, ane lai ne ne tote i'anerowata." ³⁰ Sosu Jisas le ma'e itiya'u eiye, "Ane ne ma'e peri wiyeme a'i te'esiya.

Pereye pasi eite ne nowe hesi heta ane ne me'iyeni ma'e atati arunatirowa. Me'iyeye su, irowe kakaruk peri hesi a'i uterowa.” ³¹ Ahowa, Pita peri erasi a'i tame eiye, “Ane ne ne mase temeniyerowa. Ane ne me'iyeni ma'e atati arunatirowata.” Jisas lo lu disaipel werese peri ape aiwawe wou a'i te'eye. [Jo 11:16]

*Jisas Getsemani sahe Owane Sitewi ma'e te'e tiyatiteye.
(Matyu 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Sosu a'i pe Jisas lu disaipel lo mase ta'aneyei awei ma'e iyape Getsemani, heneri. Sosu Jisas lowe ma'e eiye, “Fene sato onure. Ane yaro ahe Owane Sitewi ma'e au te'erowa.” [Jo 18:1] ³³ Sosu le lu hesi heta, Pita, Jems, Jon ei aniye. “Fene ane aiwawe iyei.” Lowe yaro ahe fi su, Jisas marepi orese a'i teriteteye. ³⁴ Sosu le lowe ma'e eiye, “Hepene ano orese a'i ironamisiya. Ane temeniye ataheyewa. Fene sato irote. Fene etiri werese siye etite.” [Jo 12:27] ³⁵ Sosu le eyeri oso po'o ma'e fi. Le awei sahe winetaiyewe, Owane Sitewi ma'e au te'e tiyatiteye. Le apou eiye, “Ne yo tere'e irosiya su, ane yo eite feni se awera'iyenatirowa. Serai ane nowe luwaru a'i ape se awera'iyenatirowa.” ³⁶ Le apou ei toweriye, “Tai ano, etiri werese eite ne, ne fara'u irorowa. Serai ane ne ma'e apou tame ei towerisiya. Ne fara'u wiyawi no ane auwe eite, ani sasarire! Ahowa, ane marepi ano umasirowata. Ane marepi no a'i tote umasinamirowa.” [Mk 10:38; Jo 6:38] ³⁷ Jisas peri tepa'asiye su, le lu feni hesi heta ma'e si tame fi. Le lowe nihe teiteyei siyeri. Le Pita ma'e apou ei toweriye, “Saimon, ne nihe howeisiya awere? Ne nowe tewi ta piyene etiri werese ape ne siye eti se ta'ama awere? ³⁸ Fene etiri werese luwaru ape ne siye etinamite. Sosu fene Owane Sitewi ma'e te'e towerite! Serai fene yo seni luwaru a'i ta fene ma'e henerairowata. Hepene fene lo

kairefi a'i ne, Ahowa, tahe fene lo pere'e a'i ne.”³⁹ Sosu le lowe arunatiyewe, yaru tewi ta sahe fiyewe, Owane Sitewi ma'e au te'e tiyatiteye. Le peri tu Owane Sitewi ma'e te'eteye ape, le peri aiwawe a'i te'eye.⁴⁰ Le Owane Sitewi ma'e peri te'e tepa'asiye su, le lu feni hesi heta si tame siyeri. Lowe nihe teiteyei tame siyeri. Nihe lowe lo orese a'i ne. Lowe neritase teriteye. Serai lowe le ma'e peri se ta'ama.⁴¹ Sosu le yaru tewi ta sahe si tame fi, Owane Sitewi ma'e peri aiwawe a'i au te'e tepa'asiye su, le lu disaipel lo ma'e si tame fai. Sosu le lowe ma'e eiye, “Fene nihe teinamiteye awere? Tahe fene lo onota'ano a'i awere? Fara'u. Nowe ano henerai tepa'asiye. Siyere! Meni ape Owane Sitewi lo meni eime ereti wafei se ti tawesiyei ne fai. Le ane lu luwaru a'i ma'e henetirowa.⁴² Sinere! Nomo iyei ne. Siyere! Meni ape ane lu luwaru a'i ma'e henetiyei ne ataheyewa.”

Judas lai Jisas lu owane ma'e heneti.

(Matyu 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Sosu Jisas peri ape te'eye su, meni Judas, Jisas lo lu disaipel ta, le ma'e henerai. Le ai lu tomu ne'ese mase fai. Lowe mene'e, me au tamo Jisas ma'e aitai. Au heseyei lu owane, sosu Owane Sitewi lo peri so'oruwe siye lu tamo, lowe ai lu werese Jisas ma'e ereti wafei se ti tawesiyei ne eimawesai.⁴⁴ Sosu Judas ai lu owane ma'e apou eiye, “Ane meni ape, Jisas, lo ahi si ma'e ahi tahe se te'e wisereyeyei. Ane meni ape ariariyeyei su, fene ereti wafei se ti tawesire! Ereti wafei se ti tawesiyei su, fene au heseyei lu owane ma'e henetire!”⁴⁵ Sosu Judas Jisas ma'e henerai su, le Jisas apou eiye, “Meni Owane Pefine.” Sosu le Jisas lo ahi si ma'e ahi tahe lo se te'e ani ime wisereyeye.⁴⁶ Ai lu werese Judas lo yaru siyeye su, lowe Jisas lo ereti wafei se ti tawesiyeye.⁴⁷ Sosu meni ta

Jisas mase teiteye su, le ipari mene'e pite a'i ereti lo se aniteyewe, wiyawi yahowa'i a'i meni lo apaniye aine tou la'eye. Wiyawi yahowa'i meni ape Owane Sitewi lo wesi au heseyei lo meni owane erasi lo ne. ⁴⁸ Sosu Jisas lowe ma'e itiya'u eiye, “Fene ipari mene'e, me au se ane ma'e ereti wafei se ti tawesiyei ne heneti awere? Ane ta'arei meni wou a'i awere? ⁴⁹ Mi mi werese ane Owane Sitewi lo wesi tutawe sahe Owane Sitewi lo peri au te'e areiyeye su, ane fene mase iroteye. Ahowa, fene ereti ano wafei se ti tawesirowata. Tu naifa weriyei Owane Sitewi lo one towe sahe peri ape au te'e areiyeye. Pereye, peri ape wiyeme a'i henerai tepa'asiye.” [Lu 19:47; 21:37; Jo 18:20] ⁵⁰ Jisas lo lu disaipel werese le a'i arunatiyewe, atoweiyeye iteroti.

⁵¹ Yo'orei meni ta Jisas mo'o umasiti ape, le watipi sahe ipari tahe wapo a'i ani asiteye. Sosu ai lu tamo meni ape ereti aniteye. ⁵² Ahowa, meni ape ipari tahe erau fu arowe, liye pa'are ariye a'i iteroti.

Lu tamo awei meni owane nihe sahe Jisas etiyeye.

(Matyu 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Sosu lowe aniteyewe Jisas au heseyei meni owane ma'e, heneti. Au heseyei lu owane tamo, ya'ariyei lu owane tamo, sosu Owane Sitewi lo peri siye so'oruwe erasi siye lu tamo wesi erasi ape sahe ta'uwerai. ⁵⁴ Lowe Jisas heneti su, Pita eyeri ma'e Jisas mo'o umasiti. Le au heseyei meni owane lo wesi nepawe papu wiye. Wesi nepawe ape papu ai lu tamo mase yehe atahe sahe umerisiyeyei ne onuteye. ⁵⁵ Sosu au heseyei lu owane tamo, awei lu owane tamo, lowe lu tamo ei aniye. Jisas lo yo seni iroteye ape, fu te'e areiyeye ne. Piye yo seni luwaru a'i ta Jisas iroteye awere? Ahowa, lowe Jisas lo yo seni luwaru a'i ta wanu ta'ame. Lowe Jisas aine tera'erowata. ⁵⁶ Lu tomu ne'ese peri wawero le ne fu te'eye. Peri towafi lowe lo marepi ta'i a'i se aiwawe ta'ame. ⁵⁷ Lu tamo sineteyewe, lowe peri

wawero Jisas ne fu te'eye, Lowe apou eiye, ⁵⁸ “Nomo le peri ape te'eye ape, wanuwe, Owane Sitewi lo wesi tutawe ape tu lu lai ta'aneye ape, ane lai aine tapeti po'uterowa. Sosu ane lai poweiye hesi heta Owane Sitewi lo wesi he'i a'i ta'anerowa. Ane ereti ano se au ta'anerowata.” [Jo 2:19-21] ⁵⁹ Peri lowe lo peri wawero a'i tene! Lowe werese peri aiwawe a'i ta'ama. ⁶⁰ Sosu au heseyei meni owane sineteyewe, Jisas ma'e teiteye. Le Jisas ma'e apou ei toweriye, “Peri ape lu ne ne fu te'e areiyeye ape, ne piyene peri ta itiya'u te'eyei ta'ama awere?” ⁶¹ Ahowa, Jisas peri mo'uwei a'i irowe. Le peri itiya'u ei ta'ame. Sosu au heseyei meni owane ape le ma'e si tame ei toweriye, “Ne meni ape Owane Sitewi lai hi awei ma'e lu taune au feraferiyei ne eimawesai awere? Ne Owane Sitewi Pefine a'i lo meni eime awere? Piyete awere?” ⁶² Sosu Jisas le ma'e apou eiye, “Ane a'i lai tene! Nowe me'iyeye su, fene Owane Sitewi lo meni eime Owane Sitewi lo kairefiyeyei pefine a'i lo ereti eyate feni se onunamitorowa. Aiwawe a'i fene, ane ni'arawe ma'e itoraiyei ape, siye anirowa.” ⁶³ Au heseyei meni owane peri ape wanuwe su, le ipari tahe lo ani apeti tepetowe. Sosu eiye, “Wanure! Nomo lu tere'e tamo ei anirowata. ⁶⁴ Fene peri lo wanu tepa'asiye. Le Owane Sitewi Pefine a'i te'e naruwe. Fene eiwerou totesiya awere?” Lu werese lai peri ta'i a'i uteye, “Meni ape fa temeniyere!” [Wkp 24:16; Jo 19:7] ⁶⁵ Lu tamo lai Jisas ma'e pisa'i sine'iyeye. Lowe ipari tahe se nihari lo ti tawesiyewe, sosu lowe le ma'e ereti ani amo'owe, sosu ereti se aineye. Lowe le aineye su, lowe le ma'e te'e toweriye, “Ne nomo ma'e peri pefine au te'ere! Eiwerai nihari no aineye awere?” Ai lu owane lai le ma'e nihari lo sahe aineteye.

*Pita Jisas ne me'iyeni ma'e atati arunati.
(Matyu 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)*

⁶⁶ Sosu a'i pe Pita wesi nepawe hi ma'e onuteye. Wiyawi yahowa'i menitani ta wesi nepawe ma'e fai. Menitani ape au heseyei meni owane lo ne. ⁶⁷ Menitani wesi nepawe ma'e fai su, le Pita yehe sahe tahe onu umerisiyeteye. Le apou ei toweriye, "Ne lai Jisas, omo Nasaret ma'e fai ape, aiwawe a'i iroteye." ⁶⁸ Ahowa, Pita itiya'u eiye, "Wawero a'i ne! Peri ape, ne eiye ape, ane so'oru ta'ama." Sosu le wesi nepawe nowe ma'e fi. Sosu irowe kakaruk peri uteye. ⁶⁹ Nowe ma'e hene fi su, wiyawi menitani ape Pita tame siyeye. Le lu tamo ma'e apou eiye, "Wanure! Meni ape Jisas lo lu disaipel tene!" ⁷⁰ Pita itiya'u eiye, "Ahowa, ane meni ape so'oru ta'ama." Nowe me'iyeye oso a'i lu tamo Pita atahe a'i teiteye ape, lowe ma'e eiye, "Peri pefine, ne lai meni ape lo lu feni tene! Ne omo pani Galili aiwawe a'i fai. Peri no aiwawe a'i ne." ⁷¹ Ahowa, Pita lowe ma'e peri luwaru a'i au te'eye, sosu eiye, "Meni ape fene au te'esiya ape, ane le ne so'oru ta'ama." ⁷² Pita apou eiye su, witane a'i irowe kakaruk peri me'iyeye to'uresi tame uteye. Sosu Pita irowe kakaruk lo peri wanuwe su, le Jisas lo peri ape ne tame tote ewiteye. Tu Jisas le ma'e eiye, "Ne irowe kakaruk peri hesi uteyei wanuwei su, ne nowe hesi heta ane ne me'iyeni ma'e atati arurowa." Sosu Pita luwei erasi a'i irowe.

15

Lowe Jisas awei meni owane Pailat ma'e heneti.

(Matyu 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Esi pasi a'i su au heseyei lu owane, ya'ariyei lu owane tamo, sosu Owane Sitewi lo yo peri so'oruwe siye lu tamo, lu owane tere'e lowe wesi erasi ape sahe ta'uwerai. "Etiri lowe irowei ape, tote te'e eti tiyatiye. Nomo eiwerou irowei aware?" Sosu lowe Jisas lo ereti wafei se ti tawesiyewe, awei meni owane, iyape Pailat, ma'e eimawesawi.

[Lu 22:66]² Sosu Pailat Jisas ma'e apou ei toweriye, “Ne Juda lo meni owane tutawe a'i awere?” Jisas le ma'e itiya'u eiye, “Ne peri pefine a'i te'eye.”³ Sosu au heseyei lu owane tamo lowe Jisas peri wawero au te'e areareye.⁴ Sosu Pailat le ma'e eiye, “Ne peri ape wanu ta'ame awere? Ne peri ta lowe ma'e itiya'u au te'e ta'ame awere? Lowe ne ma'e peri tomu ne'ese fu te'esiya. Ne peri lowe lo wanu ta'ame awere?”⁵ Ahowa, Jisas peri ta lowe ma'e itiya'u ei ta'ame. Serai Pailat peri ape ne hepene se su'ariye. [Ais 53:7; Mk 14:61]

*Pailat apou te'eye, “Fene Jisas me tape'i sahe aire tawerere!”
(Matyu 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:38—19:16)*

⁶ Sosu a'i pe Pailat marepi erasi a'i toteteye. Nowe ta'uwe hereiyei henerai su, meni Pailat meni ta'i, kalabus wesi sahe iroteye ape, erau arosawirowa.⁷ Meni ta iyape Barabas kalabus wesi sahe iroteye. Meni ape lu tewi lo mase awei lu owane ma'e ai atu tiyatiteye. Serai ai lu tamo meni ape kalabus wesi sahe hene fu arowe. Meni ape lai lu tere'e tamo aine tera'eye.⁸ Sosu lu taune tomu ne'ese Pailat ma'e meni ta te'e toweriyei ne fi. Lowe le ma'e apou te'e toweriye, “Iyu menei werese werese ne meni ta, kalabus wesi iroteye ape, ani erau arosaire.”⁹ Sosu Pailat lowe ma'e itiya'u eiye, “Ane Juda lo meni owane tutawe a'i fara'u ani erau arosairowa awere?”¹⁰ Au heseyei lu owane tamo Jisas meni Pailat ma'e heneti su, lowe lo ai marepi luwaru a'i Jisas ma'e totenamiteye. Serai Pailat lu taune werese ma'e ei toweriye, “Ane fara'u Jisas ani erau arosairowa awere?”¹¹ Ahowa, au heseyei lu owane lu taune werese ma'e ai marepi te'e tataiteye. Serai lu taune werese Pailat ma'e apou uteye. “Ne meni Barabas ani erau arosaire!” [Ap 3:13-14]¹² Sosu Pailat lowe ma'e itiya'u eiye, “Sosu ane meni Jisas ne eiwerou irowei awere? Le

lai Juda lo meni owane tutawe a'i tene!" ¹³ Sosu lowe le ma'e itiya'u uteye, "Meni eite me tape'i ape sahe aine tera'ere!" ¹⁴ Ahowa, Pailat lowe ma'e itiya'u ei toweriye, "Piyene awere? Le piye yo seni luwaru a'i irowe awere?" Ahowa, lu taune werese peri erasi a'i tame hare uteye, "Me tape'i ape sahe aine tera'ere!" ¹⁵ Sosu Pailat lu taune ma'e marepi wisereyeyei ne toteye. Serai le meni Barabas kalabus wesi sahe ani erau arosai. Barabas kalabus wesi ani erau arosawi su, Pailat ai lu tamo ma'e eiye, "Fene Jisas henetirowawe, me'iyeni lo ma'e wafei se ainer!" Jisas lo me'iyeni ma'e aineye su, le ai lu ma'e me tape'i sahe aine tera'eyei ne heneti.

Ai lu tamo lai Jisas ma'e peri te'e naruwe.

(Matyu 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Sosu a'i pe ai lu tamo Jisas wesi erasi ma'e heneti. Sosu lowe ai lu werese wesi papu ei aniye. ¹⁷ Lowe Jisas lo ipari tahe ani erauwe. Sosu ipari tahe lo'u a'i le ma'e au ani asiye. Lowe wafei tohu ni'ari ape se ani ape'iyeye ta'aneyewe, Jisas lo mato sahe ti atati asi arowe. ¹⁸ Sosu lowe peri erasi apou eiye, "Ei, Jisas, ne Juda lo meni owane tutawe a'i tene!" ¹⁹ Sosu lowe Jisas lo mato sahe menei meni patiye se aineteye. Lowe Jisas ma'e sine'i te'e naruwe. Lowe le ma'e lowe uporo ape'i onu areareteye. ²⁰ Sosu lowe Jisas peri te'e naru tepa'asiye su, lowe ipari tahe lo'u a'i ani erauwewe, ipari tahe lo si tame au ani asiye. Sosu lowe le omo Jerusalem nowe ma'e me tape'i sahe aine tera'e tawesiyei ne heneti.

Lowe Jisas me tape'i sahe aine tawereye.

(Matyu 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Sosu a'i pe lowe omo nowe ma'e fi su, lowe meni ta iyape Saimon ereti aniteye. Meni ape omo Sairini ma'e fai. Meni ape Aleksander, sosu Rufus lo aite. Lowe Saimon

apou eiye, “Ne Jisas lo me tape'i omo hire ma'e sutetire!”
[Ro 16:13]

²² Sosu a'i pe lowe Jisas Omo Golgota ma'e heneti. Golgota lo iyape sitewi apou wou a'i “Mato Pa'are lo Omo”.
²³ Sosu lowe Jisas ma'e wain sa'i ta au ayei ne toteye. Ahowa, Jisas a ta'ame. ²⁴ Sosu lowe Jisas me tape'i sahe ni'ari se aine tawereyewe, hire ma'e au ani sineteye. Ipari tahe lo ape aniye ape, lowe tapiye oso ani fu arosawi. Eiwerai ipari tahe aniyei awere? [Sng 22:18] ²⁵ Lowe me tape'i hire ma'e au ani sineteye su, nowe ape esi ponei a'i. ²⁶ Lowe etiye lo peri ta metei sahe apou leseye. Lowe apou leseye,

JUDA LO MENI OWANE TUTAWE TENE.

²⁷ Lowe ta'arei lu hesi ta Jisas mase aiwawe a'i me tape'i sahe aine tera'e tawesiteye. Meni ta eyate feni ma'e me tape'i se aine tawereteye. Meni ta opi feni se aine tawereye. ²⁸ {Sosu Owane Sitewi lo one towe sahe pefine a'i henerai. Apou a'i leseye,

MENI APE LU LUWARU A'I MASE NAWITEYE.} * *Ais 53:12*

²⁹ Lu taune tamo Jisas lo me tape'i awera'iyenati ape, lowe Jisas ma'e peri luwaru a'i te'e naruwe. Mato pa'are lowe lo peipaiyeye, sosu te'eye, “Ne Owane Sitewi lo wesi tutawe aine tapeti fu arosawirowa awere? Sosu nowe hesi heta si tame au ta'anerowa awere? Peri wawero a'i tene! [Sng 22:7; 109:25; Mk 14:58] ³⁰ Ne ta'u au feraferaire! Me tape'i hire ma'e arunatirowawe, si hi awei sahe itora!” ³¹ Sosu aiwawe a'i au heseyei lu owane, sosu Owane Sitewi lo peri so'orowe siye lu tamo lowe le ma'e peri te'e naruwe. Lowe te'e tiyatiteye. Lowe apou eiye, “Le lu taune tere'e au

* ^{15:28}: 28 Peri eite yaru “{”, sosu “}” hesi ponei sahe irosiya ape, peri eite piye meni lai leseye awere? Lu so'oru se tamo lowe so'oru ta'ama. Ya'ariyei one towe tomu tamo sahe peri eite iro te ta'ame. One towe tere'e tamo sahe peri eite iroteye.

ta'ane feraferiteye. Ahowa, le ta'u au feraferirowata. ³² Ne meni ape, Owane Sitewi lai awei hi ma'e eimawe arosai ape, sosu Juda lo meni owane tutawe a'i su, nomo ne ma'e eisiya, ne me tape'i hire arunatirowawe, hi awei ma'e itora! Ne hi awei ma'e itoraiyei su, nomo peri no tote tawesirowa. Peri wawero a'i tene!" Ta'arei lu hesi aiwawe a'i Jisas mase me tape'i sahe iroteye ape, lowe lai le ma'e peri luwaru a'i au te'e naruteye.

Jisas temeniyeye.

(Matyu 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Sosu a'i pe poweiye ponei a'i se, pasi a'i awei pani werese napetuwe. Poweiye wati su, pasi a'i tepa'asiyewe, sosu mitaiyeye si tame henerai. ³⁴ Sosu poweiye wati su, Jisas peri erasi a'i hare uteye,

Eloi, Eloi, lama sabaktani ? Peri ape lo sitewi apou wou a'i ne, "Owane Sitewi ano, Owane Sitewi ano, piyene ne ane ne me'iyeni ma'e atati arunati awere?" *Sng 22:1*

³⁵ Lu taune tamo peri ape wanuwe su, lowe apou eiye, "Wanure! Le meni Elaija ei aniyel!" ³⁶ Meni ta witane a'i se wain sa'i luwaru a'i ipari tahe se ausi aniyewe, me pite a'i sahe wafei se ti tawesiye. Sosu le Jisas ma'e sa'i ape au aye. Sosu le apou eiye, "Weiya! Nomo meni Elaija itorairowa awere? Le Jisas lo tahe pa'are hi awei ma'e ani itorairowa awere?" [*Sng 69:21*] ³⁷ Sosu Jisas peri erasi a'i tame hare uteye. Sosu Jisas lo hepene fi. ³⁸ Jisas temeniyeye su, ipari tahe erasi pite a'i Owane Sitewi lo wesi tutawe papu heriteye ape, Owane Sitewi lai ipari tahe ape hire ma'e ponei ani tou apeti itorai. ³⁹ Ai lu owane Jisas atahe a'i teiye ape, le Jisas lo temeniyeyei siyeye su, le apou eiye, "Peri wiyeme a'i ne. Meni ape Owane Sitewi lo meni eime tene!" ⁴⁰ Taune tamo eyeri oso a'i ma'e teiteye ape, lowe Jisas temeniyeyei siyeye. Lowe lo iyape apou a'i ne, Maria,

omo pani Makdala ma'e fai, Maria tere'e, Jems, sosu Josep lo mai, sosu menitani tere'e Salome. [Lu 8:2-3] ⁴¹ Jisas omo pani Galili ma'e iroteye su, taune ape mo lowe Jisas mo'o umasiteye. Lowe etiri ta le ma'e au pati aniteye. Taune tomu ne'ese tere'e tamo lowe Jisas mase omo Jerusalem ma'e yaneye.

*Jisas lo tahe pa'are tapiye fisiye yo papu funari.
(Maty 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)*

⁴²⁻⁴³ Nowe neriwei tase, meni ta Josep, omo Arimatea ma'e fai ape, le marepi lo au iro kairefiiyeyewe, sosu awei meni owane Pailat ma'e Jisas lo tahe pa'are aniyei ne ei toweriye. Meni ape Juda lo meni owane. Le Jisas lo peri wanu tote tawesi umasiteye. Sosu nowe amou (Sabat) lo omo hire ma'e ninaweteye. Nowe ape se Juda lo lu taune etiri werese ta'uweye. Sosu nowe me'iyeye su nowe Sarere henerairowa. Nowe amou (Sabat) Juda lo lu taune wiyawi ta'anerowata. ⁴⁴ Sosu Josep meni Pailat Jisas lo tahe pa'are ei toweriye ne henerai su, Pailat apou toteye, "Jisas temeniyeye awere?" Sosu le ai lu meni owane ei aniyewe, apou ei toweriye, "Jisas temeniyeye awere? Piyete awere?" ⁴⁵ Ai lu meni owane ape Pailat ma'e itiya'u eiye, "Pefine a'i Jisas temeniyeye." Sosu Pailat Josep ma'e eiye, "Ne fara'u Jisas lo tahe pa'are aitre!" ⁴⁶ Sosu Josep ipari tahe wapo pite a'i eteye. Le Jisas lo tahe pa'are me tape'i hire sahe hi awei ma'e erau ani itorai. Le Jisas lo tahe pa'are ipari tahe ani noweri fuwewe, tapiye fisiye yo, lu tamo horuseye ape, papu funari. Tahe pa'are ape fisiye yo papu fuwe su, le tapiye erasi fisiye yo hire fu tawesiye. ⁴⁷ Taune hesi Maria, omo Makdala ma'e fai ape, sosu Maria tere'e, Josep lo mai, lowesi Jisas lo fisiye yo siyenari.

16

Owane Sitewi lai Jisas si tame ta'ane norohuwe sineye.

(Matyu 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Sosu a'i pe nowe amou (Sabat) tepa'asiye su, taune hesi heta, Maria, omo Makdala ma'e fai ape, Maria, Jems lo mai, sosu Salome, lowe sa'i heneri wisere a'i se Jisas lo tahe pa'are sahe au ani imeyei ne aiti. ² Esi pasi henerai su, lowe Jisas lo tapiye fisiye yo ma'e fi. ³ Lowe a'i lai te'e tiyatiteye, "Tapiye erasi hire fusiya ape, eiwerai tapiye fisiye yo nowe tewiye ma'e ani nowerisawirowa awere?" ⁴ Lowe fisiye yo ape heneri su, lowe tu nihari hire siye ani aroweye. Sawi amou! Tapiye erasi ape nowe tewiye ma'e ani nowerisawi tepa'asiye. Tapiye ape erasi pefine a'i tene! ⁵ Sosu lowe tapiye fisiye yo papu wiye. Meni ta, ipari tahe wapo pefine a'i ani asiye ape ereti eyate feni se onuteye. Lowe meni ape siyeye su, lowe hepene se su'ari atoweyeteye. ⁶ Sosu le lowe ma'e eiye, "Fene atoweiye sawa! Ne Jisas, omo Nasaret ma'e fai ape, nehisiya awere? Lowe le me tape'i sahe tawere aine tera'eye. Ahowa, le si tame norohuwe sine tepa'asiye. Le sato ariye. Siyerel! Lowe tahe pa'are lo yaro ahe au howeitete. Siyerel! Le sato ariye. ⁷ Sosu fene lu disaipel lo ma'e, Pita aiwawe a'i, peri heneruwe ape au te'eri! Fene lowe ma'e apou au te'ere, 'Jisas omo pani Galili ma'e tu irowa.' Fene omo pani ape heneriyeyi su, fene le saro siyerirowa. Tu naifa Jisas lai peri ape fene ma'e au te'e areiyeteye." [Mt 26:32; Mk 14:28] ⁸ Sosu taune ape tapiye fisiye yo nowe ma'e itero heneye. Tahe lowe lo auseriyeye. Lowe hepene erasi Lowe atoweiye a'i irowe.

Peri eite (16:9-20) irosiya ape, peri eite piye meni lai leseye awere? Lu so'oru siye tamo lowe so'oru ta'ama. Ya'ariyei one towe tomu tamo sahe peri eite iro te ta'ame. One towe tere'e tamo sahe peri eite irotete.

Maria, omo Makdala ma'e fai ape, Jisas siyeye.

(Matyu 28:9-10; Jon 20:11-18)

{ ⁹ Sosu a'i pe nowe tutawe se Jisas si tame sine norohuweye. Le menitani ta Maria, omo Makdala ma'e fai ape a'i se su'ari ya'oreye. Ahowa, lowe lu taune werese ma'e peri ape au te'e areiye ta'ame. Tu naifa Jisas menitani ape sepei luwaru a'i ereti feni werese feni hesi a'i (7) au ta'ane sasarisawi. ¹⁰ Sosu menitani ape Jisas arunatiyewe, lu taune, le mase iroteye ape, au te'e areiyete. Lu taune ape mo Jisas lo temeniyeyei ewite luwei erasi irowe. ¹¹ Menitani ape peri heneruwe au te'eye su, lu taune werese tote tawesiye ta'ama.

Lu hesi lai Jisas yo mai sahe siyeye.

(Luk 24:13-35)

¹² Sosu a'i pe lu hesi omo Jerusalem arunatiyewe, yo mai iteye su, Jisas nihari tere'e se lowesi yo mai sahe naitu siyeye. ¹³ Sosu Jisas lowesi arunatiyewe fi su, lu hesi Jisas lo lu disaipel ma'e peri ape au te'e areiyeyei ne fi. Ahowa, lowe peri ape wanuwe su, lowe peri ape wanu tote tawesi ta'ame.

Jisas lu disaipel lo ma'e wiyawi lowe lo ta'aneyei ne au te'eye.

(Matyu 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁴ Sosu a'i pe Jisas lo lu disaipel wesi papu iroteye. Lowe metei sahe ta'uwe ene ateye. Sosu Jisas wesi papu wiye su, le lu disaipel lo werese siyeye. Le lowe ma'e ai peri eiye, “Marepi fene lo kairefi luwaru a'i ne. Fene piyene peri ano wanu tote tawesi ta'ame awere? Lu taune tamo, ane si sine norohuwe ape, siyeye su, fene peri lowe lo wanu tote tawesi ta'ame.” [1 Ko 15:5] ¹⁵ Sosu Jisas lowe ma'e eiye, “Fene lu taune werese omo werese ma'e peri ano au te'e fiyariyei ne ire! [Ap 1:8] ¹⁶ Lu taune tamo peri ano wanu tote tawesiyei su, fene lowe fara'u sa'i se au

hure. Serai ane lowe ma'e marepi hepene he'i a'i weriyei weriyei aurowa. Lu taune tamo peri ano wanu tote ta'ame su, Owane Sitewi lai lowe yehe omo ma'e weriyei weriyei eimawe arosawirowa. [Ap 2:38]¹⁷ Lu taune werese peri ano wanu tote tawesi umasiyei su, fene marepi hepene he'i a'i lowe lo siyeye. Lowe lu taune lo sepei luwaru a'i au ta'ane sasarirowa. Aiwawe a'i lowe peri tere'e he'i a'i se lu taune ma'e au te'e areiyerowa. [Ap 2:4; 8:7]¹⁸ Lowe haru luwaru a'i ereti se aniteyewe, sosu lowe sa'i luwaru a'i ayei su, lowe fara'u teirowa. Lowe temeniyerowata. Lowe lu taune u tahe se ereti hire ma'e isawe hetesiyewe, fene u tahe lowe lo au ta'ane fara'uweye." [Lu 10:19; Ap 28:3-6]

Jisas Owane Sitewi lo omo hire ma'e wiye.

(Luk 24:50-53; Aposel 1:9-11)

¹⁹ Sosu a'i pe Jisas peri ape te'e tepa'asiye su, Owane Sitewi lai le omo hire ma'e hene ani wiye. Le Owane Sitewi lo ereti eyate feni ma'e onuri. [Ap 1:9-11; 2:33-34]²⁰ Sosu Jisas lo lu disaipel wesi ape arunatiyewe, omo omo werese lu taune ma'e au te'e fiyariteye. Sosu lowe wiyawi erasi pefine a'i lu taune ma'e au ta'ane wisereyete. Lu taune werese wiyawi lowe lo ape siyeye su, lowe Owane Sitewi lo peri pefine a'i siye so'oruwete. } [Ap 14:3; Hi 2:3-4]

Owane Sitewi lo Peri Te'e Naneiyei He'i
The New Testament in the Saniyo-Hiyewe Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Saniyo-Hiyewe long Niugini
copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saniyo-Hiyewe

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Sep 2019 from source files dated 26 Sep 2019

6e446661-7563-5fdd-b0a1-f674b9c2fd56